

Abdullah bin Abdulhamid el-Eserî

Selef-i Salihîn
(EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT)
AKİDESİ

(Guraba Yayınları)

Mukaddime
Akide'nin Tanımı
Selefin Tanımı
Ehl-i Sünnet ve'l-cemaat
Ehl-i Sünnet ve'l-cemaat Akidesinin Özellikleri
Salih Selefin (Ehl-i Sünnet ve'l-cemaatin)
Akidesinin Esasları
Birinci Esas
(İman ve Rükünleri)
Birinci Rükün Allah'a İman
İkinci Rükün Meleklerle İman
Üçüncü Rükün Kitaplara İman
Dördüncü Rükün Peygamberlere İman
Beşinci Rükün Ahiret Gününe İman
Altıncı Rükün Kadere İman
İkinci Esas
İman Adının Kapsamı
Üçüncü Esas
Tekfir Meselesi Karşısında Ehl-i Sünnetin Tutumu
Dördüncü Esas
Vaad ve Va'id (Tehdit) Nasslarına İman
Beşinci Esas
Ehl-i Sünnet Akidesine Göre Veli (Dost) ve Düşman
Edinmek
Altıncı Esas
Evliyanın Kerametini Tasdik Etmek
Yedinci Esas
Hükümleri Algılamak ve Delil Kullanmak
Hususunda Ehl-i Sünnet ve'l-cemaatin Yönetimi
Sekizinci Esas
Yöneticilere Maruf Ölçülerde İtaatin Gereği
Dokuzuncu Esas
Ehl-i Sünnetin Ashab-ı Kiram, Âl-i Beyt ve
Halifelîğe Dair İnanışları
Onuncu Esas
Hevâ ve Bid'at Ehline Karşı Ehl-i Sünnetin Tutumu
Onbirinci Esas
Yaşayış ve Ahlak Hususunda Ehl-i Sünnetin Yolu
Şeriata Tabi Olmak ve Bid'atlerden Uzak Durmak
Hakkında Ehl-i Sünnet İmamlarının Söz ve
Tavsiyeleri
Ehl-i Sünnet ve'l-cemaatin Selef-i Salih'in
Akidesine Davetin Şart ve İlkeleri
Selef-i Salih'in Akidesi ile İlgili Telifler
Sonuç

Mukaddime:

Şüphesiz hamd Allah'a mahsustur. O'na hamdeder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayete ilettiğini kimse saptıramaz. Saptırdığını da kimse hidayete iletemez. Şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve Rasulüdür.

"Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölünüz." (Al-i İmran, 3/102)

"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da zevcesini var eden, her ikisinden de birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağıni kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyecidir." en-Nisâ, 4/1)

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasülüne itaat ederse, büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzah, 33/70-71)

İmdi, hiç şüphesiz en doğru söz Allah'ın sözüdür. En hayırlı yol ise Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yoludur. En kötü işler sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulan her bir şey bir bid'attir ve herbir bid'at bir sapıklıktır, her sapıklık ta ateştedir.¹

Müslüman kardeşim! Bu satırlar, "ehl-i sünnet ve'l-cema-at'i teşkil eden selef-i salih'in akidesi"ne dair özlü birtakım sözlerden ibarettir.

Günümüzde İslam ümmetinin yaşamakta olduğu dağınıklık ve çağdaş fırka ve fiilen var olan cemaatlerde müşahhaslaşan ayrılık ve ihtilaf bu eserin derlenip, yazılmasına sebep teşkil etmiştir. Bu cemaat ve fırkaların herbiri kendi akide ve yöntemine çağırmakta, kendi cemaatini tezkiye etmektedir. Öyle ki artık insanlar için durum oldukça karmaşık bir hal arzietmekte, kimin arkasından gidecek ve kime uyacakları hususunda şaşkınlığa düşmüş bulunmaktadırlar.

Fakat -yüce Allah'a hamdolsun ki- bu ümmette hala hayır vardır ve onun hayrı asla bitip tükenmeyecektir. Zira kıyametin kopacağı vakte kadar hidayet ve hakka sınımsız yapışan bu ümmetin bir kesimi var olmaya devam edecektir. Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şu buyruğunda bunu böylece haber vermektedir: "Ümmetimden bir kesim hak üzere muzaffer olarak kalmaya devam edecektir. Onları yardımsız bırakanların onlara zararı olmaz; ta ki onlar bu halde iken Allah'ın emri gelinceye kadar."²

Yine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmatadır: "Ümmetim yağmura benzer. Onun ilki mi hayırlıdır, sonrası mı, bilinmez."³

İşte bundan dolayı Rasûlullah -sallallahu aleyhi vesellem-'in getirmiş olduğu, ashab ve tabiîn nesli ile onlara güzelce uyan kimselerin -Allah bizi de onlardan kılın- uygulamış olduğu sağlıklı İslam'a bağlı kalan bu mübarek kesimin bizim tarafımızdan da bilinmesi gerekir. İşte bu cemaat, Fırka-i Naciye (kurtuluşa eren fırka), Taife-i Mansûr'a (ilahi yardıma mazhar taife) diye bilinir. Ayrıca bu fırka, ehl-i sünnet ve'l-cemaat, ehl-i hadis, ehl-i eser ve ittiba' diye de nitelendirilir. Bunlar ise Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ve ashabının izlemiş olduğu yolu devam ettiren kimselerdir.

İşte bu noktadan hareketle "el-Müyesser fi Akideti's-Selefi's-Salih"⁴ adlı eserimden özetlediğim ve "el-Vecîz" adını verdiğim bu özlü çalışmayı ortaya çıkarmak için elimi çabuk tuttum. Sözünü ettiğim bu eserim adalet, ilim, sünnete uymak ve bu hususta imamlıklarına tanıklık edilen selef'in ileri gelen önder ilim adamlarının eserlerinden derlenmiştir. Onlar da bu yazdıklarını nesil be nesil Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in gösterdiği hidayet yolundan çıkarmışlardır. Elinizdeki bu "Vecîz'in özlü bir ifade ile kolay ve açık bir üslubla yazılmasına bilhassa dikkat ettim. Bununla birlikte imkan ölçüsünde de selef önderlerinden

¹ Bu başlangıca "Hutbetu'l-Hâce" adı verilir. Yapılmak istenen herbir işten önce söylenmesi meşru kılınmıştır. Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-bu başlangıcı ister bir nikah hutbesi, ister cuma hutbesi olsun, dinleri ile ilgili hususlardaki konuşmalarından önce söylemelerini öğretirdi. Konferans veya benzeri başka konuşmalardan önce de söylenmesi aynı şekilde meşrudur. Bu hutbe İbn Mace, Nikah, Hutbetu'n-Nikah; Tirmizî, Ebu Davud ve Nesaî'd yer aldığı gibi, bunu Ebu Ya'la, Müsned'inde, et-Taberanî el-Mu'cemu'l-Kebir'de, el-Beyhakî Sünen'inde, İmam Ahmed de Müsned'inde rivayet etmişlerdir. Bunun bir bölümünü de Müslim, Cumua, Hutbatuhu -s.a- fi'l-Cumua'de zikretmiştir. Genişçe kaynakları için Muhaddis büyük ilim adamı Muhammed Nasiru'd-Din el-Elbanî'nin, Hutbetu'l-Hace adlı eserine bakılabilir.

² Müslim rivayet etmiştir.

³ el-Elbanî, Sahihu Süneni't-Tirmizî.

⁴ Yüce Allah'tan kısa bir süre içerisinde bu eseri yayınlamayı müyesser kılmasını niyaz ederiz.

nakledilegelmiş şer'î lafızlara bağlı kalmaya da dikkat ettim. Böylelikle her okuyucu ondan yararlanabilsin. Özellikle de mübarek İslamî uyanışın yetişmekte olan gençleri bundan yararlanabilsin. Dinine bağlı ve hidayete yeni ermiş salih gençler için kolay bir şekilde selef akidesini özlü olarak öğrenmelerine yardımcı olabilsin. Çünkü akide bilgisi biri diğerine bağlı zincir halkalarına benzer. Müslüman genel hatlarıyla akidesini kavrayamamışsa, onun parça ve kısımlarım da kuşatamaz.

Ben açıklanması ve açılmasını gerekli gördüğüm şeyler dışında kendiliğimden herhangi bir şey eklemedim. Şunu da belirtiyim ki bu çalışmanın sonunda bu "veciz'in hazırlanışında dayandığım kaynakların bir listesini de koyduğuma dikkat çekmek isterim.

Son olarak; bu çalışmayı tamamlayabilme başarısını ihsan ettiğinden dolayı yüce Allah'a hamd ve şükürler eder; bu mütevazı çalışmamın müslümanların bozulmuş akaidlerinin düzeltilmesinde pay sahibi olmasını, onu müslümanlara faydalı kılmasını, tekrar Allah'ın Kitabı'na ve Rasülü'nün sünnetine dönüş için itici bir fonksiyon icra etmesini niyaz ederim.

Aynı şekilde görüş belirtmek yahut gözden geçirmek ya da öğüt vermek suretiyle bu çalışmanın tamamlanmasında bana katkısı bulunan herkese de teşekkür ederim. Bunların başında ise Kabe imamı muhterem Prof. Suud b. İbrahim eş-Şireym ile muhterem Prof. Muhammed b. Cemil Zeyno gelmektedir ki bunlar lutfedip, kitabı okudular ve ona birer takdim yazdılar. Allah onlara hayırlı mükafatlarını versin.

Bu değerli okuyucularımıza sunduğumuz basit bir çalışmadır. Eğer isabetli sözler söylemişsek bu Allah'tandır, yardım da O'ndan dilenir. Şayet hata ettimse bu nefsimdendir ve şeytandandır. Burada düzeltilmesi gerekli yerleri tesbit edenlerin buna gerekli öğütleri yapmaktan kaçınmayacaklarını ümit ettiğimi belirtirim.

Yüce Allah'tan amelimi yüce zatı için ihlaslı kılmasını, benden kabul buyurup onunla müslümanları faydalandırmasını dilerim. O'nun kitabına ve peygamberinin sünnetine salih selefimizin anlayışına muhalif olan herbir şeyden uzak olduğumu belirtirim. Eğer kasti olmayarak böyle bir şey yaptı isem hayatta iken de, ölümümden sonra da ondan döndüğümü ifade ediyorum.

Peygamberimiz Muhammed'e, onun aile halkına ve bütün ashabına Allah'ın salat ve selamları olsun

Ebu Muhammed
Abdullah b. Abdu'l-Hamid b. Abdu'l-Mecid el-Eserî
Zülhicce, 1416

GEREKLİ BAZI TANIMLAR

Akide'nin Tanımı

Sözlük anlamı: Bu kelime rabtlemek, bağlamak, sağlamlaştırmak, iyice bağlamak, güçlü bir şekilde bağlamak, birbirine kenetlemek, birbirine sıkı sıkıya kaynaşmak ve tesbit etmek demek olan "akd"den gelmektedir. Yakîn (kesin bilgi) ve cezm (kesin kararlılık) da bu anlamdadır.

Akd, aynı zamanda çözümlenir. Mesela ukdetu'l-yemin ile ukdetu'n-nikah (yemin etmek, nikah akdi) de buradan gelmektedir. Nitekim yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: *"Allah sizi yeminlerinizdeki lağıvden dolayı sorumlu tutmaz. Fakat bağlamış olduğunuz yeminlerinizden sorumlu tutar."* (el-Maide, 5/89)

"Akide: İtikad eden kimse nezdinde şüphe sözkonusu olmayan hüküm demektir. Dinde akide ise -amelin dışında kalan- ve kendisine itikad edilen (inanılan) şey demektir. Yüce Allah'ın varlığına, Rasûllerin O'nun tarafından gönderildiğine İtikad etmek gibi. Çoğulu ise: Akaid diye gelir."⁵

Özetle insanın kalbinden kesin olarak kabul ettiği şey ister hak, ister batıl olsun akidedir.

Terim olarak: Kalbin doğrulaması, nefsin huzur ile kabul etmesi gereken hususlardır, ta ki bunlar en ufak bir şüphenin yer almadığı, herhangi bir tereddüdün karışmadığı sapa-sağlam kesin bir yakîn olabilsin.

Ya da akide, kişinin, hiçbir şekilde şüphe ve tereddüt sözkonusu olmaksızın kesin olarak inanması demektir. Ayrıca akidenin gerçeğe uygun olması da gerekir. Herhangi bir şüphe ve zannı da kabil değildir. Eğer bilgi kesin bir inanç (yakîn) derecesine ulaşmayacak olursa, ona akide denilemez.

Akide'ye bu adın verilmiş sebebi ise insanın bu inanç üzerine adeta kalbini düğümlemiş olmasından dolayıdır.

İslam Akidesi ise Yüce Allah'a, Meleklerine, Kitaplarına, Rasûllerine, Ahiret Gününe, Hayrı ile Şerri ile Kadere, Gayba Dair Sabit Olmuş Diğer Hususlara, Dinin Esaslarına, Selef-i Salih'in Üzerinde İcma Etmış Olduğu Hususlara Kesin Olarak İnanmak ve Emir, Hüküm ve itaat Hususunda Yüce Allah'a Tam Teslimiyet, Rasûlüne de Tabi Olmaktır:

İslam akidesi mutlak olarak kullanıldığı takdirde, ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in akidesi anlaşılır. Çünkü Allah'ın kulları için din olarak beğenip, seçtiği İslam odur. Ashab, tabiîn ve onlara güzel bir şekilde tabi olanların oluşturduğu fazilet sahibi üç neslin kabul ettiği akide de budur.

İslam akidesinin ehl-i sünnet ve'l-cemaat tarafından kabul edilmiş, onunla eş anlamlı ve ona delalet eden başka bir takım isimleri daha vardır: Tevhid, sünnet, usulu'd-din, el-fikhu'l-ekber, şeriat ve iman bunların bazılarıdır.

Ehl-i sünnet'in akide ilmi hakkında kullandıkları en ünlü tabirler bunlardır.⁶

⁵ Şu sözlüklere bakınız: Lisanu'l-Arab, el-Kamusu'l-Muhit, el-Mu'cemu'l-Vasît. "ayn, kaf, dal" maddesi.

⁶ Bk. Nasir b. Abdu'l-Kerim el-Akl, Mebahisu fi Akideti Ehl-i Sünneti ve'l-Cemaati ve Mevkifi'l-Harekati'l-İslamiyyeti-Mubasirati minbâ; Dr. Ömer Süleyman el-Aşkar, el-Akidetu fillahi.

SELEF'İN TANIMI

Sözlük Anlamı: Selef geçen, önceden geçip giden demektir. Aynı zamanda önceden geçip gitmiş cemaat yahut yaşayışları itibariyle ya da yürüyüşlerinde önden giden topluluk anlamındadır.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Nihayet onlar bizi gazablandırınca, kendilerinden intikam aldık. Hemen onları topluca suda boğduk. Böylece onları sonra gelenler için bir selef (geçmiş topluluk) ve bir örnek kıldık. "* (ez-Zuhruf, 43/55-56)

Yani onların amelleri gibi amelde bulunanlardan önce geçmiş selef kıldık. Bu ise onlardan sonra gelenler, onlardan ibret alsınlar ve başkaları onların bu durumlarından öğüt alsın diyerdir.

Selef: "Yaş ve fazilet itibariyle kişiden daha ileri mertebede bulunan, ondan önce gelip geçmiş ataları ve akrabaları demektir... İşte bundan dolayı tabiîlerin ilk nesline de selef-i salih adı verilmiştir."⁷

Terim olarak tanımına gelince:

İtikad alimleri tarafından "selef" lafzı mutlak olarak kullanıldığı takdirde ashab yahut ashab ve tabiîn yahut ashab, tabiîn ve onlara uyan, imamlıkları, faziletleri, sünnete uyuşları, bu husustaki önderlikleri, bid'atten sakınmak ve ondan çekinmek özellikleri kabul edilmiş önder imamlar arasından onlara uyanlar ile imam oldukları dindeki durumlarının önemi hususunda da ümmetin ittifak ettiği kimseler kastedilir. Bundan dolayı ilk nesle "selef-i salih" denilmiştir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kim kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra peygambere karşı gelir, mü'minlerin yolundan başkasına uyup giderse, onu döndüğü o yolda bırakır ve cehenneme atarız. O ne kötü bir dönüş yeridir!"* (en-Nisa, 4/115)

Yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"İleriye geçen muhacir ve ensar ile onlara güzellikle uyanlardan Allah razı olmuştur. Onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır. Bunlar için orada ebediyen kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte buu en büyük kurtuluştur."* (et-Tevbe, 9/100)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmuştur: "İnsanların en hayırlısı benim çağdaşlarımdır. Sonra onlardan sonra gelenler, sonra da onlardan sonra gelenler." (Buharî ve Müslim)

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile ashab'ı ve onlara güzel bir şekilde uyanlar bu ümmetin selefidirler. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve selle m-'in ashabının ve onlara güzel bir şekilde uyanların davet ettiği şeyin benzerine davet eden herkes de selef'in yolu üzerindedir.

Bu konuda bir zaman sınırlamasına gitmek şart değildir. Aksine şart akide, ahkam ve yaşayış itibariyle kitab ve sünnete selef'in anlayışı ile uygunluktur. Kitab ve sünnete uygun düşen herkes selef'e tabi olan kimselerdendir. İsterse zaman ve mekan itibariyle kişi ile onlar arasında bir uzaklık bulunsun. Onlara muhalefet eden ise onlar arasında yaşamış olsa dahi onlardan değildir.

Selef-i salih'in önderi Rasûlullah -sallahu aleyhi ve sellem-'dir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Muhammed Allah'ın Rasûlüdür. Onunla birlikte olanlar kafirlere karşı sert ve katı, kendi aralarında merhametlidirler. Sen onları rüku ediciler ve secde ediciler, Allah'tan bir lütuf ve rıza isteyenler olarak görürsün. Secde izinden nişanları yüzlerindedir."* (el-Feth, 48/29)

Yüce Allah kendisine itaat ile Rasûlüne itaati bir arada söz konusu etmiş ve şöyle buyurmuştur: *"Kim Allah'a ve Rasulüne itaat ederse, işte onlar Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberler, siddiylar, şehidler ve salihlerle birliktedirler. Onlar ne iyi arkadaşları!"* (en-Nisa, 4/69)

Yine yüce Allah Rasulüne itaati kendisine itaat olarak değerlendirmiş ve şöyle buyurmuştur: *"Peygambere itaat eden gerçekle Allah'a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse, zaten biz seni onların üzerine bir koruyucu göndermedik. "* (en-Nisa, 4/80)

Yüce Allah Rasule itaat etmemenin amelleri iptal edip, boşa çıkartacağını haber vermek üzere şöyle buyurmaktadır: *"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Rasule itaat edin, amellerinizi de boşa çıkarmayın."* (Muhammed, 47/33)

Yine yüce Rabbimiz bize peygamlarının emrine muhalefet etmeyi yasaklayarak şöyle buyurmaktadır: *"Kim de Allah'a ve Rasulüne isyan eder, sınırlarını aşarsa, onu da orada ebedi kalmak üzere bir ateşe koyar. Üstelik onun için küçültücü bir azab da vardır. "* (en-

⁷ Tacu'l-Arus, Lisanu'l-Arab ve el-Kamusu'l-Muhît sözlükleri "sin, lâm ve fe" maddesine bakınız.

Nisa, 4/14)

Yüce Allah bizlere peygamberlerinin bize emrettiğini alıp, bize yasakladığı şeyleri terketmemizi de emretmektedir: *"Hem peygamber size ne verdi ise onu alın, neyi yasak etti ise de sakının. Allah'tan korkun çünkü Allah azabı çok çetin olmandır."* (el-Hasr: 7/59)

Ayrıca yüce Allah bizlere Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'ı hayatımızın bütün hususlarında hakem kılmayı ve onun hükmüne başvurmaya emretmekte ve şöyle buyurmaktadır: *"Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem yapıp, sonra da verdiği hükümden dolayı içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."* (en-Nisa, 4/65)

Yüce Allah bizlere Peygamberinin en mükemmel, en güzel örnek ve uyulacak en mükemmel şahsiyet okluğunu bildirmiştir. Kendisine uyulması ve izinden gidilmesi gereken odur. İşte yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Andolsun ki sizin için Allah'ı ve ahiret gününü ümit eden ve Allah'ı çokça anan kimseler için Rasulullahta güzel bir örnek vardır."* (el-Ahzab, 33/21) Yüce Allah kendi rızasını, Rasulünün rızası ile birlikte zikrederek şöyle buyurmaktadır: *"Halbuki daha doğru olan Allah'ı ve Rasülünü hoşnut etmeleridir. Eğer mü'min iseler."* (et-Tevbe, 9/62)

Yüce Allah Rasulünün peşinden gitmeyi, kendisinin sevgisine mazhar olmanın alameti olarak değerlendirmiştir: *"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah günahları bağışlayandır, rahimdir."* (Al-i İmran, 3/31)

İşte bundan dolayı selef-i salih herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştükleri vakit başvurdukları kaynak Allah'ın kitabı ve Rasulünün sünneti idi. Tıpkı yüce Allah'ın şu buyruğunda olduğu gibi: *"Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, herhangi bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz, onu, Allah'a ve Rasülüne götürünüz. Bu hem daha hayırlı, hem de sonuç itibarıyla daha güzeldir."* (en-Nisa, 4/59)

Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sonra selef-i en faziletli elbetteki dinlerini ondan samimiyet ve ihlas ile öğrenmiş bulunan ashab-ı kiram'dır. Nitekim yüce Allah aziz kitabı Kur'an-ı Kerim'de onları şöylece nitelendirmektedir: *"Mü'minler arasında Allah'a içerdikleri sözde içtenlikle sebat eden nice yiğitler vardır. Onlardan kimisi adağını yerine getirdi, kimisi de beklemektedir. Onlar hiçbir şeyi değiştirmemişlerdir."* (el-Ahzab, 33/23.)

Daha sonra da Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in haklarında şöyle buyurduğu faziletli kılınan ilk nesiller arasında onların peşinden gelenler gelir: *"İnsanların en hayırlısı benim çağdaşlarımdır. Sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler."* (Buhari ve Müslim)

Bundan dolayı ashaba ve tabiine uymak başkalarına göre daha uygundur. Buna sebep ise imanlarındaki sadakatleri, ibadetlerindeki ihlaslarıdır. Onlar akidenin koruyucuları, şeriatın bekçileridir. Gereğince söz ve davranışlarıyla amel edenlerdir. Bundan dolayı yüce Allah dinini yaymak, Peygamberinin sünnetini tebliğ etmek için onları seçmiştir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: *"Ümmetim yetmişüç fırkaya ayrılacaktır. Hepsi ateştedir, bir tanesi müstesna."* O kimlerdir, ey Allah'ın Rasulü? diye sordular. O da: *"Benim ve ashabımın üzerinde bulunduğu yoldur"* diye buyurdu.⁸

Sonraki asırlarda selef-i salih uyan ve onların yollarını izleyen kimseye de hem onlara nisbet etmek, hem de böyle bir kimse ile selef-i salih yoluna muhalefet ederek onların yolundan başkasına uyanlardan ayırdetmek maksadıyla "selefi" denilir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kim kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra peygambere karşı gelir, mü'minlerin yolundan başkasına uyup giderse, onu döndüğü o yolda, bırakır ve cehenneme atarız. O ne kötü bir dönüş yeridir!"* (en-Nisa, 4/115)

Her müslüman onlara mensub olmaktan sadece iftihar eder.

"Selefilik (es-selefiye)" lafzı artık İslam'ı algılamak, anlamak ve uygulamak hususunda selef-i salih'in izlediği yolun özel ismi haline gelmiştir. Buna göre selefilik kavramı Allah'ın kitabına ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünneti diye sabit olan hususlara selef-i salih'in anlayışına uygun olarak, tam anlamıyla sınırlanmış kimseler hakkında kullanılır.

⁸ el-Elbanî, Sahih-u Süneni't-Tirmizî.

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT

Sözlükte Sünnet:

Sözlükte fiil olarak: "Senne'l-emra" bir işi açıkladı anlamındadır.

Sünnet, ister övülen, ister yerilen olsun izlenen yol ve gidiş anlamındadır. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın şu hadisinde bu anlamıyla kullanılmıştır: "Sizden öncekilerin yollarına (senen) *karış karış ve arşın arşın uyacaksınız.*" (Buharî ve Müslim) Yani din ve dünya ile ilgili yollarını izleyeceksiniz.

Peygamber efendimizin şu hadisinde de bu anlamda kullanılmıştır: "Kim İslam 'da güzel bir sünnet ortaya koyarsa, ona hem o sünnetin ecri, hem de ondan sonra onunla amel edenlerin ecri -onların ecirlerinden bir şey eksiltilmeksizin- verilir. Kim de İslam'da kötü bir sünnet ortaya koyarsa..." (Müslim) yani bir yaşayış şekli, tarzı ortaya koyarsa demektir.⁹

Terim Olarak Sünnet:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın ve ashabının ilim, itikad, söz, davranış ve takrir (yapılıp da itiraz etmedikleri) hususlarda izledikleri yol demektir.

Sünnet aynı zamanda ibadet ve itikatlardaki sünnetler hakkında da kullanılır. Sünnetin karşıtı bid'attir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: "Gerçek şu ki sizden benden sonra yaşayacak olanlar pek çok ayrılıklar görecekler. Size benim ve doğru yolda hidayet üzere bulunan halifelerin sünnetine bağlanmanızı tavsiye ederim."¹⁰

Cemaat:

Sözlük anlamıyla cemaat, bir şeyin parçalarını birbirine yaklaştırmak suretiyle, katmak ve eklemek demek olan cem'den alınmıştır. Ben onu cem ettim o da cem oldu, denilir.

Cemaat, içtimadan türemiştir. Ayrılıp dağılmanın ve ayrılığın zıttıdır.

Cemaat çok sayıdaki insan topluluğu demek olduğu gibi, belli bir maksat etrafında toplanmış bir kesim insan anlamında da kullanılır.

Yine cemaat herhangi bir iş üzere toplanmış olan topluluk demektir.¹¹

Terim Olarak Cemaat:

Müslümanların cemaati demek olup, bunlar da ashab, tabiîn ve kıyamet gününe kadar onlara güzel bir şekilde uyan, kitab ve sünnet etrafında toplanmış, Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın zahiren ve batınen gittiği yolu izleyen bu ümmetin selefi demektir.

Yüce Allah mü'min kullarına cemaat olmalarını, birbirleriyle kaynaşıp yardımlaşmalarını emr ve teşvik etmiş, onlara tefrikayı, ayrılığı ve birbirini boğazlamayı yasaklamıştır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Allah'ın ipine topluca sarılın ve ayrılmayın.*" (Al-i İmran, 3/103), "*Siz kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın.*" (Al-İmran, 3/105)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- da şöyle buyurmuştur: "*Şüphesiz bu ümmet yetmişüç fırkaya ayrılacaktır. Bunların yetmişikisi ateşte, bir tanesi ise cennette olacaktır ki o da cemaattir.*"¹²

"Cemaatle birlikte olmaya bakınız, tefrikadan uzak durunuz. Şüphesiz şeytan tek başına kalanla beraberdir. İki kişiden ise nisbeten uzaktır. Kim cennetin geniş yerini istiyor ise o halde cemaatten ayrılmasın."¹³

Yüce sahabi Abdullah b. Mes'ud -radiyallahu anh- da şöyle demiştir: "Cemaat tek başına olsun dahi hakka uygun düşen şeydir."¹⁴

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

Buna göre ehl-i sünnet ve'l-cemaat, Peygamber, -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın sünnetine, ashabının ve onların yollarını izleyenlerin sünnetine itikad, söz ve amel hususlarında sımsıkı sarılanlar ile bu şekilde dosdoğru tabi olup, bid'atlerden uzak duran kimselerdir. Bunlar kıyamet gününe kadar ilahi yardıma mazhar olarak kalacaklar, varlıklarını sürdüreceklidir. Bunlara uymak hidayet, muhalefet etmek ise sapıklıktır.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat birtakım nitelik ve özellikleriyle diğerlerinden ayrılırlar. Bunların bazıları şunlardır:

1- Ehl-i sünnet ve'l-cemaat ister itikad, ister ahkam, ister yasayış bakımından ifrat ile tefrit, aşırı gitmek ile katılık arasında vasat ve itidal üzere olanlardır. O halde bu ümmet

⁹ Bk. Lisanu'l-Arab, Muhtaru's-Sıhah, el-Kamusu'l-Muhît gibi sözlükler "sin, nûn, nûn" maddeleri.

¹⁰ el-Elbanî, Sahihu Sünen-i Ebi Davud.

¹¹ Bk. Lisanu'l-Arab, Muhtaru's-Sıhah, El-Kamusu'l-Muhît gibi sözlükler "cim, mim, ayn" maddesi.

¹² el-Elbanî, Sahih-u Sünen-i Ebi Davud.

¹³ İmam Ahmed, Müsned'inde rivayet etmiş olup, el-Elbanî, İbn Ebi Âsım'ın es-Sünne adlı eserinde (ilgili notunda) sahih olduğunu belirtmiştir.

¹⁴ el-Lâlekâî, Şerhu Usuli İtikadi Ehl-i Sünneti Ve'l-Cemaa adlı eserinde rivayet etmiştir.

diğer ümmetler arasında vasat olduğu gibi, onlar da bu ümmetin fırkaları arasında vasat olanlardır.

2- Dinin hükümlerini sadece kitab ve sünnetten alırlar. Bunlara gereken önemi verirler. Bunların nasslarına teslim olur ve selef yönteminin gereklerine göre bunları kavrarlar.

3- Onların, sözlerinin tamamını aldıkları ve ona uymayan herşeyi bir kenara bıraktıkları, Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in dışında tazim ettikleri herhangi bir imamları yoktur. Rasulullah'ın hallerini, sözlerini ve fiillerini insanlar arasında en iyi bilenler onlardır. Bundan dolayı insanlar arasında sünneti en çok seven, ona tabi olma gayretini en çok ortaya koyan ve bu sünnet ehlini en çok sevenler de onlardır.

4- Din hususunda düşmanlıkları terkederler, düşmanlık yapanlardan uzak kalırlar. Helal ve haram meselelerinde tartışmayı bir kenara bırakırlar, dinin tamamını esas alır ve kabul ederler.

5- Selef-i Salih'i tazim eder, selef yolunun en esenlikli, en ilme uygun ve en muhkem olduğuna inanırlar.

6- Tevili kabul etmezler, şeriata teslim olurlar. Bununla birlikte nakli, akıldan (zihni tasavvurlar) öncelikli kabul ederler ve ikincisinin, birincisine boyun eğmesini sağlarlar.

7- Aynı mesele ile ilgili değişik nassları birlikte ele alırlar ve müteşabih olanları muhkem'in ışığında anlamaya çalışırlar.

8- Hak üzere sebatları, akide hususları üzerinde ittifak edip, değişip duran kanaatlere sahip olmamaları, ilim ve ibadeti şahıslarında toplamaları, Allah'a tevekkül etmekle birlikte sebeplere yapışmaları, dünya nimetlerini elde ederken dünyaya karşı zâhidâne yaşayışları, korku ile ümit, sevgi ile buğz duygularını birlikte taşımaları, mü'minlere karşı merhametli ve yumuşak olmakla birlikte, kafirlere karşı ise sert ve haşin olmaları, zaman ve mekanın değişmesi ile birlikte değişikliğe uğramamaları suretiyle hakka hidayet eden ve dosdoğru yolu gösteren salihlerin önderleridirler.

9- Onlar İslam, sünnet ve cemaatin dışında herhangi bir isim almazlar.

10- Sahih akideyi, dosdoğru dini yaymaya, insanlara bunları öğretip, doğruya iletmeye, onlara içten nasihat edip, onların işleriyle ilgilenmeye önem verirler.

11- İnsanların sözlerine, inançlarına ve davetlerine karşı, insanlar arasında en çok sabredenler, tahammül gösterenler onlardır.

12- Cemaate ve kaynaşmaya çokça gayret ederler, buna davet eder, insanları buna teşvik ederler. Ayrılıkları ve tefrikayı bir kenara bırakırlar, insanları bunlardan sakındırırlar.

13- Yüce Allah onları birbirlerini tekfir etmekten korumuştur. Başkaları hakkında da ilme ve adalete uygun olarak hüküm verirler.

14- Birbirlerini severler, birbirlerine karşı merhametlidirler. Kendi aralarında yardımlaşırlar, birbirlerini tamamlarlar. Ancak dini esaslara bağlı olarak başkalarını dost ya da düşman bilirler.

Özetle ehl-i sünnet ve'l-cemaat, insanlar arasında huyları en güzel olanlar, yüce Allah'a itaat etmek suretiyle nefislerini temizlemeye en çok gayret gösterenlerdir. En geniş ufuklu insanlar, en uzak görüşlüler, başkalarının görüş ayrılıklarına en çok tahammül gösterenler, bunun adabını ve usulünü en iyi bilenler onlardır.

Özetle söylenecek olursa, ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in anlamı şudur:

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in fırkalar arasında kurtuluşu vaadettiği kesimdir. Bu vasfın eksenini ise sünnete uymak ve sünnette gelmiş olan itikad, ibadet, hidayet yaşayış ve ahlaka tabi olup, müslüman topluluğuna bağlı olmaktır.

Böylelikle ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in tanımı, selef tanımının dışına çıkmamaktadır. Selef ise kitab ile amel eden, sünnete sınıksız sarılan kimseler olduklarını öğrenmiş bulunuyoruz. O halde selef, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kastettiği ehl-i sünnet, ehl-i sünnet de selef-i salih ile onların yolları üzerinden giden kimselerdir.

İşte ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in özel tanımı budur. Bid'atçı ve hevalarının peşinden giden hariciler, cehmiye, mürcie, rafiziler ve diğer bid'at ehlinden olan bid'atçı kesimler bu kapsamın dışında kalmaktadır.

Çünkü burada sünnet bid'atin karşısında, cemaat de tefrikanın, ayrılığın karşısındadır. İşte cemaate bağlanmak ve tefrikadan ayrılmak hususunda varid olmuş hadislerden maksat da budur.

Abdullah b. Abbas -radiyallahu anhuma-'nın yüce Allah'ın: "O günde kimi yüzler ağaracak, kimi yüzler kararacaktır. " (Al-i İmran, 3/106) buyruğunu tefsir ederken söylediği:

"Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in yüzleri ağaracak, bid'at ve tefrika ehli kimselerin yüzleri ise kararacaktır."¹⁵ şeklindeki açıklamasında kastettiği de budur.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in genel kapsamlı anlamına gelince, rafizilerin dışında İslam'a intisab edenlerin hepsi girer.

Kimi zaman bid'at ehli ve hevalarının peşinden giden birtakım fırkalar hakkında da ehl-i sünnet ve'l-cemaat denildiği olur. Çünkü bunlar sapık fırkalar karşısında itikadi birtakım meselelerde katıksız ehl-i sünnet'e uygun kanaat belirtirler. Ehl-i sünnet alimleri tarafından bu anlamı ile kullanımı azdır. Çünkü bu sadece birtakım itikadi meseleler ile kayıtlıdır ve muayyen birtakım taifelere karşılık kullanılan bir isimdir. Mesela, hilafet ve ashab-ı kiram meselelerinde rafizilerin karşısında ehl-i sünnet vasfının kullanılması ile diğer itikadi meseleler hakkında kullanılması buna örnek gösterilebilir.

Ehl-i sünnet'in karşısında ehl-i bid'at yer alır. Bunların belli başlıları ise hariciler, rafiziler, mürchie, kaderiye ve cehmiye olmak üzere beş fırkadırlar.

Buna göre selef-i salih tabiri muhakkik ehl-i sünnet alimlerinin ıstılahında, ehl-i sünnet ve'l-cemaat ile eş anlamdadır. Aynı şekilde onlar hakkında ehlu'l-eser, ehlu'l-hadis, et-taifetu'l-mansura (ilahi yardıma mazhar kesim), el-fırkatu'n-naciye (kurtuluşa eren fırka), ehlu'l-ittiba' (sünnete tabi olanlar) isimleri de kullanılır. Bu isim ve tabirler selef alimleri tarafından çokça kullanılır.¹⁶

EHL-İ SÜNNET VET-CEMAAT AKİDESİNİN ÖZELLİKLERİ

Selef-i Salih'in Akidesi Neden Uyulmaya Daha Değerdir?

Sahih akide bu dinin esasıdır. Bu esas üzere yükselmeyen herbir yapı sonunda yıkılıp, gider. İşte bundan dolayı Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ömrü boyunca bu akidenin esaslarını yerleştirmeye ve temellerini derinleştirmeye çokça önem verdiğini görüyoruz. Bu ise sağlam bir kaide ve güçlü bir temel üzerinde insanların yapılarını yükseltmek içindir.

Kur'an-ı Kerim, Mekke döneminde onüç yıl boyunca değişmeksizin tek bir mesele üzerinde durarak inmeye devam ettiğini görüyoruz. Bu da akide ve yüce Allah'ı tevhid meselesidir. İşte bundan dolayı ve önemli olduğu için Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Mekke döneminde yalnız ona davet ediyor ve ashabını onun üzerinde eğitiyordu. Selef-i Salih'in akidesini incelemenin önemi saf ve temiz akidenin açıklığa kavuşturulması ile insanların tekrar ona dönmesi uğrunda ciddi çalışmanın zorunluluğu, değişik fırkaların sapıklıklarından ve cemaatlerin ayrıklıklarından onları kurtarmanın zorunluluğunun büyük öneminden kaynaklanmaktadır. İslama davet edenlerin ilk davet etmeleri gereken esas budur.

Selef-i Salih'in Yöntemine Uygun Akide:

O halde selef-i salih'in yöntemine uygun akidenin önemini ortaya koyan ve ona sınıksız sarılmanın zorunluluğunu gösteren birtakım ayırıcı nitelik ve özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerin en önemlilerinden bazıları şunlardır:

1- Evvela bu akide tefrikadan ve grublara ayrılmaktan kurtuluşun genel olarak müslümanlığın saflarını, özel olarak da alimlerin ve davetçilerin saflarını birleştirmenin yoludur. Çünkü bu akide yüce Allah'ın vahyi, O'nun Peygamberi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in getirdiği hidayet ve ilk şerefli nesil ashab-ı kiram'ın izlediği yoldur. Bu esasın dışındaki herbir toplanma neticede -bugün müslümanların halinden gördüğümüz gibi- ayrılıktır, anlaşmazlıktır, başarısızlıktır. Şanı yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kim kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra peygambere karşı gelir, mü'minlerin yolundun başkasına uyup giderse, onu döndüğü o yolda bırakır ve cehenneme atarız. O ne kötü bir dönüş yeridir!"* (en-Nisa, 4/115)

2- Bu akide müslümanları birleştirir, saflarını güçlendirir. Hak üzere ve hakta sözbirliği etmelerini sağlar. Çünkü bu, şanı yüce Allah'ın; *"Allah'ın ipine topluca sarılın ve ayrılmayın."* (Al-i İmran, 3/103) buyruğunun gereğini kabul etmek demektir.

Bundan dolayı müslümanların ayrılıklarının en önemli sebepleri arasında yöntemlerinin

¹⁵ Bk. İbn Kesir, Tefsir, I, 390

¹⁶ Geniş bilgi için bk. Dr. Nasır Abdü'l-Kerim el-Akl, Mefhumu Ehl-i Sünneti ve'l-Cemaati inde Ehl-i Sünneti ve'l-Cemaati adlı eseri. Gerçekten de konuyu hakkıyla incelemiş, güzel ve faydalı bir şekilde ele almıştır. Allah'tan onu hayırlarıyla mükafatlandırmasını dileriz. Ayrıca bk. Muhammed Abdü'l-Hadî el-Misrî, Meâlimu'l-İntilâkatü'l-Kübra inde Ehli's-Sünneti ve'l-Cemaa, Ahmed Ferit, Hasaisu Ehl-i Sünne adlı eserleri.

farklı oluşu ve bilgi kaynaklarının çok oluşudur. Akide ve bu akidenin öğrenildiği kaynakların bir olması ümmeti birleştirmek için önemli bir sebeptir. Tıpkı bu ümmetin ilk nesli arasında gerçekleştiği gibi.

3- Selef-i Salih'in akidesi müslümanı doğrudan yüce Allah'a ve O'nun Rasulüne bağlar. Onlara sevgi ile bağlar ve onları ta'zime iter. Allah ve Rasülünün önüne geçmemeyi öğretir. Çünkü selef'in akidesinin esası, heva ve şüphelerin oyuncağı olmaktan uzak bir şekilde "Allah buyurdu, Rasülullah buyurdu" tavrıdır. Felsefe, mantık, akılcılık gibi yabancı etkilerden ve başka birtakım kaynakların yönlendirmesinden uzaktır.

4- Bu akide gayet kolaydır. Anlaşılır bir akidedir ve nettir. Karışıklığı yoktur, anlaşılmaz ifadeler taşımaz. Karışık anlatımlardan, nassların tahrif edilmesinden uzaktır. Böyle bir akideye inanan bir kimsenin kalbi rahattır. Ruhu huzur içindedir. Şüphe, vehim ve şeytanlığın vesveselerinden uzaktır. Gözü aydındır böyle bir kimsenin. Çünkü bu akideye inanan bir kişi bu ümmetin peygamberi, ashab-ı kiram'ı -Allah hepsinden razı olsun-nın gösterdiği yol üzerinde yürür. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Mü'minler ancak Allah'a ve Rasülüne iman eden ve sonradan şüpheye düşmeyen, sonra da malları ve canları ile Allah yolunda cihad eden kimselerdir. İşte onlar sadık olanların ta kendileridir."* (el-Hucurât, 49/15)

5- Bu akide yüce Allah'a yakınlaşmanın, O'nun rızasını elde etmenin en büyük sebeplerinden birisidir.

İşte bu özellik ve belirtiler ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in değişmez özellikleridir. Hemen hemen her yer ve her zamanda bu özelliklerde farklılık olmaz. Yüce Allah'a hamdolsun.¹⁷

SALİH SELEFİN (EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAATİN) AKİDESİNİN ESASLARI

Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat Akidesinin Esasları:

Selef-i Salih'in yolu üzerinde giden ehl-i sünnet ve'l-cemaat itikad, amel ve yaşayış bakımından değişmez ve açık esaslar üzerinde yürürler. Bu esaslar ise yüce Allah'ın kitabı ile mütevatir olsun, ahad olsun Rasülullah'ın bütün sahih sünneti ve ashab, tabiîn ve güzel bir şekilde onlara tabi olan bu ümmetin selef'inin bunları anlayışından kaynaklanır.

Dinin esaslarını Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- gönlü rahatlatacak bir şekilde açıklamış bulunmaktadır. Bu hususta hiçbir kimse yeni bir şey ortaya çıkartıp, bunun dinden olduğunu iddia edemez. İşte bundan dolayı ehl-i sünnet ve'l-cemaat bu esaslara sınıksız yapışmış, bid'at olarak ortaya atılan lafızlardan uzak durmuş, şer'î lafızları kullanmaya gayret etmişlerdir. Bu açıdan, ehli sünnet ve'l-cemaat Selef-i Salih'in gerçek uzuntasıdır.

O halde ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in kabul ettiği dinin esasları (inanç esasları) aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

BİRİNCİ ESAS İMAN ve RÜKÜNLERİ

İman ve Rükünleri:

Selef-i Salih'in yani ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in iman esasları ile ilgili inançları, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Cibril hadisinde haber verdiği şekilde altı esasa iman etmek ve onları tasdik etmek diye özetlenebilir. Peygamber bu hususta kendisine soru sormak üzere gelen Cibril -aleyhisselam-'ın imanın mahiyeti ile ilgili sorusuna şöyle cevap vermiştir:

"(İman) Allah'a, meleklerine, kitaplarına, Rasüllerine, ahiret gününe inanman ve hayrı ile şerri ile kadere iman etmendir. (Buharî ve Müslim, Kitahu 'l-İman 'da)

O halde iman bu altı temel üzerinde yükselir. Bu temelden birisi yıkılacak olursa, elbetteki o insan mü'min olamaz. Çünkü o kimse imanın esaslarından birisini yitirmiş olur. Nasıl ki bir

¹⁷ Bu konuda geniş bilgi için bk. İmam İbn Batta el-Ukberî, el-İbane adlı eserin mukaddimesi. Konu ile ilgili oldukça güzel açıklamalar vardır. Sözü geçen mukaddimeyi kitabın muhakkiki Dr. Rıda b. Nasan Mu'tî hazırlamıştır. Ayrıca bk. Dr. Nasir b. Abdu'l-Kerim el-Akl, Mebabisu fi Akideti Ehl-i Sünnet-i ve'l-Cemaa ve Mevkıfu'l-Harekati'l-İslamiyyeti'l-Muasireti minbâ adlı eserin: Min Hasaisi'l-Akideti'l-İslamiyyeti ve Etbaina adlı bölümü s. 29.

İşte buradan bizler şunu da öğreniyoruz ki: "Selefilik belli bir dönemin aşamasıdır. İslami bir mezheb değildir... diyenlerin iddiaları doğru olamaz. Çünkü selef mezhebi: Güzel liderlik ve kendisine uyulan sağlıklı yöntem gibi iki büyük temeli ihtiva etmektedir.

Önderler ashab, tabiîn ve güzel bir şekilde onlara uyan etbau't-tabiînden ibaret üç nesildir.

Yöntem ise itikadi anlamak, delillendirmek, takrir, ilim, iman ve şeriatın bütün yönlerinde çağlar boyunca izlenen yoldur. Bununla açıkça ortaya çıkmaktadır ki: Selefilik vasfı bu vasfı alan herkes için bir övgüdür. Hem önderlik bakımından, hem yöntem bakımından. Çünkü bu konuda onun salih bir geçmişleri (selef-i salihleri) vardır. Onlar da peygamberinin tanıklığıyla bu ümmetin hayırlıdır. Bu vasfın delalet ettiği itikad ve ameli zahiren ve batınan gerçekleştirmeden bu vasfa sahih olmaya gelince, bunda herhangi bir övülecek taraf olamaz. Çünkü asıl muteber olan lafzi istilahlardan değil, anlamlardır.

yapı ancak temel esasları üzerinde yükselbiliyorsa, iman da ancak temel esasları üzerinde yükselir.

İşte bu hususlar imanın rükünleri (esasları)dır. Kitap ve sünnetin delalet ettiği doğru şekli üzere bütün bunlar gerçekleşmedikçe iman da tamam olmaz. Bunlardan birisini inkar eden bir kişi mü'min değildir.

BİRİNCİ RÜKÜN ALLAH'A İMAN

Allah'a iman, Allah'ın varlığına, O'nun, kemal sıfatlarına sahip olup, tek başına ibadete layık olduğuna inanmak, izleri insanın yaşayışında Allah'ın emirlerine bağlanıp, yasaklarından uzaklaşmasında ortaya çıkacak şekilde buna tam anlamıyla kalbinden inanmaktır. Bu İslam akidesinin temelidir, özüdür, esasıdır. Akide'nin diğer bütün esasları ise buna eklenir ve buna tabidir.

O halde Allah'a iman, O'nun varlığına iman etmeyi ihtiva eder. Şanı yüce Allah'ın varlığına fitrat, akıl, şeriat ve duyular delalet etmektedir.

Allah'ın vahdaniyetine, ulûhiyetine, isim ve sıfatlarına iman etmek de Allah'a iman etmenin kapsamı içerisindedir. Bu da üç türü ile tevhidi kabul edip bunlara inanmak ve bunların gereğini yerine getirmekle olur. Tevhidin üç türü ise: 1-Rububiyetin tevhidi, 2-Ulûhiyetin tevhidi, 3- İsim ve sıfatların tevhididir.

1- Rububiyetin Tevhidi:

Herşeyin biricik Rabbinin ve mutlak malikinin Allah olduğuna, ortağının bulunmadığına, tek yaratıcının O olduğuna, bütün kainatı çekip çeviren, işlerini idare eden, onda tasarruf edenin O olduğuna, kulları yaratıp onları rızıklandıran, hayat veren ve canlarını alanın O olduğuna kesin olarak inanmak, Allah'ın kaza ve kaderine, zatında vahdaniyetine yani bir ve tek olduğuna inanmaktır. Bunun özü fiilleriyle Allah'ı tevhid etmek yani birlemektir.

Yüce Allah'ın rububiyetine iman etmenin gereğine dair şer'î deliller pek çoktur. Yüce Allah'ın şu buyruklarında olduğu gibi: *"Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun." (el-Fatiha, 1/1); "Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'nundur. Alemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı ne yücedir!" (el-A'râf, 7/54); "Yerde ne varsa hepsini sizin için yaratan... O'dur. " (el-Bakara, 2/29); "Çünkü şüphesiz ki Allah'tır hem rızık veren, hem pek çetin kudret ve kuvvet sahibi olan." (ez-Zâriyat, 51/58)*

Tevhidin bu türünde Kureyş kafirleri ile çeşitli din ve inanca mensup kimselerin büyük çoğunluğu muhalif kanaat belirtmezler. Hepsi kainatın yaratıcısının tek başına Allah olduğuna iman ederler. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Andolsun, onlara: Göklerle yeri kim yarattı diye sorsan, onlar elbette: Allah, diyeceklerdir." (Lokman, 31/25)*

Bir başka yerde de yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Deki: Yer ve oradakiler kimindir? Eğer biliyorsanız (söyleyin). Onlar: Allah'ındır, diyeceklerdir. Sen de ki: O halde siz iyice düşünüp ibret almaz mısınız? De ki: Yedi göğün ve büyük arşın Rabbi kimdir? Allah'ındır, diyeceklerdir. De ki: O halde korkmaz mısınız? De ki: Herşeyin hakimiyeti elinde bulunan, himaye eden fakat kendisine karşı kimsenin himaye altına alınmasına imkan tanımayan kimdir? Eğer biliyorsanız (cevab verin). Onlar: Allah'ındır diyeceklerdir. De ki: öyle ise nasıl olur da aldanıyorsunuz? Hayır biz, onlara hakkı getirdik, onlar ise muhakkak yalancılardır." (el-Mu'minûn, 23/84-90)*

Bunun böyle olmasının sebebi, kulların kalblerinin fitraten Allah'ın rububiyetini kabul edecek şekilde yaratılmış olmasıdır. Bundan dolayı tevhidin türlerinden ikincisini de kabul etmedikçe, rububiyetin tevhidinde inanan bir kimse muvahhid olmaz.

2- Ulûhiyetin Tevhidi:

Kulların fiilleriyle, yüce Allah'ı bir ve tek olarak tanımlarındır. Buna ibadet tevhidi adı da verilir. Bu anlam itibariyle kesin olarak şu hususlara inanmayı ihtiva eder:

Hak ilah kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayan O'dur. O'nun dışındaki bütün mabudlar batıldır. Yalnızca yüce Allah'a ibadet edilmeli, O'na boyun eğilmeli, mutlak olarak sadece O'na itaat olunmalıdır. Kim olursa olsun kimse O'na ortak koşulmamalıdır. Namaz, oruç, zekat, hac, dua, istiane (yardım dileme), adak, zebh (eti yenir hayvanları kesmek), tevekkül, havf, reca (korku ve ümit), sevgi ve buna benzer zahir ve batın (gizli ve açık) ibadet türlerinden hiçbir şeyin O'ndan başkası için yapılmamasıdır. Allah'a sevgi, korku ve ümitle birarada ibadet olunmasıdır. Bir bölümü ile O'na ibadet edip bir bölümünü dışarda tutmak sapıklıktır.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz." (el-Fatiha, 1/5); "Kim buna dair hiçbir delili bulunmaksızın, Allah ile birlikte başka bir ilaha ibadet ederse, onun hesabı ancak Rabbinin katındadır. Kafirler -hiç şüphesiz-*

kurtuluşa eremezler." (el-Mu'minûn, 23/117)

Ulûhiyetin tevhidi bütün rasûllerin kendisine çağırdukları bir husustur. Önceki ümmetleri helak yollarına götüren bu tevhidin inkarıdır.

Dinin başı, sonu, içi ve dışı ulûhiyetin tevhididir. Rasûllerin ilk ve son çağrısı budur. Bunun için rasuller gönderilmiş, kitablar indirilmiş, cihad maksadıyla kılıçlar çekilmiş; mü'minlerle kafirler, cennet ehli ile cehennem ehli birbirinden ayrılmıştır.

İşte; *"Allah'tan başka ilah yoktur"* cümlesinin anlamı budur.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Senden önce gönderdiğimiz herbir peygambere mutlaka şunu vahyederdik: Benden başka ilah yoktur, o halde yalnız bana ibadet edin."* (el-Enhiya, 21/25)

Rubûbiyetin tevhidi, ulûhiyetin tevhidini gerektirir. Çünkü yaratıcı, rızık verici, malik, tasarrufta bulunan, hayat veren, öldüren, bütün kemal sıfatlarına sahip, hertürlü eksiklikten münezzehtir, herşey elinde bulunan bir Rabbin, aynı zamanda hiçbir ortağı bulunmayan ve ibadetin yalnız kendisine yöneltildiği mutlak bir ilah olması da gereklidir.

Yüce Allah: *"Ben cinleri de, insanları da ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."* (ez-Zâriyat, 51/56) diye buyurmaktadır.

Çünkü müşrikler bir ve tek ilaha ibadet etmiyorlardı. Onlar birden çok ilaha ibadet ediyorlar ve bunların kendilerini yüce Allah'a yakınlaştırdıklarını ileri sürüyorlardı. Bununla birlikte bu uydurma ilahların fayda ve zarar vermediklerini de kabul ediyorlardı. İşte bundan dolayı yüce Allah rububiyetin tevhidini kabul etmelerine rağmen onları mü'min olarak değerlendirmemiş, aksine ibadette başkalarını kendisine ortak koşmaları dolayısıyla onları kafir olarak değerlendirmiştir.

İşte bu noktada selefin yani ehl-i sünnet ve'l-cemaatin inancı ulûhiyet hususunda başkalarından ayrılmaktadır. Bazılarının kastettiği gibi tevhidin anlamı onlara göre yalnızca Allah'tan başka hiçbir ilah olmamasından ibaret değildir. Aksine onlara göre ulûhiyetin tevhid edilmesi, ancak şu iki esasın varlığı ile birlikte gerçekleşebilir:

1- Bütün ibadet çeşitlerinin yalnızca yüce Allah'a yapılması, yaratılmış hiçbir varlığa yaratıcının hak ve özelliklerinden hiçbirisinin verilmemesi.

Buna göre Allah'tan başkasına ibadet edilmez, Allah'tan başkası için namaz kılınmaz, Allah'tan başkasına secde edilmez, Allah'tan başkasına adakta bulunulmaz, Allah'tan başkasına tevekkül edilmez. Şüphesiz ulûhiyetin tevhid edilmesi, ibadetin yalnızca yüce Allah'a yapılmasını gerektirir. İbadet ise ya kalb ile dilin bir sözü yahut ta kalb ile organların bir amelidir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"De ki: Şüphesiz benim namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm alemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim."* (el-En'âm, 6/162-163); *"Uyanık olun halis olan din yalnız Allah'ındır."* (ez-Zümer, 39/3)

2- İbadet yüce Allah'ın ve Rasulünün emrettiğine uygun olmalıdır.

Buna göre ibadet boyun eğmek ve itaatin yalnızca O'na yapılması sureti ile Allah'ın tevhid edilmesi "Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur" diye ifadelendirilen şehadetin gerçekleştirilmesi demektir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'a tabi olup, onun emir ve yasaklarına boyun eğmek de "Muhammed, Allah'ın Rasûlüdür" şahadetinin gerçekleştirilmesidir.

O halde ehl-i sünnet ve'l-cemaat'ın yöntemi şudur:

Onlar yüce Allah'a ibadet eder ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Allah'tan başkasından dilekte bulunmazlar, ancak Allah'tan yardım dilerler. Ancak yüce Allah'ın imdatlarına koşmasını isterler. Yalnızca yüce Allah'a tevekkül ederler. O'ndan başkasından korkmazlar. Yüce Allah'a itaat, ibadet ederek ve salih ameller ile yakınlaşmaya çalışırlar. Yüce Allah: *"Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın."* (en-Nisâ, 4/36) diye buyurmaktadır.

3- İsim ve Sıfatların Tevhidi:

Bu, en güzel isimlerin ve en yüce sıfatların yüce Allah'a ait olduğuna kesin olarak inanmak demektir. O bütün kemal sıfatlarına sahip ve bütün eksik sıfatlardan münezzehtir. O bu özelliği ile bütün varlıklardan ayrı ve eşsizdir.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat Rablerini Kur'an ve sünnette gelmiş sıfatlar ile bilip, tanırlar. Kendi zatını kendisini ve Rasulünün kendisini nitelendirdiği sıfatlarla nitelerler. Kelimeleri yerlerinden oynatmaz. O'nun isim ve ayetlerinde ilhâda¹⁸ sapsamazlar. Yüce Allah'ın kendisi

¹⁸ *İlhâd*: Haktan meyletmek ve sapmak demektir. Ta'til, tahrif, keyfiyetlendirme, temsil (örneklendirme) ve teşbîh (benzetme) de bunun kapsamına girer.

hakkında tesbit ettiğini, herhangi bir temsil, keyfiyetlendirme, ta'til ve tahrife sapmaksızın aynen kabul ederler. Bütün bunlarda uydukları kaide de yüce Allah'ın: "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur ve O herşeyi iştendir, görendir. " (eş-Şura, 42/11) buyruğu ile: "En güzel isimler Allah'ındır. O halde O'na bunlarla dua edin, O'nun isimlerinde ilhada (eğriliğe) sapanları terkedin. Onlar yapmakta olduklarının cezasını göreceklerdir." (el-A'raf, 7/108) buyruklardır.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat yüce Allah'ın sıfatlarının keyfiyetini sınırlandırmazlar. Çünkü o keyfiyete dair bize bir haber vermiş değildir. Zira yüce Allah hakkında hangi sıfatların sözkonusu edilip, hangilerinin sözkonusu edilemeyeceğini yüce Allah'tan başka hiçbir kimse bilemez. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "De ki: Siz mi daha iyi biliyorsunuz, yoksa Allah mı?" (el-Bakara. 2/140) Yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır; "Artık Allah hakkında örnekler bulmaya kalkışmayın. Çünkü Allah bilir, siz bilmezsiniz." (en-Nahl, 16/74)

Yüce Allah'tan sonra da Allah'ı onun rasulünden daha iyi kimse bilemez. O rasül hakkında da yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O kendi hevasından bir söz söylemez. O bildirilen bir vahiyden başkası değildir." (en-Necm, 53/3-4)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat şanı yüce Allah'ın kendisinden önce hiçbir şeyin var olmadığı ilk, kendisinden sonra hiçbir şeyin olmadığı ahir, kendisinden üstün hiçbir şeyin olmadığı zahir, kendisinden öte hiçbir şeyin olmadığı batın olduğuna inanırlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O hem ilktir, hem ahirdir, hem zahirdir, hem batındır. O herşeyi en iyi bilendir." (el-Hadid, 57/3)

Yine şuna inanırlar ki; şanı yüce Allah'ın zatı diğer zatlara, varlıklara benzemez. Sıfatları da aynı şekilde diğer sıfatlara benzemez. Çünkü şanı yüce Allah'a benzer, O'na denk, O'na eş olabilecek hiçbir varlık yoktur. O yarattığı varlıklarla kıyas edilmez. Bu bakımdan yüce Allah'ın kendi zatı hakkında tesbit ettiklerini onlar da temsilsiz olarak tesbit ve kabul ederler, ta'til sözkonusu olmaksızın tenzih ederler. Yüce Allah'ın kendi zatı hakkında tesbit ettiğini kabul ettiklerinde, O'nu temsile (başkasına benzetmeye) kalkışmazlar. O'nu tenzih ettikleri vakit de kendi zatını nitelendirdiği vasıfları ta'til etmeye (onları yok gibi kılmaya) da kalkışmazlar.¹⁹

Yüce Allah'ın herşeyin kuşatıcısı, herşeyin yaratıcısı, hayatta olan herbir varlığın rızık vericisi olduğuna inanırlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Yaratan bilmez mi hiç? O, latiftir, herşeyden haberdardır." (el-Mülk, 67/14); "Şüphesiz rızık veren, güç ve kuvvet sahihi olan Allah 'tır" (ez-Zâriyat, 51/58)

Yüce Allah'ın yedi semavat'ın üstünde ve yarattıklarından ayrı olarak Arşın üzerinde istiva ettiğine²⁰, ilmiyle herşeyi kuşattığına -kitab-ı kerîm'inde yedi ayrı ayet-i kerîme'de kendi zatı ile ilgili olarak haber verdiği şekilde- ve keyfiyet nisbeti sözkonusu olmaksızın²¹ inanırlar.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Rahman arşa istiva etti. " (Taha, 20/5); "Sonra arşa istiva etti." (el-Hadid, 57/4)

Yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır; "Göktekinin sizi yere geçirmesinden emin mi oldunuz? O zaman onun durmadan çalkalanmakta olduğunu göreceksiniz, Yahut göktekinin üzerinize taş yağdıran bir rüzgar göndermesinden emin mi oldunuz? Hem benim korkutmamın nasıl olduğunu bileceksiniz. " (el-Mülk, 67/16-17)

Yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Güzel söz yalnız O'na yükselir. Onu da salih amel yükseltir." (Fatır, 35/10)

"Üstlerinde her hususta hakim olan Rahlerinden korkarlar. " (en-Nahl, 16/50)

Ta'til, Allah'ın sıfatlarını kabul etmemek yahut bazılarını kabul edip geri kalanlarını kabul etmemek demektir. *Tahrîf*, nassı lafzen ya da mana itibarıyla değişikliğe uğratarak onu zahir (kuvvetli) anlamından uzaklaştırıp, ancak zayıf bir ihtimal ile lafzın delalet ettiği bir manaya göre açıklamaktır. Buna göre her tahrif bir ta'tildir, fakat her ta'til bir tahrif değildir.

Keyfiyetlendirme: Keyfe (nasıl) diye soru sormak demektir.

Temsîl ise, her bakımdan benzerinin olduğunu söyleyerek bir şeyin mislinin olduğunu kabul etmek demektir.

Teşbih: Bir şeye bazı yönleriyle benzeyen bir başka şeyin varlığını kabul etmek demektir.

¹⁹ Allah'ın zatının yahut sıfatlarının nasıl olduğunun tahayyül edilmesi asla caiz değildir. Çünkü hatıra gelen yahut zihinde canlanan herbir şeyden yüce Allah daha büyük ve daha azametlidir.

²⁰ Arşın üzerine istiva ve uluvv (yücelik) iki ayrı sıfattır. Şanı yüce Allah hakkında O'nun celaline yakışır bir şekilde bu sıfatları kabul ederiz. Selef'e göre istiva lafzının açıklaması "karar bulmak, üstüne çıkmak, üzerine çıkmak ve yükselmek" demektir. Selef bunu bu kelimelerle açıklarlar, fakat bundan ileriye gitmez ve buna bir şey ilave etmezler. Selefin bu kelimeye getirdiği yorumlar arasında "istila etti yahut malik oldu yahut galib geldi ve kahretti" anlamları yoktur. İstiva'nın Arab dilinde ne demek olduğu bilinen bir şeydir. Bu da yüksek oluş ve yükseğe çıkmak demektir. Sahih-i Buharî'de olduğu gibi.

Keyfiyet ise meçhuldür, onu Allah'tan başkası bilemez. Buna iman etmek ise vacibtir, çünkü bu konuda deliller sabittir. Bu hususta soru sormak bid'attir, çünkü istiva'nın keyfiyetini yüce Allah'tan başkası bilemez.

²¹ Bu ayet-i kerîmeler sırasıyla şunlardır: el-A'raf. 7/54; Yunus, 10/3; er-Râd, 13/2; Tâ-hâ, 20/5; el-Furkan, 25/59; es-Secde, 32/4; el-Hadid. 57/4.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- da şöyle buyurmuştur: "Ben semadakinin emini olduğum halde, siz bana nasıl olur da güvenmezsiniz?" (Buharî ve Müslim} demiştir.²²

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat kürsi ile arş'ın hak olduğuna da inanırlar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "...O'nun kürsüsü gökleri ve yeri kuşatmıştır. Onları koruması O'na ağır gelmez. O çok yücedir, çok büyüktür. " (el-Bakara, 2/255)

Arşın ölçüsünü yüce Allah'tan başka kimse bilemez. Kürsi'nin arş'a nisbeti ise büyük bir düzlükte bırakılmış bir halka gibidir. Gökleri ve yeri kuşatmıştır. Allah'ın arş'a da, kürsi'ye de ihtiyacı yoktur. Ona ihtiyacı olduğundan dolayı arş'a istiva etmiş değildir. Aksine bu kendisinin tesbit ettiği sonsuz bir hikmetin bir gereğidir. O arş'a da, arş'ın dışındaki diğer varlıklara da muhtaç olmaktan münezzehtir. Şanı yüce Allah bundan çok daha büyüktür. Aksine arş da, kürsi de, O'nun kudret ve egemenliği ile taşınan iki varlıktır.

Yüce Allah'ın Adem'i elleriyle yarattığına -ki O'nun her iki eli de yemindir- elleri ile -kendi zatım nitelendirdiği gibi- dilediği şekilde infak ederek açık olduğuna inanırlar.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Yahudiler: Allah'ın eli bağlıdır dediler. Söylediklerinden ötürü kendi elleri bağlandı ve onlara lanet edildi. Hayır, Allah'ın iki eli de açıktır. O nasıl dilerse, öyle infak eder." (el-Maide, 5/64); "Kendi ellerimle yarattığıma secdeden seni ne alıkoydu?" (Sâd, 38/75)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat yüce Allah'ın işitme, görme, ilim, kudret, kuvvet, izzet, kelam, hayat, kadem (ayak), yüz, el, beraber oluş (maiyyet) ve buna benzer gerek kendi kitabında, kendi zatını vafettiği, gerekse de peygamberi -sallallahu aleyhi ve sellem- vasıtası ile belirttiği sıfatları kabul ederler. Bunların keyfiyetini ancak Allah bilir, biz bilemeyiz. Çünkü O, bize bunların keyfiyetine dair haber vermemiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Muhakkak ben sizinle birlikteyim. İşitirim ve görürüm." (Ta'ha, 20/46)

"O alimdir, hakimdir." (et-Tahrîm, 66/2); "Allah, Musa ile de konuştu. " (en-Nisa, 4/164)

"Celal ve ikram sahibi Rahbinin vechi (yüzü) ise kalıcıdır. " (er-Rahman, 55/27)

"Allah, onlardan razı olmuştur. Onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır." (el-Maide, 5/119)

"O, onları sever, onlar da O'nu severler. " (el-Maide, 5/54)

"Nihayet onlar bizi öfkelenince, kendilerinden intikam aldık." (ez-Zuhruf, 43/55)

"Allah... O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Diridir ve kayyûm'dur." (Al-i İmran, 3/2)

"Allah'ın kendilerine gazab ettiği bir topluluğu... " (el-Mümtehine, 60/13) ve taunlardan başka diğer sıfat ayetleri...

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat mü'minlerin ahirette gözleriyle Rablerini göreceklere, onu ziyaret edip, kendisinin onlarla, onların da kendisiyle konuşacaklarına da iman ederler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"O günde yüzler var ki apaydınlıktır, Rahlerine bakıcıdırlar. " (el-Kiyame, 75/22-23)

Onlar ondördündeki ay'ı görüp, onu görmekte sıkıntı çekmedikleri gibi Rablerini göreceklere. Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz sizler görmekte sıkıntı çekmediğiniz ondördündeki ay'ı gördüğünüz gibi, Rabbinizi göreceksinizdir..." (Buhari ve Müslim)

Yüce Allah'ın gecenin son üçte birinde celal ve azametini yakışır bir şekilde gerçek bir nüzul ile dünya semasına indiğine de inanırlar. Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: "Rabbimiz gecenin son üçte biri kaldığı o zamanda her gece dünya semasına iner ve: Kim bana dua eder, duasını kabul edeyim. Kim benden dilekte bulunur, ona vereyim. Kim benden mağfiret diler, ona mağfiret edeyim der." (Buharî ve Müslim)

Yüce Allah'ın kıyamet gününde kulların arasında hüküm vermek üzere celaline yakışır bir şekilde gerçek manasıyla geleceğine de inanırlar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Hayır, yer dağılıp zerrelere gibi parça parça edildiğinde, Rabbin gelip melekler de saf saf dizildiğinde." (el-Fecr, 89/21-22); "Onlar buluttan gölgeler içinde Allah'ın ve meleklerin kendilerine gelivermesinden ve işlerin bitiriliverilmesinden başkasını mı bekliyorlar?" (el-Bakara, 2/210)

Bütün bu hususlar hakkında ehl-i sünnet ve'l-cemaat'ın yöntemi yüce Allah'ın ve Rasülünün haber verdiği şeylere tam bir teslimiyetle inanmaktır. Tıpkı İmam Zührî nin - Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dediği gibi: "Risalet göndermek Allah'tan, tebliğ etmek Rasûlullah'ın görevi, bize düşen de teslimiyet göstermektir."²³

²² İmam İshak b. Rahaveyh -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bu ayet hakkında şunları söylemektedir; "İlim ehlinin icmama göre O arşa istiva etmiştir. Yedinci yerin en dibindeki herşeyi de bilir." Bunu İmam ez-Zehabi, el-Uluvv li'l-Alivvi'l-Gaffar adlı eserinde rivayet etmiştir.

²³ İmam Beğavî, Şerhu's-Sünne'de rivayet etmiştir.

Ve tıpkı İmam Süfyan b. Uyeyne'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dediği gibi: "Şanı yüce Allah'ın Kur'an'da kendi nefsinin vasfettiği şeylerin tefsiri okunduğu gibidir. Bunların keyfiyetsiz ve benzetmeye gitmeksizin tefsir edilmesi gerekir."²⁴

İmam Şafî -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: "Ben Allah'a ve Allah'ın muradı üzere Allah'tan gelenlere, Rasûlullah'a ve Rasûlullah'ın muradı üzere Rasulullah'tan gelenlere iman ettim."²⁵

Velid b. Müslim dedi ki: el-Evzai'ye, Süfyan b. Uyeyne'ye ve Malik b. Enes'e sıfat ve ru'yet ile ilgili bu hadisler hakkında sordum, hepsi de şöyle dediler: "Bunları geldikleri gibi alınız, onlarla ilgili bir keyfiyet düşünmeyiniz."²⁶

Hicret yurdunun imamı Malik b. Enes -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- der ki: "Bid'atlerden çokça sakınınız." Ona bid'atler nelerdir? diye sorulunca, şu cevabı vermiştir:

"Bid'at ehli Allah'ın isimleri, sıfatları, kelamı, ameli ve kudreti hakkında konuşup duran, ashabin ve güzel bir şekilde onlara tabi olanların sustuğu hususlar hakkında susmayan kimselerdir."²⁷

Bir adam kendisine yüce Allah'ın: "Rahman arşın üzerine istiva etmiştir, "buyruğu hakkında: Nasıl istiva etti, diye sorunca, şu cevabı vermişti: "İstiva bilinmeyen bir şey değildir. Fakat keyfiyeti akıl ile bilinemez. Ona iman etmek vacibtir, onun hakkında soru sormak bid'attir, Ben senin sapık bir kimse olduğunu görüyorum" dedikten sonra meclisinden dışarıya çıkartılmasını emretmiştir."²⁸

İmam Ebu Hanife -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir: "Yüce Allah'ın zatı hakkında hiçbir kimsenin bir şey söylememesi gerekir. Aksine Allahı kendi zatını ne ile nitelendirmiş ise, onu öylece nitelendirir. Bu hususta kendi görüşüne dayanarak hiçbir şey söylemez. Alemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı ne yücedir!"²⁹

Ona yüce Allah'ın nüzulü (inmesi) hakkında soru sorulunca da: "O keyfiyetsiz olarak iner" diye cevap vermiştir."³⁰

Hafız İmam Nuaym b. Hammad el-Huzaî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir: "Allah'ı yarattıklarına benzeten kafir olur. Allah'ın kendi zatını, kendisi ile nitelendirdiği şeyleri inkar eden de kafir olur. Yüce Allah'ın kendi zatını kendisi ile vasfettiği şey de, Rasûlünün nitelendirdiği şey de asla teşbih değildir."³¹

Seleften bir çoğu şöyle demiştir: "İslam ayağı ancak teslimiyet köprüsü üzerinde sebat gösterebilir."³²

İşte zat-ı uluhiyet hakkında ve sıfatları ile ilgili olarak söz söylediğinde -selefin yolunu izleyen bir kimse - bundan dolayı yüce Allah'ın isim ve sıfatları hususunda Kur'an-ı Kerîm'in yöntemine bağlanmış olur. Bu yolu izleyen kişi ister selef çağında yaşamış olsun, ister sonraki çağlarda yaşamış olsun.

İzledikleri yol hususunda selefin yoluna muhalefet eden herkes ise Kur'an'ın yöntemine bağlanmamış olur. İsterse o selefin yaşadığı çağda ve ashap ile tabiîn arasında bulunmuş olsun.

İKİNCİ RÜKÜN MELEKLERE İMAN

Meleklerle iman herhangi bir şüphe ya da tereddüt sözkonusu olmaksızın kesin olarak var olduklarına inanmak demektir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır.

"O peygamber kendisine Rabbinden indirilene iman etti, mü'minler de. Onların herbiri Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandı." (el-Bakara, 2/285)

Meleklerin varlıklarını inkar eden bir kimse kafir olur. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse artık o hiç şüphesiz uzak bir sapıklığa düşmüştür." (en-Nisa, 4/136)*

²⁴ İmam Lalekaî, Şerhu Usuli İ'tikadi Ehli Sünneti ve'l-Cemaa'da rivayet etmiştir.

²⁵ Bk. İbn Kudame el-Makdisî, Lumatu'l-İ'tikadi'l-Hadi ile Sebili'r-Reşad.

²⁶ İmam Begavî, Şerhu's-Sünne'de rivayet etmiştir.

²⁷ Beğavî, Şerhu's-Sünne'de rivayet etmiştir.

²⁸ Bunu Beğavî, Şerhu's-Sünne'de rivayet etmiştir.

²⁹ Bk. Şerhu 'l-Akide'ti't-Tahaviye.

³⁰ Bk. Şerhu 'l-Akide'ti't-Tahaviye.

³¹ İmam ez-Zehabî, el-Uluvv li'l-Alivvi'l-Ğaffar'da rivayet etmiştir.

³² İmam Beğavî, Şerhu's-Sünne'de rivayet etmiştir.

Bu bakımdan ehl-i Sünnet ve'l-cemaat icmali olarak (topluya, bütün) meleklere inanırlar. Tafsilî olarak varlıklarına iman etmeye gelince, bu hususta sahih delil ile bildirilen Allah ve Rasûlünün -sallallahu aleyhi ve sellem- ismen belirttiklerine -vahiy ile görevli- Cebrail, yağmur ile görevli Mikail, Sûr'a üfürmekle görevli İsrâfil, ruhları kabzetmekle görevli ölüm meleği, cehennem ateşinin bekçisi Hâzin, cennetin bekçisi Rıdvân, kabir melekleri Münker ve Nekir gibi, isimleri zikredilenlere gelince;

Ehl-i Sünnet ve'l-cemaat bunların varlıklarına iman ederler, bunların manevî varlıklar olmayıp, şahıs ve hissedilen kişilikler olduklarına, Allah'ın nurdan yaratıp, semada sakin olan yarattıklarından bir yaratık türü olduklarına inanırlar.

Meleklerin hilkatleri pek büyüktür. Onların kanatları vardır. Kimilerinin iki, kimilerinin üç, kimilerinin dört kanadı, kimilerinin de bundan daha fazla kanadı vardır.

Melekler, Allah'ın ordularından birisidir. Bunlar şanı yüce Allah'ın izin vereceği ve hallerin gereğine uygun olarak eşya gibi ve cismanî şekillere girebilme gücüne sahiptirler.

Melekler, Allah'a yakınlaştırılmış ve Allah tarafından kerim kılınmış varlıklardır. Erkeklik, dişilik vasıfları yoktur, evlenmezler ve nesilleri çoğalmaz.

Yemezler, içmezler. Onların gıdaları tesbihtir, tehlildir. Bundan asla usanmaz ve buna ara vermezler, yorulmazlar, güzellik, haya ve düzenlilik gibi vasıflara sahiptirler.

Melekler yüce Allah'a itaat ve O'na isyan etmemek fitratı üzere yaratılmış olmak bakımından insanlardan farklılık arzederler. Allah onları kendisine ibaret etmek, emirlerini yerine getirmek üzere yaratmıştır. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyurmaktadır: "*Rahman evlat edindi dediler. O bundan münezzehdir. Bilakis onlar mükerrem kullardır, sözleri ile O'nun önüne geçemezler. Onlar O'nun emri gereğince iş görürler. Onların önündekini de, arkalarındakini de bilir. O'nun razı olduğu kimselerden başkasına şefaet etmezler. Onlar korkusundan titrerler.*" (el-Enbiya, 21/26-28)

Melekler gece gündüz Allah'ı tesbih ederler. Semadaki Beyt-i Ma'mur'u tavaf ederler. Allah'tan korkarlar ve haşyet ile O'na ibadet ederler.

Meleklerin pek çok çeşitleri vardır:

Kimileri arşı taşımakla, kimileri vahiy ile, kimileri dağlar ile görevlidirler. Kimileri cennetin, kimileri cehennem ateşinin bekçiliğini yaparlar.

Kimileri kulların amelini tespit etmekle, kimileri mü'minlerin ruhlarını, kimileri kafirlerin ruhlarını kabzetmekle görevlidirler, kimileri de kula kabirde soru sormakla görevlidir.

Onlardan mü'minlere mağfiret dileyen, onlara dua eden, mü'minleri seven kimseler olduğu gibi ilim meclislerine, zikir halkalarına tanık olup kanatlarıyla onları örtenler de vardır. Kimileri insanla beraber olur ve ondan ayrılmazlar, kimileri kulları hayırlı işler yapmaya çağırır, kimileri salih kimselerin cenazelerine katılır, kimileri mü'minlerin yanında savaşır ve Allah'ın düşmanları ile cihadlarında mü'minlere sebat verirler.

Salih kimseleri korumakla, onların sıkıntılarını gidermekle görevli olanlar olduğu gibi, kafirleri lanetlemek, üzerlerine azab indirmekle görevli olanları da vardır.

Melekler heykel yahut suret, yahut köpek ya da çan bulunan hiçbir eve girmezler. Ademoğullarının rahatsız olduğu şeylerden onlar da rahatsız olurlar.

Melekler pek çoktur, onların sayılarını yüce Allah'tan başka kimse bilemez. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Rabbinin ordularını O'ndan başka kimse bilemez ve O (cehennem) insanlar için ancak bir öğüttür.*" (el-Müddessir, 74/31)

Yüce Allah onları görmemizi engellemiştir. O bakımdan bizler onları yarattıkları şekillerle göremeyiz. Şu kadar var ki bazı kullarına üzerlerindeki perdeyi kaldırıp, onları göstermiştir. Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Cibril -aleyhisselam-'ı iki defa yüce Allah'ın kendisini yaratmış olduğu aslı suretiyle görmüştür. İşte yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Arkadaşınız bir deli değildir. Andolsun ki o kendisini apaçık ufukta görmüştür.*" (et-Tekvîr, 81/22-23)

ÜÇÜNCÜ RÜKÜN KİTABLARA İMAN

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat yüce Allah'ın emir, yasak, vaad ve tehditlerini, Allah'ın kullarından istedikleri şeyleri ihtiva eden ve içlerinde hidayet ve nur bulunan bazı kitapları rasûllerine indirmiş olduğuna kesinlikle iman ederler. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"*O peygamber kendisine Rabbinden indirilene iman etti, mü'minler de. Onların herbiri Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandı.*" (el-Bakara, 2/285)

Yüce Allah'ın kitaplarını rasullerine insanları hidayete iletmek için indirmiş olduğuna da inanırlar. İşte yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Elif. Lam. Râ. Bu insanları Rablerinin izniyle, karanlıklardan nura, yegane galib, hamde layık olan (Allah)ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim, 14/1)

Bu kitaplar ise Kur'an, Tevrat, İncil, Zebur, İbrahim ve Musa'ya verilen sayfelerdir. Bunların en büyükleri ise Tevrat, İncil ve Kur'an'dır. Üçünün en büyüğü onların neshedici ve en faziletli olanları ise Kur'an-ı Kerim'dir.

Kur'an dışındaki diğer kitapları yüce Allah indirdiğinde onları korumayı tekeffül etmemiştir. Onları korumayı insanlardan istemiştir. Fakat onlar bu kitapları koruyamadılar, bunlara hakkıyla riayet edemediler. O bakımdan bu kitaplarda birtakım değişiklikler ve değiştirmeler olmuştur.

Kur'an-ı Kerim alemlerin Rabbinin kelamı, O'nun apaçık kitabı, O'nun sapasağlam ipidir. Allah, ulu Rasulü Abdullah'ın oğlu Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ümmete bir anayasa olsun, insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarsın, doğru yola ve sırat-ı müstakim'e ilet sin diye indirmiştir.

Yüce Allah bu kitapta öncekilerin de, sonrakilerin de haberlerini, göklerin ve yerin yaratılışını açıkladığı gibi helal ve haramı etraflı bir şekilde beyan etmiş, edeb, ahlakın esaslarını, ibadet ve muamelata dair hükümleri, peygamberlerin ve salih kişilerin yaşayışlarını, mü'minlerle kafirlerin görecekleri karşılıkları açıklamış, mü'minlerin yurdu olan cennetin niteliklerini, kafirlerin yurdu olan cehennem niteliklerini belirtmiştir. O bu kitabı kalplerde bulunan hastalıklara bir şifa, herşey için bir açıklama, mü'minler için de bir hidayet ve bir rahmet kılmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ve Biz sana bu kitabı herşeyi açıklayan bir bidayet, bir rahmet ve müslümanlara bir müjde olmak üzere kısım kısım indirdik." (en-Nahl, 16/89)

Bütün ümmetin bu kitaba uymaları, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sahih olarak gelmiş olan sünnet ile birlikte onun hükmünü kabul etmeleri gerekir. Çünkü yüce Allah Rasalünü hem bütün insanlara, hem de bütün cinlere kendilerine indirilenleri açıklasın diye göndermiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"İnsanlara kendilerine ne indirildiğini açıklayasın ve onlar da iyice düşünsünler diye sana da hu zikri indirdik." (en-Nahl, 16/44)

O bakımdan ehl-i sünnet ve'l-cemaat Kur'an-ı Kerim'in harf ve manalarıyla Allah'ın kelamı olduğuna, O'ndan gelip O'na döneceğine, Allah tarafından indirilmiş olup, mahluk olmadığına, gerçek anlamıyla Allah'ın kelamı olduğuna, onu Cebrail'e ilka ettiğine, Cebrail'in de bunu Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e indirdiğine iman ederler.

Bu kitabı hikmeti sonsuz (Hakîm), herşeyden haberdar (Habîr) olan yüce Allah apaçık bir Arapça ile indirmiş, bizlere herhangi bir şüphe ya da tereddüdün söz konusu olmayacağı bir şekilde tevatür yoluyla nakledile gelmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Muhakkak bu alemlerin Rabbinin indirdiğidir. Onu Ruhul-Emin indirdi. Uyarıcılardan olasın diye kalbin üzere;

apaçık bir Arapça lisan ile..." (eş-Şuarâ, 26/192-195)

Kur'an-ı Kerim kalplerde ezberlenir, dillerle okunur ve mushaflara da yazılır. Şanı yüce Allah da şöyle buyurmaktadır;

"Aksine o, ilim verilmiş olanların göğüslerinde (hifzedilmiş) apaçık ayetlerdir." (el-Ankebut, 29/49); "Şüphesiz o, oldukça şerefli bir Kur'an'dır. Korunan bir kitaptır, ona ancak tam anlamı ile temizlenmiş kimseler el sürebilir. O alemlerin Rabbi tarafından indirilmedi." (el-Vâkıa, 56/77-80)

Kur'an-ı Kerim, İslam Peygamberi Abdullah'ın oğlu Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in en büyük ve ebedi mucizesidir. Semavi kitapların sonucusudur. Bu kitab ne neshedilir, ne değiştirilir. Yüce Allah her türlü tahrif, tebdil, fazlalık ya da eksikliğe karşı onu dünyadan kaldıracacağı güne kadar -ki bu da kıyamet gününden az önce olacaktır- korumayı üzerine almıştır. İşte yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Şüphesiz Zikri biz indirdik ve onu koruyacak olanlar da elbette bizleriz." (el-Hicr, 15/9)*

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat, Kur'an'dan bir harf inkar eden yahut ona bir harf ilave eden ya da eksilten kimsenin kafir olduğunu kabul ederler. Buna göre bizler Kur'an'ın ayetlerinden herbir ayetin Allah tarafından indirilmiş olduğuna ve bizlere kat'î tevatür yoluyla nakledile geldiğine kesinlikle iman ederiz.

Kur'an-ı Kerim, Rasülullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e bir defada indirilmedi. Olaylara göre yahut bazı sorulara cevap olmak üzere ya da durumun gereğine uygun olarak 23 yıllık

bir süre içerisinde kısım kısım indirilmiştir.

Kur'an-ı Kerîm 86'sı Mekke'de, 27'si Medine'de indirilmiş, toplam 114 sure ihtiva eder. Mekke'de indirilmiş surelere Mekkî Sureler, Medine'de indirilmiş surelere Medeni Sureler adı verilir. Kur'an-ı Kerîm'de Mukatta' Harfler diye bilinen harflerle başlamış 29 sure vardır.

Kur'an-ı Kerîm, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in döneminde, onun gözü önünde yazılmıştır. Çünkü ashab-ı kiram'ın en seçkinlerinden vahiy katibliğini yapan kimseler vardı. Bunlar Kur'an'ın nazil olan her bölümünü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in emri ile yazarlardı. Daha sonra Ebu Bekr -radiyallahu anh- döneminde mushaf olarak biraraya toplandı. Osman -radiyallahu anh- döneminde ise tek bir imla şekli üzere yazıldı. Allah onların hepsinden razı olsun.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat Kur'an'ı öğretmeye, ezberlemeye, okumaya, tefsir etmeye ve gereğince amel etmeye çok önem verirler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bu, ayetlerini düşünsünler, tam akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz hayır ve bereketi bol bir kitabdır. " (Sad, 38/29)

Kur'an-ı Kerîm'i okuyarak yüce Allah'a ibadet ederler. Çünkü Kur'an-ı Kerîm'in her bir harfinin okunması karşılığında Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu buyruğunda haber verdiği üzere bir hasene verilir:

"Her kim Allah'ın kitabından bir harf okuyacak olursa, o kimseye onun karşılığında bir hasene vardır. Hasene ise on misli ile karşılık görür. Ben size "elif, lam, mim." bir harftir demiyorum. Elif bir harftir, lam bir harftir, mim de bir harftir."³³

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat mücerred, kişisel görüşlere dayalı olarak Kur'an'ın tefsir edilmesini caiz kabul etmezler. Çünkü böyle bir tutum Allah hakkında bilgisizce söz söylemek türündendir. Bunun yerine kendilerince kitab ve sünnette sabit olmuş naslar gereğince tefsir ederler. Bundan sonra ashab'ın görüşleri ile günümüze kadar onlara güzel bir şekilde uyanların görüşlerine başvururlar. Ayrıca genel şer'î ilkelerin çerçevesinde kalır, bu kuralların dışına çıkmazlar. Çünkü yüce Allah kendisi hakkında bilgisizce söz söylenmesini şu buyruğunda haram kılmıştır: "...Ve o (şeytan) Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder. " (el-Bakara, 2/169)

DÖRDÜNCÜ RÜKÜN PEYGAMBERLERE İMAN

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat yüce Allah'ın kullarına müjdeciler ve uyarıcılar olmak üzere, insanları hidayete iletmek ve karanlıklardan çıkartıp, nur'a ulaştırmak için hak dine davet eden rasuller, peygamberler gönderdiğine kesinlikle inanırlar.

Onların çağrıları toplumlari şirk ve putperestlikten kurtarmak, çözümlüş ve bozuluştan arındırmak içindi. Onlar risaletlerini tebliğ ettiler, üzerlerindeki emaneti eksiksiz yerine getirdiler, ümmetlerine samimiyetle öğüt verdiler. Allah yolunda gereği gibi cihad ettiler. Doğruluklarına kesin delil teşkil eden, apaçık göz kamaştırıcı mucizelerle³⁴ geldiler. Onlardan bir tanesini olsun inkar eden, yüce Allah'ı ve bütün peygamberleri inkar etmiş olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Şüphesiz yok ki Allah 'ı ve peygamberini inkar ederek kafir olanlar bir de Allah'la peygamberlerinin arasını ayırmak isteyenler ve: Kimine inanırız, kimini inkar ederiz diyenler, böylece bunun arasında bir yol tutmaya yeltenenler, işte onlar gerçek kafirlerin ta kendileridirler. Biz o kafirlere alçaltıcı bir azab hazırlamışızdır. Allah ve peygamberlerine iman edip, onlardan birini diğerinden ayırmayanlara ise ecirlerini verecektir. Allah başışlayandır, çok merhamet edendir. "* (en-Nisa, 4/150-152)

Yüce Allah o şerefli rasülleri göndermesindeki hikmeti de şöylece açıklamaktadır; "*Müjdeleyici ve korkutucu, peygamberler olarak (gönderdik) ki, insanların peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah Azizdir, Hakimdir.*" (en-Nisa, 4/165)

Yüce Allah, pek çok rasul ve nebi göndermiştir. Bazılarının adlarını Kitabı'nda yahut

³³ el-Elbanî, Sahihu Süneni't-Tirmizî.

³⁴ Mucize, yüce Allah'ın peygamber vasıtası ile iddiasına uygun olarak ve onu tasdik etmek üzere ortaya çıkardığı olağanüstü bir iştir. Mucizenin meydana gelmesi imkan çerçevesindedir. Çünkü sebepleri de, sonuçları da yaratan Allah, onların düzenini bozmaya da kadirdir ve bunun sonucunda sonuçlar daha önceki sebeblere boyun eğmeyebilir. Hiçbir sınır tanımayan yüce Allah'ın kudretine göre bunda hayret edilecek ve garib kaçacak bir taraf yoktur. Çünkü o dilediğini göz açıp kapatmaktan da daha büyük bir hızla yapandır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*O bir şeyi diledi mi ona emri sadece ol demesidir, o da olur.*" (Yasîn, 36/82)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- vasıtasıyla bize bildirmiş, bazılarınınkini de bildirmemiştir: *"Andolsun ki biz her ümmet arasında: Allah'a ibadet edin ve tağut'tan kaçınin diye bir peygamber göndermişizdir. "* (en-Nahl, 16/36)

Kur'an-ı Kerim'de isimleri zikredilen 25 rasul ve peygamber vardır. Bunların isimleri şöyledir: Adem, İdris, Nuh, Hûd, Salih, İbrahim, Lût, İsmail, İshak, Ya'kub, Yusuf, Eyyûb, Şuayb, Musa, Harun, Zülkifl, Yunus, Davûd, Süleyman, İlyas, Elyesa', Zekeriya, Yahya, İsa ve Muhammed.

Esbat (Ya'kub -aleyhisselam-ın oğulları)nı da toplu olarak sözkonusu etmiştir. Hepsine Allah'ın salat ve selamları olsun.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Andolsun ki Biz, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan kiminin kissalarını sana anlattık, kiminin de kissalarını sana anlatmadık..."* (el-Mu'min, 40/78)

Yüce Allah kimi peygamber ve rasülleri diğerlerine üstün kılmıştır. Ümmet icma ile rasüllerin nebilerden üstün olduğunu, bundan sonra da rasüllerin kendi aralarında fazilet farkının bulunduğunu, rasül ve peygamberlerin en faziletlilerinin ulu'l-azm diye bilinen Muhammed, Nuh, İbrahim, Musa ve İsa -Allah'ın salat ve selamları hepsine olsun- olduğunu kabul etmişlerdir.

Ulu'l-azm diye bilinenlerin en faziletlieleri ise İslam'ın peygamberi, peygamberlerin ve rasüllerin sonuncusu, alemlerin Rabbinin son elçisi Abdullah oğlu Muhammed -Allah'ın salata, selamı ona ve aile halkına olsun-dir. Şanı yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: *"Fakat o Allah'ın Rasülü ve peygamberlerin sonucusudur. "* (el-Ahzab, 33/40)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat yüce Allah'ın ismen sözkonusu ettiklerine de, isimlerini zikretmediklerine de, ilkleri olan Adem -aleyhisselam-'dan itibaren, sonları, sonuncuları, en faziletlieleri olan Peygamberimiz Muhammed b. Abdillaha kadar hepsine iman ederler.

Bütün rasüllere iman mücmel bir imandır. Peygamberimiz Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'a ise tafsili bir iman ile inanılır. Bu mü'minlerin onun getirmiş olduğu hükümlerde etraflı bir şekilde ona uymalarını gerektiren bir imandır.

Rasûlullah Muhammed -sallahu aleyhi ve sellem-:

Rasûlullah'ın künyesi Ebu'l-Kasım, adı Muhammed'dir. Geriye doğru sırasıyla atalarının adı şöyledir: Abdullah, Abdu'l-Muttalib, Haşim, Abdu Menaf, Kusayy, Kilab, Murre, Ka'b, Luey, Galib, Fihri, Malik, Nadr, Kinane, Huzeyme, Müdrike, İlyas, Mudar, Nizar, Maad ve Adnan. Adnan, Allah'ın peygamberi İbrahim el-Halil'in oğlu. İsmail'in soyundan gelir.

Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- peygamberlerin (ne-bi'lerin) ve rasüllerin sonucusudur. Allah'ın bütün insanlara gönderdiği rasûldür. O Allah'ın bir kuludur, ona ibadet edilmez. Yalanlanması asla sözkonusu olmayan bir rasûldür, o bütün yaratılmışların en hayırlısıdır. En faziletlisi ve Allah nezdinde en değerlidir. Derecesi en yüksek, yüce Allah'a da en yakın olanlarıdır.

O hak ve hidayet ile insanlara da, cinlere de gönderilmiş bir peygamberdir. Allah onu alemlere bir rahmet olmak üzere göndermiştir: *"Biz seni ancak alemlere bir rahmet olarak gönderdik."* (el-Enbiya, 21/107)

Ona kitabını indirmiş, dininin emini kılmış, risaletini tebliğ etmekle görevlendirmiştir. Bu risaleti tebliğ hususunda onu yanılmaktan, hataya düşmekten korumuştur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"O, kendi hevasından bir söz söylemez. O bildirilen bir vahiyden başkası değildir."* (en-Necm, 53/3-4)

Onun risaletine iman edip nübüvvetine şahadet getirmediği, hiçbir kulun imanı sahih olamaz. Ona itaat eden cennete girer, ona karşı gelip isyan eden cehenneme girer. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükümden dolayı içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."* (en-Nisa, 4/65)

Önceden herbir nebi (peygamber) özellikle kendi kavmine gönderilirken Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- bütün insanlığa peygamber olarak gönderilmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Biz seni ancak bütün insanlar için müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik." (Sebe', 34/28)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat yüce Allah'ın peygamberini apaçık mucizelerle, göz kamaştırıcı belgelerle desteklemiş olduğuna da iman ederler: Bu mucizelerden biri ve en büyüğü ümmetlerin en fasahatlısı, en beliği ve söz söyleme gücü en yüksek olanlarına karşı Allah'ın kendisi ile meydan okuduğu Kur'an-ı Kerim'dir.

Yüce Allah'ın kendisi ile peygamberini desteklemiş olduğu Kur'an'dan sonraki en büyük mucizelerden biri de İsra ve Miraç mucizesidir.

Ehl-i sünnet, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in uyanıklık halinde iken ruh ve bedeni ile birlikte semaya yükseltildiğine iman ederler. Bu ise İsrâ gecesinde gerçekleşmişti. Geceleyin Mescid-i Haram'dan, Mescid-i Aksa'ya götürüldüğü Kur'an-ı Kerim'in nassı ile açıkça belirtilmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kulunu geceleyin, Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren (Allah) münezzehtir. Ona ayetlerimizden bazısını gösterelim diye. Şüphesiz ki O işitendir, görendir." (el-İsrâ, 17/1)

Sonra Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- semaya yükseltilmiştir. Yedinci semaya kadar çıkmış, daha sonra da bundan öteye, şanı yüce Allah'ın dilediği yüksekliklere kadar çıkmıştır. Burası yanında Cennet-i Me'va'nın bulunduğu Sidre-i Münteha'dır.

Şanı yüce Allah ona verdiği vahiyler ile onu taltif etti, onunla konuştu. Gece ve gündüz boyunca kılınacak beş vakit namazı ona emretti. Cennete girdi, orayı gördü, cehennemi de gördü, melekleri de gördü. Cebrail'i de yüce Allah'ın yaratmış olduğu gerçek suretinde gördü. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kalbi gördüklerini yalanlamadı, aksine başgözüyle gördüklerinin hepsi gerçeğin kendisi idi.

Bunlar Peygamber'e bir ta'zim, onu diğer peygamberlerden üstün bir şerefe nail etmek ve makamının herkesin makamının üstünde olduğunu açıkça ortaya koymak için olmuştur.

Sonra Beytu'l-Makdis'e indi ve diğer peygamberlere imam olarak namaz kıldırıldı. Daha sonra da tan yeri ağarmadan önce Mekke'ye geri döndü.³⁵

Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: *"Andolsun ki onu diğer bir iniş(in)de görmüştü. Sidretu'l-Münteha yanında, Cennetu'l-Me'vâda onun yanındadır. O vakit Sidre 'yi bürüyen bürüyordu. Göz başka yöne kaymadı ve aşmadı da. Andolsun ki Rabbinin büyük ayetlerinden görmüştür."* Cen-Necm, 53/13-18)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in diğer bazı mucizeleri:

Yüce Allah'ın peygamberine nubuvvetinin bir delili olmak üzere vermiş olduğu oldukça büyük mucizelerden birisi, İnşikak-ı Kamer (ay'ın yarılması) mucizesidir. Bu, müşrikler kendisinden bir mucize istemeleri üzerine Mekke'de gerçekleşmişti.

Yemeğin çoğaltılması. Bu da Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in defalarca gösterdiği bir mucizedir.

Suyu çoğaltmak ve parmakları arasından suyun fışkırması, yemeğin tesbih etmesi. Bunlar da Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in çokça görülen mucizelerindendir.

Hastaları iyileştirmek ve bazı ashab'ın maddî herhangi bir ilaç olmaksızın onun eli ile şifaya kavuşmaları.

Hayvanların ona karşı edebli ve saygılı davranmaları, ağaçların ona boyun eğmeleri, taşların ona selam vermeleri.

Peygambere hainlik eden ve ona karşı inatlaşan bazı kimselerden acilen intikam alınması.

Gaybî hususları haber verdiği gibi, kendisinden uzak yerlerde meydana gelmiş birtakım olayları anında haber vermesi, henüz meydana gelmiş birtakım olayları bildirmesi, daha sonradan da onun haber verdiği şekilde bu olayların gerçekleşmesi.

Genel olarak duasının kabul edilmesi.

Yüce Allah'ın onu koruması ve düşmanlarının kendisine zarar vermesini önlemesi. Ebu Hureyre -radiyallahu anh-'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

Ebu Cehil: Muhammed sizin aranızda yüzünü toprağa koyuyor (secde ediyor) mu? diye sordu. Ona: Evet, denilince, şöyle dedi: Lat ve Uzza'ya yemin ederim, eğer onun böyle yaptığını göreceğim olursam, hiç şüphesiz ya onun boynuna basarım yahut onun yüzünü toprağa bularım. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in namaz kıldığı bir sırada o da çıkageldi, onun boynuna basmak istedi ise de onun aniden elleriyle kendisini korumaya çalışarak, arkasını dönüp kaçmakta olduğunu gördüler. Ona: Sana ne oluyor? diye sorduklarında, şu cevabı verdi: Benimle onun arasında içi ateş dolu bir hendek ile çok dehşetli şeyler ve kanatlar vardı.

Bunun üzerine Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: *"Eğer bana yaklaşmış olsaydı, melekler onu parça parça alırlardı."* (Müslim.)

³⁵ Buharî ve Müslim'de ve diğer sünen ve müsned hadis kitaplarında bu mübarek gecede meydana gelmiş olayların tafsilatına dair bilgiler yer almaktadır. Bunların dışındaki kitaplarda zikredilen İsrâ ve Mirâç hakkındaki bilgileri dikkatle okumak gerekir. Çünkü bu konuda birçok aslı olmayan, yalan-yalıs kıssalar anlatılmaktadır.

BEŞİNCİ RÜKÜN AHİRET GÜNÜNE İMAN

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat ahiret gününe itikad eder ve inanırlar. Bunun anlamı da kıyamet gününe yüce Allah'ın kitabında, Rasülünün de (sünnetinde) ölümden sonrasında itibaren cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme gireceği zamana kadar meydana gelecek şeylere dair vermiş oldukları haberlerin tümüne ve kıyamet gününe tam tasdik ve eksiksiz inanmaktır.

Yüce Allah, kitab-ı kerîm'inde ahiret gününü vurgulu bir şekilde çokça sözkonusu etmiş, her yerde onu dile getirmeye önem vermiş, herbir münasebetle ona dikkat çekmiş, gerçekleşeceğini kesin ifadelerle vurgulamış, onu çokça hatırlatmış, ahiret gününe iman ile Allah'a iman etmeyi birbirine bağlı olarak zikretmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Onlar sana indirilene de senden önce indirilene de iman ederler. Onlar ahirete de şüphe etmeksizin inanırlar. "* (el-Bakara, 2/4)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat kıyametin kopma zamanının Allah tarafından bilindiğine, Allah'tan başka kimsenin onu bilmediğine inanırlar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Saatin (kıyametin ne zaman kopacağına) ilmi muhakkak Allah'ın indindedir."* (Lukman, 31/34)

Yüce Allah kıyametin kopuş zamanını kullandan saklı tutmuş olmakla birlikte kopmasının artık yaklaştığına delalet eden birtakım emare, alamet ve şartlar kılmiştir.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat ayrıca kıyametin kopacağına emareleri olan küçük ve büyük alametlerinin tümüne inanırlar. Çünkü bunlar da ahirete imanın kapsamı içerisindedirler.

Kıyametin Küçük Alametleri:

Bunlar kıyametten oldukça uzun zaman önce ortaya çıkan alametlerdir. Bunlar alışlagelen türden olurlar. Kimileri de büyük alametlerle birlikte de ortaya çıkabilir. Kıyametin küçük alametleri oldukça çoktur. Bunlardan sahih olarak bilgisi ulaşanların bir bölümünü hatırlatalım:

Peygamberimiz Muhammed -sallallahu aleyhi vesellem-'in gönderilmesi, onunki nübüvvet ve risaletin sona ermesi, vefat etmesi, Beytu'l-Makdis'in fethedilmesi, fitnelerin ortaya çıkması, yahudi ve hristiyanlar gibi geçmiş ümmetlerin izinden gidilmesi, deccallerin ve peygamberlik iddiasında bulunanların ortaya çıkması.

Rasülullah, -sallallahu aleyhi ve sellem- hakkında hadis uydurulması, sünnetinin reddedilmesi, yalanın artması, haberlerin nakledilmesinde işin sağlam tutulmaması, ilmin kaldırılması ve küçük kimselerde ilim arama cihetine gidilmesi, cahillik ve fesadın ortaya çıkması, salihlerin gitmesi. İslam'ın ilmiklerinin tek tek çözülmesi, sair ümmetlerin Muhammed -sallallahu aleyhi ne sellem-'in aleyhine birbirlerini çağırmaları, sonra da İslam'ın ve müslümanların garib olmaları.

Öldürmenin çoğalması, bela ve sıkıntıların çokluğundan ötürü ölümün temenni edilir hale gelmesi, kabirdekilere gıpta edilmesi, belaların şiddeti dolayısıyla kişinin ölmüş birisinin yerinde olmayı temenni etmesi, ani ölümlerin, zelzele ve hastalıklar dolayısıyla ölümlerin çoğalması, erkeklerin sayıca azalıp kadınların çoğalması, çıplakmış gibi giyinip çıkmaları, yol-arda dahi zinanın yaygınlaşması, insanları sopalayan polis ve benzeri güçlerin zalimlere yardımcı olmaları.

Çalgıcılığın, içkinin, zinanın, faizin, ipek giyinmenin ortaya çıkması, bunların helal kabul edilmesi, yerin dibine geçen kara parçalarının, insanların suretlerinin değişmesinin ve iftiralara çıkması.

Emanete riayet edilmemesi, ehil olmayanların iş başına getirilmeleri, insanların ayak takımından olanlarının liderlik etmeleri, aşağılık kimselerin, hayırlı kimselerin üstüne çıkmaları, cariye'nin efendisini doğurması, yüksek bina yapmakla yarışılması, mescidlerin süslü püslü olmasıyla insanların öğünmeleri, putlara ibadet edilinceye ve ümmet arasında şirk ortaya çıkıncaya kadar zamanın değişikliğe uğraması.

Yalnızca tanıdık kimselere selam verilmesi, ticaretin çoğalması, çarşıların birbirine çok yakın olması, insanların ellerinde pekçok malın bulunmasına rağmen şükredilmemesi, çokça cimrilik gösterilmesi, yalan şahitliğin çoğalması, hak şahitliğin gizlenmesi, hayasızlığın ortaya çıkması, düşmanlıkların, nefretleşmelerin, kin tutmaların, akrabalık bağının kesilmesinin ve kötü komşuluk ilişkisinin başgöstermesi.

Zamanın yakınlaşması, zamanın bereketinin azalması, hilallerin kalın gözükmemesi, kapkaranlık gece parçaları gibi fitnelerin ortaya çıkması, insanların birbirine yabancılaşması, İslam'ın teşvik ettiği sünnetlere aldrış edilmemesi, yaşlıların gençlere benzemeye çalışması.

Yırtıcı hayvanların, cansız varlıkların insanlarla konuşması, altından bir dağ arkasında Fırat'ın suyunun çekilmesi, mü'minin gördüğü rüyanın doğru çıkması.

Rasülullah -sallallahu aleyhi re sellem-'in Medine'si ise pislikleri dışarıya atan bir şehirdir. Orada yalnızca takva sahibi salih kimselerin kalması, Arab yarımadasının tekrar yemyeşil bahçelere ve ırmaklara dönüşmesi, insanların kendisine itaat edecekleri Kahtan kabilesinden bir kişinin ortaya çıkması.

Rumların çoğalması ve müslümanlarla savaşmaları, müslümanların taş ve ağaç: "Ey müslüman! İşte bir yahudi, gel onu öldür" diyecek şekilde yahudilerle savaşmaları (Buharî rivayet etmiştir.)

Kostantiniye (İstanbul) nasıl fethedildiyse, Roma da fethedilmedikçe kıyamet kopmayacaktır.

Ve daha başka sahih hadislerle sabit olmuş pekçok alamet de vardır.

Kıyametin Büyük Alametleri:

Bunlar kıyametin yaklaştığının delilidirler. Bu alametler ortaya çıktığı takdirde kıyamet de onların akabinde olur. Ehl-i sünnet, Peygamber -sallahu aleyhi ve sellem-'den geldiği şekilde bu alametlere inanırlar. Bazıları:

Mehdi'nin ortaya çıkması, Mehdi'nin adı Muhammed b. Abdullah olup, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Ehl-i beytindedir. O doğu tarafından ortaya çıkacak, yedi yıl hükümdarlık yapacaktır. Önceleri zulüm ve haksızlıkla dolup taşan yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Ümmet onun döneminde hiçbir şekilde görmediği nimetlere kavuşacaktır. Yer bitkilerini, mahsullerini çıkartacak, sema yağmur yağdıracak, mal sayısız hesapsız olarak verilecektir.

Mesih, Deccal³⁶ 'in ortaya çıkması, Meryem oğlu İsa Mesih -aleyhisselam-'ın Şam'ın doğu tarafında el-Menâretu'l-Beyda'nın yakınlarında inmesi, İsa Mesih, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şeriatı ile hükmeden ve onunla amel eden birisi olarak inecektir, Deccal'i öldürecek ve yeryüzünde İslam ile hükmedecektir. O hak üzere savaşan ve Deccal ile savaşmak üzere toplanmış bulunan yardıma mazhar (Taife-i Mansûra) kesimin üzerine inecek, namazın kılınacağı vakit ineceği zaman da bu kesimin kumandanı arkasında namaz kılacaktır.

Ye'cuc ile Me'cuc'un çıkması, biri doğuda, biri batıda, biri de Arap yarımadasında üç kara parçasının yerin dibine geçmesi, Duhan (duman)'ın çıkması, güneşin batı'dan doğması, Dabbetu'l-arz'ın çıkıp insanlarla konuşması ve insanları arkalarından sürükleyecek büyük bir ateşin ortaya çıkması.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat Allah ve Rasülünün haber vermiş olduğu, ölümden sonra ortaya çıkan bütün gaybî hadiselerle de inanırlar: Ölüm sekeratı, ölüm meleklerinin hazır bulunması, mı'ünin Rabbine kavuşması dolayısıyla sevinmesi, ölüm esnasında şeytanın bulunması, ölüm esnasında kafirin imanının kabul edilmeyişi, Berzah alemi, kabir nimeti, azabı ve fitnesi (sorusu), meleklerin sorgulaması, şehidlerin Rableri nezdinde diri olup rızıklandırıldıkları, bahtiyar kimselerin ruhlarının nimet görüp, bedbaht kimselerin ruhlarının ise azab gördüklerine inanılması gibi.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat ayrıca hayy ve kayyum olan Allah'ın, hayatı ve hayat sahihlerini yok edeceği büyük kıyametin gerçekleşeceği güne de iman ederler. Daha sonra yüce Allah kulları tekrar diriltecek, onları kabirlerinden kaldıracak, sonra da onları hesaba çekmek için huzurunda durduracaktır.

Sur'a üfürülmesine de iman ederler. Sur'a iki defa üfürülecektir.

Birincisi; Alemin değişikliğe uğrayacağı ve düzeninin bozulacağı fez'a (korku ve dehşet) üfürüşüdür. Varlıkların yok olması ve baygın düşmeleri ile herşeyin helak olması bununla olacaktır.

İkincisi ise öldükten sonra dirilip kabirlerden kalkıp alemlerin Rabbinin huzuruna durulmak üzere gelinmesi için gerçekleştirilecek üfürüştür.

Öldükten sonra dirilişe, kabirlerden kalkmaya, yüce Allah'ın kabirdekileri dirilttiğine de iman ederler. İnsanlar alemlerin Rabbinin huzuruna çıplak, elbisesiz, sünnetsiz olarak kalkarlar. Güneş onlara oldukça yaklaşacak, kimisi ağzına kadar tere gömülecektir, ilk diriltilecek ve kendisi için yerin yarılarak üzerinden açılacağı ilk kişi Peygamberimiz Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'dir.

O dehşetli günde insanlar etrafa savrulan çekirgelermiş gibi tek bir anda kabirlerinden çıkacaklar, davetçiye doğru hızlıca koşacaklardır. Herbir hareket dinmiş olacak, korkunç

³⁶ Mesih, Deccal'in ortaya çıkması en büyük fitnelere birisidir. Çünkü küfür, dalalet ve fitnelerin kaynağı Deccal'dir. Bundan dolayı bütün peygamberler Deccal'e karşı kavimlerini uyarılmışlardır. Bunların en önemlilerinden birisi de Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in her namazın akabinde Deccal fitnesinden Allah'a sığınmış olması ve ümmetini de ondan sakındırmasıdır.

sessizlik adeta herkesi kaplayacaktır. O sırada amel sahifeleri yayılacak, gizli saklı ne varsa açığa çıkaracak, üstü örtülü olan şeyler görünecek, kalblerde gizlenen şeyler açığa çıkacak. Kıyamet gününde yüce Allah arada bir tercüman bulunmaksızın kulları ile konuşacak, herkes kendisinin ve babasının ismiyle çağırılacak.

Kendisinde kulların amellerinin tartılacağı, iki kefesi bulunan Mizan'a, amel defterlerinin açılmasına, kimisinin kitabını sağ tarafından, kimisinin sol tarafından ya da sırtının arka tarafından alacağına da inanırlar.

Sırat ise cehennem üzerinde kurulmuş olacaktır. İyiler onun üzerinden geçecek, günahkarların ise ayağı kayacaktır.³⁷

Cennet ile cehennem yaratılmışlardır, şu an da vardılar, ebediyyen yok olmazlar. Cennet muvahhid ve takva sahipleri mü'minlerin yurdu, cehennem ise müşrik, yahudi, hristiyan, münafık, inkarcı, putperest ve kafirler ile günahkarların yurdudur. Günahkarların ateşinin sonu gelecektir, kafirlerin ateşi ise bitmeyecek, sonu gelmeyecektir. Cennet ebediyyen yok olmayacaktır. Allah her ikisini de mahlukattan önce yaratmıştır.

Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ümmetinin kıyamet gününde hesaba çekilecek ilk ümmet olduğuna, cennete girecek ilk ümmet olduğuna, cennetliklerin yarısını onların teşkil edeceklerine, onlardan yetmişbin kişinin hesabsız olarak cennete gireceklerine de inanırlar.

Muvahhidlerin ebediyyen cehennemde kalmayacaklarına inanırlar. Bunlar ise Allah'a ortak koşmak dışında işlemiş oldukları birtakım masiyetler dolayısıyla, cehenneme girmiş olan kimselerdir. Çünkü cehennemden çıkmamak üzere, cehennemde ebedi kalacak olanlar müşriklerdir.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Havz'ının kıyamet gününün Arasat'ında bulunacağına da inanırlar. Bu Havzin suyu süttten daha beyaz, baldan daha tatlıdır. Kokusu miskten güzeldir, kablarının sayısı semadaki yıldızlar kadardır. Eni bir aylık, boyu bir aylık mesafedir. Ondandır bir defa içen, bir daha ebediyyen susamayacaktır. Ancak din hakkında bid'atler ortaya koyanlar bundan mahrum edileceklerdir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: *"Benim havzım bir aylık mesafe kadardır. Suyu süttten beyazdır, kokusu miskten hoştur. Üzerindeki testiler semanın yıldızları gibidir, ondan bir defa içen bir daha ebediyyen susamaz."* (Buhari)

Yine şöyle buyurmaktadır: *"Sizden önce Havz'a gidecek olan ben olacağım. Benim yanıma gelecek olan ordan içen, ordan bir defa içen de ebediyyen susamayacaktır. Benim yanıma benim kendilerini tanıdığım, kendilerinin de beni tanıdıkları birtakım kimseler de gelecek, sonra benimle onlar arasına engel konulacaktır."* Bir rivayette de şöyle denilmektedir:

"Ben; Onlar bendendir diyeceğim, bana: Sen, senden sonra neler uydurup, ortaya çıkardıklarını bilmiyorsun denilecek, bu sefer ben de: Benden sonra değişiklikler ortaya koyanlar benden uzak olsunlar, benden uzak olsunlar diyeceğim." (Buharî)

Peygamberimizin şefaatine ve Makam-ı Mahmud'un ona ait olduğuna da iman ederler. O hem Mevkifte bulunan kimseler arasında hüküm verilmek üzere şefaate edecektir, hem de cennet ehlinin cennete girmeleri için şefaatte bulunacaktır. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- da cennete girecek ilk kişidir. Amcası Ebu Talib'e de azabının hafifletilmesi için şefaatte bulunacaktır.

Bu üç şefaate Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'a mahsustur. Ondandır başka hiçbir kimsenin bu tür bir şefaati yoktur.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in cennete girmiş ümmetinden bazı kimselerinin derecelerinin daha yüksek derecelere çıkartılması için de şefaati olacaktır. Cennete hesabsız girmiş, ümmetinden bir kesime de şefaatte bulunacaktır.

Yine O -sallallahu aleyhi ve sellem- iyilikleri ile kötülükleri birbirine eşit durumda olan kimselere cennete girmeleri için şefaatte bulunacağı gibi, cehenneme götürülmeleri emredilmiş daha başka kimselerin de oraya girmemeleri için şefaatte bulunacaktır.

Ümmetinden azabı hak etmiş kimselere azablarının hafifletilmesi, muvahhid günahkarların cehennemden çıkartılması için de şefaate edecek ve onun şefaati ile cennete gireceklerdir.

Bu şefaatlere ise melekler, peygamberler, şehidler, siddîklar, salihler ve mü'minler de

³⁷ Sırat, cennete gideceklerin üzerinden geçecekleri köprüdür. İnsanlar amellerine göre Sırat'ın üzerinden geçeceklerdir. Kimisi bir göz açıp kırpar gibi, kimisi şimşek gibi, kimisi rahat esen rüzgar gibi, kimisi asil bir at gibi, kimisi binek devesi gibi, kimisi koşarak, kimisi yürüyerek, kimisi sürünerek geçecektir. Onlardan kimileri kancalarla yakalanıp, cehenneme atılacaktır. Herkes ameline göre oradan geçecektir; ta ki günahlarından ve kirlerinden temizlensin. Sırat'ı geçebilen kimse cennete girmeye hazır olur. Sırat'ı geçtikleri takdirde cennet ile cehennem arasındaki bir köprüde durdurulurlar ve birinin diğerindeki hakkı kısas yolu ile alınır, Nihayet tertemiz edilip, arındırıldıktan sonra cennete girmek üzere kendilerine izin verilecektir.

onunla ortaklırlar. (Yani onların da bu türden şefaati olacaktır.) Sonra yüce Allah cehennem ateşinden herhangi bir şefaati ile değil de kendi lütuf ve rahmeti ile birtakım kimseleri de çıkartacaktır. Kafirler için ise şefaati söz konusu olmayacaktır. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Artık şefaati edenlerin şefaati onlara fayda vermez."* (el-Müddessir, 74/48)³⁸

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın şu buyruğunda da belirttiği üzere kıyamet gününde mü'minin ameli de kendisine şefaati edecektir: *"Oruç ve Kuran kıyamet gününde kula şefaati edeceklerdir."*³⁹

Kıyamet gününde ölüm getirilecek ve Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın şu buyruğunda haber verdiği üzere boğazlanacaktır:

"Cennet ehli cennete, cehennemlikler de cehenneme girdikten sonra ölüm getirilecek, ve nihayet cennet ile cehennem arasında bırakılacaktır, sonra da kesilecektir. Daha sonra bir münadi şöyle seslenecektir: Ey cennetlikler! Artık ölüm yoktur ve ey cehennemlikler artık ölüm yoktur. Bunun üzerine cennetliklerin sevinçlerine sevinç katılır, cehennemliklerin kederlerine de keder katılır." (Müslim)

ALTINCI RÜKÜN KADERE İMAN

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat her hayır ve şerrin Allah'ın kaza ve kaderi ile meydana geldiğine, Allah'ın dilediği her şeyi yaptığına kesin olarak inanırlar. Herşey O'nun iradesiyledir. Hiçbir şey O'nun meşîet (dilemesi) ve tedbiri dışına çıkamaz. O olmuş ve olacak herşeyi olmadan önce ezelden beri bilir. Ezeli ilminin gereğine ve hikmetine uygun olarak meydana gelecek bütün kainat için kaderler ve miktarlar tayin etmiş, kullarının hallerini, rızıklarını, ecellerini, amellerini ve daha başka diğer hallerini bilmıştır. Meydana gelen herbir yeni şey O'nun ilim, kudret ve iradesi ile meydana gelir. Kadere iman özetle: Ebede kadar meydana gelecek olan herşeye dair Allah'ın ezeli bilgisi ile Kalemin bunları yazdığına inanmaktır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Bu önce geçenlerde Allah'ın geçerli kıldığı sünnetidir. Allah'ın emri mutlaka yerini bulan bir kadedir." (el-Ahzah, 33/38); *"Çünkü biz herşeyi bir takdir ile yarattık."* (el-Kamer, 54/49)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmuştur:

*"Bir kimse kadere hayrı ile şerri ile Allah'tan geldiğine iman etmedikçe, kendisine gelip isabet eden bir şeyin gelip çatmamasının imkansız olduğunu ve kendisini gelip bulmayan bir şeyin kendisine isabet etmesinin de imkansız olduğunu kesinlikle bilmedikçe hiçbir kul iman etmiş olmaz."*⁴⁰

Ehl-i sünnet derler ki: Kadere iman ancak dört husus ile tamam olur. Bunlara da kaderin mertebeleri ya da esasları adı verilir. Bu hususlar kader meselesini anlamanın yoludur. Kadere iman ise, bütün esasları gerçekleştirilmedikçe tamam olamaz. Çünkü bunların bir kısmı diğerine bağlıdır. Bunların hepsini kabul eden bir kimsenin kadere imanı tamam olur. Bunlardan birisini yahut daha fazlasını eksik bırakanın ise kadere imanında sarsıntı meydana gelir.

Birinci Mertebe: İlim:

Yüce Allah'ın olmuş ve olacak, olmamış şeyler eğer olacak olsa nasıl olacaklarını, geneliyle ve bütün incelikleriyle bildiğine iman etmektir. O kulların neler yapacaklarını, onları yaratmadan önce bildiği gibi, onların rızıklarının, ecellerinin, amellerinin, hareket ya da hareketsizliklerinin inceliklerini de bilendir. Onlardan kimin mutlu, kimin bedbaht olduğunu da bilendir. O bütün bunları ezelden beri, sıfatı olan kadim ilmiyle bilir. Yüce Allah: *"Şüphesiz Allah herşeyi çok iyi bilendir."* (et-Tevhe, 9/115) diye buyurmaktadır.

İkinci Mertebe: Yazmak:

Bu da yüce Allah'ın mahlukatın kaderleri ile ilgili olarak ezelden bildiğini Levh-i mahfuz'da

³⁸ Bu şefaati için iki şart vardır: Birincisi yüce Allah'ın bu şefaate dair izin vermesidir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Onun izni olmaksızın nezdinde kim şefaati edebilir."* (el-Bakara, 2/255)

İkincisi ise yüce Allah'ın hem şefaatte bulunacak olandan, hem de kendisine şefaati olunacak olandan razı olması. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Onun razı olduğu kimselerden başkasına şefaati etmezler."* (el-Enhiya, 21/28)

³⁹ Bk. el-Elbanî, Sahihu'l-Cami'i's-Sağır, no: 3882

⁴⁰ el-Elbanî, Sahih-u Süneni't-Tirmizî.

yazmış olduğuna iman etmektir. Levh-i mahfuz ise hiçbir şeyin eksik bırakılmaksızın tamamıyla yazıldığı kitaptır. Meydana gelmiş, gelecek ve kıyamet gününe kadar olacak herşey yüce Allah'ın nezdinde Ümmü'l-kitab'ta yazılmıştır. Buna ez-Zikr, el-İmam, el-Kitabu'l-mübin adları da verilir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Biz herşeyi İmam-ı mübin'de (önder kitabta) tesbit etmişizdir."* (Yasin, 36/12)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'da şöyle buyurmuştur: "Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona: Yaz diye buyurdu. O, ne yazayım? diye sorunca, kaderi yaz, olanı ve ebediyete kadar olacak olanı yaz diye buyurdu."⁴¹

Üçüncü Mertebe: İrade ve Meşiet (Dileme):

Yani bu kainatta meydana gelen her bir şey rahmet ve hikmet özellikleri ile Allah'ın irade ve meşieti ile meydana gelir. O dilediğini rahmetiyle hidayete iletir, dilediğini hikmeti ile saptırır. Hikmet ve egemenliği eksiksiz olduğundan dolayı, yaptıkları hakkında O'na soru sorulmaz, ancak yaratılmışlara sorulur. Bu kabilden meydana gelen her bir şey Allah'ın Levh-i mahfuz'da yazılı ve ezelf ilmine uygundur. Allah'ın meşieti gerçekleşir, kudreti de herşeyi kapsar. O'nun dilediği olur, dilemediği olmaz. Hiçbir şey O'nun iradesi dışında değildir.

Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Alemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe de siz dileyemezsiniz."* (et-Tekvîr, 81/29)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- da şöyle buyurmuştur: *"Bütün Ademoğullarının kalbleri Rahman'ın parmaklarının ikisi arasında, dilediği gibi evirip çevirdiği tek bir kalb gibidir."* (Müslim)

Dördüncü Mertebe: Yaratmak:

Yüce Allah'ın herşeyin yaratıcısı olduğuna inanmaktır. O'ndan başka bir yaratıcı, O'nun dışında bir Rab yoktur. O'nun dışında her ne varsa yaratılmıştır. O, amelde bulunan herkesi ve onun amelini, hareket eden her bir varlığı ve hareketini yaratandır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Herşeyi yaratıp onu inceden inceye takdir ve tayin etmiştir."* (el-Furkan, 25/2)

Hayır ve şer türünden iman ve küfür, itaat ve masiyet kabilinden meydana gelen her bir şeyi Allah dilemiştir, takdir etmiştir ve yaratmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ın izni olmadan hiçbir kimsenin iman etmesi mümkün değildir."* (Yunus, 10/100); *"De ki: Allah'ın bizim, için yazdığından başkası asla bize isabet etmez."* (et-Tevbe, 9/51)

Yüce Allah tek başına yaratıp var edendir. O, istisnasız herşeyin yaratıcısıdır, O'ndan başka bir yaratıcı, O'nun dışında bir Rab yoktur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Allah herşeyin yaratıcısıdır. O herşeye vekildir." (ez-Zümer, 39/62)

Yüce Allah itaati sever ve masiyetten hoşlanmaz. Dilediği kimseyi lütfuyla hidayete iletir, dilediği kimseyi de adaletiyle saptırır. Nitekim şöyle buyurmaktadır: *"Eğer kafir olursanız, şüphesiz Allah size muhtaç değildir. Bununla birlikte O kullarının kafir olmalarına razı olmaz. Eğer şükür ederseniz, faydanız için, ondan razı olur. Günah taşıyan hiçbir kimse başkasının günah yükünü yüklenmez."* (ez-Zümer, 39/7)

Allah'ın saptırdığı kimsenin ileri sürecek herhangi bir delili ya da bir mazereti yoktur. Çünkü yüce Allah ileri sürülecek bir bahane kalmasın diye peygamberler göndermiş ve kulun işlediği ameli ona izafe ederek, bunu kulun kesbi (kazancı) olarak takdir etmiş ve ancak gücünün yettiği şeylerle onu yükümlü tutmuştur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır; *"Bugünde herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün zulmetmek yoktur."* (el-Mu'min, 40/17); *"Gerçekten Biz, ona yolu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör (bir kafir olsun)."* (el-İnsan, 76/30); *"Müjdeleyici ve korkutucu peygamberler olarak (gönderdik) ki insanların peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın."* (en-Nisa, 4/165); *"Allah hiçbir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklenmez."* (el-Bakara, 2/286)

Fakat yüce Allah'ın rahmetinin kemali dolayısıyla şer O'na nisbet edilmez. Çünkü O hayrı emretmiş olmakla birlikte şerri yasaklamıştır. Şer ancak O'nun takdiri ve hikmeti ile meydana gelir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Sana gelen her fenalık da kendindedir." (en-Nisa, 4/79)

Yüce Allah zulümden münezzehtir, O adalet sıfatına sahiptir. Kimseye zerre ağırlığı kadar dahi zulmetmez. O'nun bütün fiilleri adalettir ve rahmettir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ben kullara asla zulmedici değilim." (Kaf, 50/29); *"Rabbin kimseye zulmetmez."* (el-Kehf, 18/49); *"Muhakkak Allah zerre ağırlığı kadar dahi zulmetmez."* (en-Nisa, 4/40)

Ayrıca yüce Allah'a yaptıklarından ve dilediklerinden dolayı soru sorulmaz. Çünkü O şöyle buyurmaktadır: *"O işlediklerinden sorumlu tutulmaz. Halbuki onlara sorulur."* (el-Enbiya,

⁴¹ el-Elbanî, Sahih-u Süneni't-Tirmizî.

21/23)

O halde insanı ve fiillerini yaratan yüce Allah'tır. Ona bir irade, bir kudret, bir tercih ve bir dileme gücü vermiştir. Yüce Allah bunu mecazi anlamıyla değil de gerçek anlamıyla fiillerini yapan kendisi olsun diye insana bağışlamıştır. Sonra da ona hayır ile şerri birbirinden ayırdedecek bir akıl vermiş, ancak irade ve tercihi ile yaptığı amelleri dolayısı ile hesaba çekecektir. İnsan mecbur değildir, aksine onun kendi iradesi ve tercihi vardır. Bunlarla fiillerini ve inançlarını tercih eder. Şu kadarı var ki meşifeti itibariyle Allah'ın meşifetine tabidir. Allah'ın dilediği herşey olur, dilemediği hiçbir şey olmaz. Kulların fiillerini yaratan yüce Allah'tır. O fiilleri işleyen de kullardır. O halde bu fiiller yaratılmaları, var edilmeleri ve takdir edilmeleri itibari ile Allah'tan, fiil ve kazanım olmaları itibariyle de kula aittirler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"O ancak alemlere bir öğüttür, aranızdan dosdoğru yolda gitmek isteyenlere. Alemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe de siz dileyemezsiniz. " (et-Tekvir; 81/28-29)

Yüce Allah kaderi delil göstererek: *"Allah dileseydi biz de, babalarımız da ortak koşmazdık. Hiçbir şeyi de haram kılmazdık."* diyen müşriklerin söylediklerini kabul etmeyerek, devamında şu buyruklarıyla onların yalanlarını reddetmektedir: *"De ki: Yanınızda bize çıkartıp gösterebileceğiniz, herhangi bir bilgi var mı? Siz ancak zanna uyuyorsunuz ve siz yalnızca yalan uyduruyorsunuz. " (el-En'am, 6/148)*

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat kaderin Allah'ın yarattıklarındaki bir sırrı olduğuna inanırlar. Ona ne mukarrab bir melek, ne mürsel bir peygamber muttali değildir. Bu hususta çokça derine dalmak ve uzun boylu düşünmek sapıklıktır. Çünkü yüce Allah kader bilgisini yarattıklarından saklı tutmuş ve onun nihai maksadını bilmeye kalkışmalarını yasaklamıştır. Yüce Allah: *"O işlediklerinden sorumlu tutulmaz. Halbuki onlara sorulur."* (el-Enbiya, 21/23) diye buyurmaktadır.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat kendilerine muhalefet eden sapık fırkalara yüce Allah'ın şu buyruğu ile hitab eder ve delil gösterirler: *"De ki: Hepsi Allah'tandır. Böyle iken bunlara ne oluyor ki hiçbir sözü anlamaya yanaşmıyorlar?" (en-Nisa, 4/78)*

İşte ashab, tabiîn ve kıyamet gününe kadar onlara güzel bir şekilde uyan selef-i salih'in iman ettikleri hususlar bunlardır. Yüce Allah hepsinden razı olsun.

İKİNCİ ESAS

İMAN ADININ KAPSAMI

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat, selef-i salih'in akidesinin esaslarından birisi de şudur: Onlara göre iman kalb ile tasdik, dil ile söylemek, azalarla amel etmektir. İtaatle artar, masiyet dolayısıyla eksilir.

İman⁴² hem söz, hem ameldir.

Kalb ile dilin sözü, kalb, dil ve azaların amelidir.

Kalbin sözü inanması, tasdik etmesi, ikrarı ve kesin olarak kabulüdür.

Dilin sözü ise ameli kabullenmesidir. Yani şهادet kelimelerini söyleyip, gerekleri ile amel etmesidir.

Kalbin ameli ise niyeti, teslimiyet göstermesi, ihlası, boyun eğmesi, sevmesi ve salih amelleri yapmak istemesidir.

Dil ile azaların ameli ise emrolunan şeyleri yapmak, yasak kılınmış şeyleri de terketmektir.

*"Amel olmadıkça iman kamil olamaz. Niyetsiz söz ve amel olmaz. Sünnete uygun olmadıkça da ne söz, ne amel, ne de niyet olur."*⁴³

⁴² İman sözlükte tasdik etmek, boyun eğdiğini ortaya koymak ve ikrarda bulunmak demektir. Şer'an gizli ve açık bütün itaatlerdir. Gizli amellere kalbin amelleri örnek gösterilebilir. Bu da kalbin tasdik etmesi ile olur. Zahir (açık) ameller ise bedenen yapılan farz ve mendub fiillerdir. Kısacası iman kalbte yer eden amel tarafından da doğrulanan, meyveleri Allah'ın emirlerini yerine getirmek, yasaklarından kaçınmak sureti ile açıkça ortaya çıkan şeydir.

Eğer ilim amelden uzak kalacak olursa, bunun bir faydası yoktur. Amelden uzak ilimin herhangi bir kimseye faydası olsaydı, Allah'ın lanetine uğramış, İblis'e fayda vermesi gerekirdi. O yüce Allah'ın ortağı olmaksızın bir ve tek olduğunu, sonunda mutlaka O'na dönülüp bunda herhangi bir şüphenin bulunmadığını biliyordu. Fakat yüce Allah kendisine: Adem'e secde et! diye emir verince, o da büyüklük tasladı ve diretti. Kafirlerden oldu. Allah'ın vahdaniyetini bilmiş olmasının ona bir faydası dokunmadı. Çünkü amelden ayrı bir ilmin alemlerin Rabbinin terazisinde hiçbir ağırlığı yoktur.

İşte selef te bunu böylece anlamışlardır. İman da Kur'an-ı Kerim'de amelden soyut olarak kullanılmamıştır. Aksine pekçok ayet-i kerime'de salih amel imana atif edilerek, birlikte zikredilmiştir.

⁴³ Selef önderlerinden bir çoğunun söylediği bir sözdür. İmam Evzaî, Süfyan es-Sevrî, el-Humeydî ve başkalarının söylediği belirtilmiştir. Bu, onlardan -el-Lalekaî ile İbn Batta'nın da rivayet ettiği gibi- meşhur olarak gelmiş bir rivayettir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'e iman edip, iman etmiş oldukları dinin esasları ve fer'i hükümleri ile zahiri ile batını ile amel eden, imanın etkileri akidelerinde, sözlerinde açık ve gizli amellerinde ortaya çıkan kimseler hakkında "gerçek mü'min" niteliğini kullanmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Gerçek mü'minler ancak o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman kalbleri titrer, ayetleri karşılarında okunduğu zaman imanlarını arttırır ve onlar ancak Rablerine dayanıp güvenirler. Onlar namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdigimizden de infak ederler. İşte onlar gerçek mü'minlerin ta kendileridir. Onlar için Rableri katında dereceler, mağfiret ve bitmez tükenmez bir rızık vardır.*" (el-Enfal, 8/2-4)

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayet-i kerimesinde iman ile salih ameli birlikte sözkonusu etmiştir. Şöyle buyurmaktadır:

"Gerçekten iman edip salih ameller işleyenlerin ise konakları Firdevs cennetleridir." (el-Kehf, 18/107)

"Muhakkak Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru olanların üzerine melekler: Korkmayın, üzülmeyin ne size vaadolunan cennetle sevinin diye inerler." (Fussilet, 41/30); "İste bu cennet yapageldiğiniz ameller sebebi ile size miras verilmiştir." (ez-Zuhruf, 43/72); "Andolsun asra ki, gerçekten insan ziyadadır. İman eden, salih ameller işleyen birbirine hakkı tavsiye ve sabrı tavsiye edenler müstesna." (el-Asr. 103/1-3)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- da şöyle buyurmuştur "*Allah'a iman ettim de, sonra da dosdoğru, ol.*" (Müslim)

Yine Peygamber şöyle buyurmaktadır: "*İman yetmiş kusur şubedir. Bunların en faziletlieleri Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur demek, en alt derecede olanları yolda rahatsızlık veren şeyleri kaldırmaktır. Haya da imanın şubelerinden birisidir.*" (Buharî)

İlim ve amel birbirinden ayrılmaz şeylerdir, biri diğerini bırakmaz. Amel ilmin şekli ve özüdür.

İmanın birtakım dereceleri ve şubeleri olduğuna, artıp eksildiğine, mü'minlerin aralarında fazilet farkının bulunduğu dair pekçok ayet ve hadis nassı varid olmuştur.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*İman edenlerin de imanı artsın.*" (el-Müddessir, 74/31); "*Bir sure indirildiği zaman içlerinden bazıları: Bu hanginizin imanını arttırdı, derler. İman etmiş olanlara gelince, bu onların imanını arttırmıştır.*" (et-Tevhe, 9/24); "*Ayetleri karşılarında okunduğu zaman onların imanını arttırır ve onlar ancak Rablerine dayanıp, güvenirler.*" (el-Enfal, 8)

"İmanlarına iman katmaları için mü'minlerin kalbine sükun ve huzur indiren O'dur." (el-Feth, 48/4)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmuştur:

"Kim Allah için sever, Allah için bugzederse o imanını tamamlamış olur."⁴⁴

Yine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır: "*Sizden kim bir münker görürse onu eliyle değiştirsin, eğer gücü yetmezse diliyle, eğer yine gücü yetmezse kalbi ile değiştirsin. Bu ise imanın en zayıf halidir.*" (Müslim)

İşte ashab-ı kiram, Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den böylece imanın itikad, söz ve amel olduğunu, itaat ile artıp, masiyet dolayısıyla eksildiğini öğrenmiş ve kavramış oldular.

Emiru'l mü'minin Ali b. Ebi Talih -radiyallahu anh.- şöyle demiştir: "Sabrın imana göre durumu, başın vücuda göre durumudur. Sabrı olmayanın imanı da olmaz."⁴⁵

Abdullah b. Mes'ud -radiyallabu anh- da şöyle demiştir: "Allah'ım! İmanımızı, yakînimizi ve fikhimizi arttır."⁴⁶

Abdullah b. Abbas, Ebu Hureyre ve Ebu'd-Derda (r.anhum): "İman artar ve eksilir" derlerdi.⁴⁷

İmam Vekî' b. el-Cerrah -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle derdi: "Ehl-i sünnet der ki: iman söz ve ameldir."⁴⁸

Ehl-i sünnet'in imamı Ahmed b. Hanbel -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "İman artar ve eksilir. Artması amel ile eksilmesi de ameli terketmekledir."⁴⁹

Hasan-ı Basri de -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "İman ne birtakım

⁴⁴ el-Elbanî, Sahih-u Sünen-i Ebu Davud.

⁴⁵ Bk: 8'no'lu not.

⁴⁶ Bk: 8'no'lu not.

⁴⁷ Bk: 8'no'lu not.

⁴⁸ Bk: 8'no'lu not.

⁴⁹ Bu rivayetleri sahih senetler ile İmam el-Lalekaî değerli kitabı *Şerhu Usuli İ'tikadi Ehli's-Sünneti ve'l-Cemaati mine'l-Kitabi ve's-Sünneti ve İcmai's Sahabeti ve't-Tabiin* adlı eserinde rivayet edilmiştir.

süslenmelerle, ne de temennilerledir ama iman kalbe yerleşen ve amellerin doğruladığı şeydir."⁵⁰

İmam Şafii -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "İman söz ve ameldir, artar ve eksilir, itaatle artar, masiyetle eksilir." Sonra da yüce Allah'ın: "*Ve iman edenlerin imanı artsın diye...*" buyruğunu okumuştur.⁵¹

İmam Ebu Ömer b. Abdi'l-Berr, et-Temhid adlı eserinde şöyle demektedir: "Fıkıh ve hadis ehli icma ile şunu belirtmişlerdir: İman söz ve ameldir. Niyetsiz amel olmaz, Onlara göre iman itaatle artar, masiyet dolayısıyla eksilir. Onlara göre bütün itaatler de imandır."⁵²

Bütün ashab-ı kiram, tabi'in ve muhaddis, fukaha dinin önder imamı ile onların peşinden gidenlerin oluşturduğu, onlara güzelce uyanlar hep bu kanaatte idiler. Selef ile haleften bu hususta haktan sapanların dışında onlara muhalefet eden kimse yoktur.

Ehl-i sünnet der ki: Ameli imanın dışına çıkartan bir kimse mürcie'dendir. Ondan olmayan şeyleri onun içine sokan kimse ise bid'atçidir.

Diliyle şehadet kelimesini söyleyen, kalbiyle yüce Allah'ın vahdaniyetine inanan, bununla birlikte azalarıyla İslam'ın rükünlerini eda etmeyen bir kimsenin imanı kamil değildir. Her ne kadar hükmen ya da ismen böyle bir kimse hakkında iman lafzını kullansak bile.

Ancak hiçbir şekilde şehadet kelimesini söylemeyen kimseye mü'min ismi verilemez.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat imandan istisnada bulunmanın yani "İnşallah ben mü'minim" demenin ve kendileri hakkında kesin mü'min oldukları ifadesini kullanmamanın caiz olduğu görüşündedirler. Bu ise onların Allah'tan ileri derecedeki korkuları, kadere imanları ve nefislerini tezkiye etmekten uzak kalmaya çalışmalarından ötürüdür. Çünkü mutlak iman bütün itaatleri işlemeyi, bütün yasakları terketmeyi kapsar. Ancak istisna imanda şüphe dolayısıyla yapılacak olursa, bunu kabul etmezler. Buna dair kitabta, sünnette seleften gelen rivayetlerle ve ilim adamlarının görüşlerinde pekçok delil bulunmaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Hiçbir şey hakkında sakın: Ben bunu mutlaka yarın yapacağım, deme. Meğer ki Allah dilemiş ola (inşallah yapacağım de)." (el-Kehf, 18/23-24); "Artık kendinizi temize çıkarmayın. O kimin takvalı davrandığını en iyi bilendir." (en-Necm, 53/32)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'da kabristana girdiği sırada şöyle derdi: "*Ey mü'min ve müslüman kimselerin kaldığı diyarın sakinleri! İnşallah biz de size kavuşacağız. Allah'tan bize ve size esenlik dilerim.*" (Müslim)

Abdullah b. Mes'ud -radiyallahu anh.- da şöyle demiştir:

"Her kim kendisi hakkında mü'min olduğuna dair şahitlik ederse, kendisinin cennette olduğuna da şahitlik etsin."⁵³

Cerir dedi ki: "Ben Mansur b. el-Mu'temir, Muğire, A'meş, Leys, Umare b. el-Ka'ka, İbn Şubrume, el-A'la b. el-Müseyyib, Yezid b. Ebi Ziyad, Süfyan es-Sevrî, İbnu'l-Mübarek ve yetiştiğim diğer imamların "imanda istisna yaptıklarını ve istisna yapmayanları ayıpladıklarını dinledim."⁵⁴

İmam Ahmed b. Hanbel'e imana dair soru sorulunca, o: "İman, söz, amel ve niyettir" diye cevap vermiş. Bu sefer ona: Adam: Sen mü'min misin? diye sorarsa, o: Bu bir bid'attir diye cevap vermiş. Bu sefer ona: Peki böylesine nasıl cevap verilir diye sorulunca; İnşallah mü'minim der, diye cevap vermiş.⁵⁵

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'e göre iman ancak aslının ortadan kalkması ile gider. Yasakları işlemek, farzları terketmek suretiyle onun dallarının ortada olmamasına gelince, bu imanı eksiltir ve onun şeklini bozar, fakat onu büsbütün ortadan kaldırıp yok etmez. Kul ancak kendisini imana sokan şeyi inkar etmekle imandan çıkar. Kimi zaman bir kimsede hem küfür, hem de iman, hem şirk, hem tevhid, hem takva ve hem fücür (günahkarlık) birarada bulunabilir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Onların çoğu şirk koşmaksızın (bir türlü) Allah'a iman etmezler." (Yusuf, 12/106)

Yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Onlar o gün imandan çok küfre daha yakındılar.*" (Al-i İmran, 3/167)

Büyük günah işleyen bir kimse imanın dışına çıkmış olmaz. O dünyada imanı eksik bir mü'mindir. İmanı dolayısıyla mü'min, büyük günahı dolayısıyla fasiktir. Ahiretteki durumu

⁵⁰ Bk. Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye, Kitabu'l-İman.

⁵¹ Bk. Fethu'l-Barî, I, 62. Kitabu'l-İman.

⁵² Bk. Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye, Kitabu'l-İman.

⁵³ Bk. 14'no'lu not.

⁵⁴ Bk. 14'no'lu not.

⁵⁵ İmam el-Lalekâî, Şerhu Usuli İ'tikadi Ehli's-Sünneti ve'l-Cemaa adlı eserinde rivayet etmiştir.

ise Allah'ın dilemesine kalmıştır. Dilerse günahını bağışlar, dilerse onu azablandırır.

İman kısım ve parçalara ayrılmaya kabildir. Yüce Allah cehenneme girmiş olan kimseyi az bir iman sebebiyle oradan çıkartır. Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"...Kalbinde hardal tanesi ağırlığı kadar iman namına bir şey bulunan bir kimse cehenneme girmez (orada ebedî kalmaz)." (Müslim)

Bundan dolayı ehl-i sünnet ve'l-cemaat imanın aslını ortadan kaldıran günah dışında hiçbir günahtan ötürü kible ehlinden kimsenin kafir olduğunu söylemezler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Doğrusu Allah kendisine şirk koşulmasını mağfiret etmez. Ondaki başkasını da dilediğine bağışlar." (en-Nisa, 4/48)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- da şöyle buyurmuştur:

"Cibril -aleyhisselam- bana geldi ve bana şu müjdeyi verdi: Senin ümmetinden Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ölen herkes cennete girecektir. Ben: Zina etse, hırsızlık yapsa da mı? O: Zina da etse, hırsızlık da yapsa diye cevap verdi." (Müslim)

Ebu Hureyre -radiyallahu anh- şöyle demiştir: "İman kötülükle bağdaşmaz. Kim zina ederse, iman ondan ayrılır. Şayet nefsini kınar ve doğruya dönerse, iman da ona döner."⁵⁶

Ebu'd-Derda -radiyallahu anh.-'da şöyle demiştir: "İman ancak sizden herhangi bir kimsenin bir defa giydiği, diğerinde çıkardığı bir gömleğe benzer. Allah'a yemin ederim ki bir kul kendi imanından yana kendisini emniyette hissetti mi mutlaka onun kendisinden alınmış olduğunu görür ve onun yokluğunu hisseder."⁵⁷

ÜÇÜNCÜ ESAS

TEKFİR MESELESİ KARŞISINDA EHL-İ SÜNNETİN TUTUMU

Selefi salih olan ehl-i sünnet ve'l-cemaat'ın akidesinin esaslarından birisi de şudur: Onlar kalbi iman ile dopdolu ve rahat ve huzur bulmuş olması şartı ile cahil, te'vilci ya da zorlanan bir kimsenin, -terkedenin kafir olmasına sebep teşkil edecek şekilde- küfre götüren bir fiil işlemesi halinde delili ona karşı ortaya koymadıkça, hiçbir kimsenin İslam'dan çıktığını söylemezler.

Şirkten daha aşağı olan, büyük günahlardan hangisini işlerse işlesin, bu günahı dolayısıyla hiçbir müslümanın da kafir olduğunu söylemezler. Böyle bir günahı işleyen kimsenin kafir olduğu hükmünü vermezler. Onlar o kimsenin o günahı helal kabul etmediği sürece yahut ta dinden olduğu kesin (zaruri) olarak bilinen bir şeyi inkar etmediği sürece o kimsenin fasık ya da imanının eksik olduğuna hükmederler. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Doğrusu Allah kendisine şirk koşulmasını mağfiret etmez. Ondaki başkasını da dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse şüphesiz büyük, bir günahla iftira etmiş olur." (en-Nisa, 4/48)

Yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "De ki: Ey nefisleri aleyhine ileri giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları mağfiret eder. Muhakkak O, çok çok mağfiret edendir, rahmet edendir." (ez-Zümer, 39/53)

Çünkü küfrün esası kasti olarak yalanlamak, kalbi ona açmak, kalbin huzur ile onu kabul etmesi, ruhun bundan rahatsız olmamasıdır. Özellikle bilgisizlikle birlikte olması halinde şirke ait birtakım inançların zaman zaman hatırdan geçmesine itibar edilmez. Çünkü yüce Allah: "Fakat küfre göğüs açarsa..." (en-Nahl, 16/106) diye buyurmaktadır.

Kitab ve sünnetten bir işin küfür olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmadığı sürece kimsenin kafir olduğuna hükmetmezler. Bir kimse bu hali üzere ölecek olursa, işi yüce Allah'a kalmıştır. Dilerse onu azablandırır, dilerse ona mağfiret eder. Büyük günah işleyen kimsenin kafir olduğuna yahut ta iki menzile arasında bir yerde bulunduğu hükmeden

⁵⁶ el-Lalekaî, Şerhu Usuli İ'tikadi Ehl-i Sünneti ve'l-Cemaa.

⁵⁷ el-Lalekaî, aynı eser.

İmam Buharî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Hicaz'lı, Mekke'li, Medine'li, Kûfeli, Basra'lı, Vasıt'lı, Bağdat'lı, Şam'lı ve Mısır'lı bin kişiden daha çok ilim adamı ile defalarca, ardi arkasına görüştüm. Ben bunlarla yaklaşık 46 yıldan fazla süredir görüşüyorum. -Ve bu arada elli kişiden daha fazla ilim adamının ismini zikrettikten sonra- şöyle diyor: Biz kısa kesmek maksadıyla ve bu liste uzamasın diye sadece bunların ismini vermekle yetiniyoruz. Onlardan hiçbir kimsenin şu hususlarda ihtilaf ettiğini görmedik: Din hem sözdür, hem ameldir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Halbuki onlar onun dininde ihlas sahibleri ve hanifler olarak Allah 'a ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından, zekatı vermelerinden başkaları ile emrolunmadılar. Dosdoğru din işte budur." (el-Beyyine, 98/5) diye buyurmaktadır... dedikten sonra onların benimsedikleri geri kalan diğer itikadi kanaatlerini sıralamaktadır. Bk. el-Lalekaî, Şerhu Usuli İ'tikadi Ehl-i Sünne.

sapık fırkalardan bu konuda farklı kanaattedirler.

Ayrıca Peygamber -sallallahu aleyhi ne sellem- de bundan sakındırmış ve şöyle buyurmuştur: "*Herhangi bir kimse kardeşine: Ey kafir diyecek olursa, bu, söze onlardan birisi layık olur. Eğer dediği gibi ise mesele yok, aksi takdirde bu söz onu söyleyene döner.*" (Müslim); "*Bir kimse böyle olmadığı halde bir başkasını kafir diye çağırır yahut ta Allah'ın düşmanı(dır) diyecek olursa, mutlaka o söz ona döner.*" (Müslim); "*Bir kimse bir diğerini fasıklıkla yahut kafirlikle itham ederse, eğer o kişi böyle değil ise o söz mutlaka ona geri döner.*" (Buhari); "*Kim bir mü'mini bir küfürle itham ederse, bu onu öldürmek gibidir.*" (Buhari); "*Bir kimse kardeşine ey kafir diyecek olursa, onlardan birisi bu söze müstehak olur.*" (Buhari)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat bid'at sahibi kimseler hakkında masiyet ya da küfür ile mutlak hüküm vermek ile kat'î olarak müslüman olduğu sabit olmakla birlikte herhangi bir bid'ati işlemiş muayyen bir kişi hakkında isyankar, fasık ya da kafir hükmünü vermek arasında fark gözetirler. Böyle bir kimseye hak açıklanmadığı sürece, onun hakkında böylece hüküm vermezler. Hakkın açıklanması ise ona karşı delilin ortaya konulması ve şüphesinin ortadan kaldırılması ile olur. Muayyen bir kimseyi de ancak gerekli şartların gerçekleşmesi ve engellerin ortada bulunmaması halinde tekfir ederler, kafir olduğunu söylerler.⁵⁸

Ebu Hureyre -radiyallahu anh- da dedi ki: Rasûlullah -sallahu aleyhi ve sellem-'ı şöyle buyururken dinledim: "İsrailoğulları arasında kendi aralarında kardeşlik bağı kurmuş iki kişi vardı. Bunlardan birisi günah işler, diğeri ise büyük bir gayretle ibadet ederdi. Gayretle ibadet eden kişi diğerini günah işlerken görüp durur ve hep ona: Bu işten vazgeç, derdi. Birgün yine onun bir günah işlemekte olduğunu görünce ona, terket dediği halde o: Sen beni Rabbimle başbaşa bırak, sen benim üzerime bir bekçi mi gönderildin? deyince, ibadet düşkünü şahıs:

Allah'a yemin ederim, Allah sana mağfiret etmeyecektir -ya da Allah seni cennete sokmayacaktır- derdi. Derken ruhları kabzedildi, her ikisi de alemlerin Rabbinin huzurunda biraraya geldiler. Gayretle ibadet eden kişiye: Sen beni bilen birisi miydin? Yoksa benim elimde bulunanlara güç yetiren birisi miydin? diye sordu. Günahkar kimseye de; Haydi git, rahmetimle cennete gir, dedi. Öteki hakkında ise: Alın bunu, cehennem ateşine götürün diye emir buyurdu. Ebu Hureyre dedi ki; Nefsim elinde olana yemin ederim ki o dünyasını da, ahiretini de mahveden bir söz söylemişti.⁵⁹

Küfür imanın zıttıdır. Şu kadar var ki küfür şer'î dilde iki türlüdür. Zira nasslarda küfür

⁵⁸ "Kesin olarak müslüman olduğu sabit olan kimsenin bu müslümanlığı şüphe ile ortadan kalkmaz." şeklindeki selefi kaideyi ışığında selef-i salih'imiz hareket etmiş ve bu bakımdan insanları tekfir etmekten insanlar arasında en uzak kimseler olagelmışlerdir. Bundan dolayı Ali b. Ebi Talib (r.a)'a Nehrevan'lılar (Hariciler) hakkında, Onlar kafir midir diye sorulduğunda, o: Küfürden kaçtılar diye cevap vermiştir. Peki onlar münafık mıdır diye sorulunca, bu sefer: Münafıklar Allah'ı ancak pek az zikrederler. Bunlar ise sabah akşam durmadan Allah'ı zikrederler. Onlar ancak bize karşı başkaldırmış kardeşlerimizdir. (Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübra, VIII, 173.)

Tekfir hususunda türü ile şahsı birbirinden ayırdetmemiz son derece gerekli bir şeydir. Şöyle ki küfür olan herbir şey dolayısıyla muayyen bir şahıs tekfir edilecek diye bir şey yoktur. Bir sözün bir küfür olduğuna hüküm vermek ile o sözü söyleyen kimsenin kafir olduğuna hükmetmek arasında fark gözetmek gerekir. Mesela yüce Allah'ın her yerde olduğunu söylemek küfürdür. Allah'ın sözünün mahluk olduğunu söylemek küfürdür. İlahi sıfatları kabul etmemek küfürdür... Bu gibi hususlar hakkında hüküm vermek tür ya da söz hakkında hüküm vermek kabildendir. Ancak durum muayyen bir kişi ile alakalı olunca, işte o vakit durmak ve o kimseye soru sorup, onunla tartışmadan önce aleyhine küfür hükmünü vermemek gerekir. Zira böyle bir kimseye göre bu husustaki hadis sabit olmamış olabilir, yahut te'vilci bir kimse olabilir. Nassları anlayamayan bir kimse olabilir, cahil bir kimse olabilir. Tartışmadan sonra şüphe ortadan kalkar ve ona karşı delil ortaya konulacak olursa, artık bundan sonra durum farklı bir hal alır. Zira te'vil eden kimse ile cahil kimsenin hükmü, inad eden ve bilerek günaha yönelen kimsenin hükmü ile aynı değildir.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Buna göre te'vil eden cahil kimse ile mazereti kabul edilebilir bir kimsenin hükmü hiçbir zaman inatçı ve bile bile inkar edenin hükmü gibi değildir. Aksine yüce Allah bunların herbirisini ayrı bir şekilde değerlendirmiştir." (Mecmuatu'r-Resail ve'l-Mesail, V, 382) Yine şöyle demektedir: "Bu husus bilindiğine göre bu cahillerden ve benzerlerinden muayyen bir kimsenin kafirlerle birlikte olduğu anlamında hüküm vermek suretiyle tekfir edilmesi, bunlardan herhangi birisine onların Allah Rasûlüne muhalefet ettikleri açıkça belirtilerek risaletin delili ile onlara karşı delil ortaya konulmadıkça, böyle bir işe kalkışmak caiz değildir. Böyle bir söz söylemenin küfür olduğunda şüphe bulunmasa dahi bu böyledir. İşte muayyen birtakım kimselerin tekfir edilmesi ile ilgili olarak herkes hakkında bu söz aynen bu şekilde geçerlidir." (Mecmuatu'r-Resail ve'l-Mesail, III, 348)

Bu hususu öğrendiğimize göre cahil ve benzeri muayyen kimselerin tekfir edilmesi onlara karşı delil ortaya konulmadıkça caiz değildir. Ortaya konulacak delilin de onların anlayabilecekleri bir seviyede olması gerekir. Delilleri ve belgeleri kavrayabilecek hale gelinceye kadar onların akli seviyeleri gerektiği gibi gözönünde bulundurulur.

Özetle söyleyecek olursak, icma ile küfür olduğu kabul edilen bir söz hakkında bu mutlak olarak bir küfürdür, denilir. Ancak bu sözü söyleyen herkesin kafir olduğunu söyleyerek hüküm vermeyi gerektirmez; ta ki o kimse hakkında kafir olduğunu söylemenin şartları sabit olup, bunun önündeki engeller ortada kalmayınca kadar. İlim adamlarından sahih olarak gelen, onların kible ehlini tekfir etmedikleri şeklindeki rivayetler ise işlediği bid'ati küfre götüren türden olmayan kimseler hakkında yorumlanır. Çünkü onlar bid'ati küfre götüren türden olan kimsenin tekfir edileceğini ittifakla kabul etmişlerdir.

⁵⁹ el-Elbanî, Sahih-u Sünen-i Ebî Davud.

lafzı kullanılırken bazen kişiyi dinden çıkartan küfür anlamında, bazen de kişiyi dinden çıkarmayan küfür diye kullanılmaktadır. Bunun böyle olmasının sebebi ise, imanın birtakım şubelerinin olduğu gibi, küfrün de birtakım şubelerinin olmasıdır. Küfrün de birtakım esasları ve birbirinden farklı şubeleri vardır. Bunların bazıları küfrü gerektirir, bazıları ise kafirlerin özelliklerindedir.

A- Dinden Çıkartan ve İtikadî Küfür Diye Adlandırılan "Büyük Küfür":

Bu, iman ile zıt, İslam'ı iptal eden, kendisi olmadığı takdirde İslam'ın tamamlanması imkansız olan şeylerin inkar edil-mesidir. Böyle bir küfür cehennemde ebedi kalmayı gerektirir, imandan çıkartır. Böyle bir küfür itikad, söz ve fiil ile olur, bunun beş çeşidi vardır;

1- Yalanlama Küfrü: Bu peygamberlerin yalan söylediğine inanmak yahut peygamberin getirdiğinin hakka aykırı olduğunu ileri sürmek ya da Allah'ın emir ve yasağınının bunun zıttı olduğunu bilmekle birlikte, Allah'ın bir şeyi haram yahut helal kıldığını iddia etmek.

2- Tasdik etmekle birlikte yüz çevirme ve istikbar (büyüklenme) küfrü: Bu da bir kimsenin rasülün getirdiğinin Rabbinden gelen bir hak olduğunu kabul etmekle birlikte hakkı ve hak ehlini küçümseyerek şımarıklıkla ve azgınlığı sebebiyle hakka tabi olmayı reddetmekle olur, iblis'in küfrü gibi, Çünkü o Allah'ın emrini reddedip, inkar etmedi fakat O'na karşı koydu ve büyüklük tasladı.

3- Yüz çevirme küfrü: Kulağı ile kalbi ile Allah Rasûlünden yüz çevirmesi, O'nu tasdik de etmemesi, yalanlamaması, onu dost da edinmemesi, düşmanlık da beslememesi şeklinde olur fakat hiçbir şekilde ona kulak vermez. Hakkı terkeder, ne hakkı öğrenir, ne de hak ile amel eder. Hakkın sözkonusu edildiği yerlerden de kaçır gider. İşte böyle bir kimse yüz çevirme küfrü ile kafirdir.

4- Münafıklık küfrü: Bu da kalbinden red ve inkar etmekle birlikte rasülün getirdiği şeylere zahiren tabi olduğunu göstermektir. Böyle bir kimse aslında dışı karşı iman sahibi olduğunu açığa vurur fakat içinde küfrü gizler.⁶⁰

5- Şüphe küfrü: Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in doğru söylediğini de, yalan söylediğini de kesin olarak kabullenemeyip, bu hususta şüphe etmesi, ona tabi olup olmamak noktasında tereddüte düşmesidir. Çünkü istenen Allah Rasûlünün, Rabbinden getirdiklerinin hiçbir şüphenin sözkonusu olmayan bir hak olduğuna dair kesin kanaat sahibi olmak ve inanmaktır. Allah Rasûlünün getirdiklerine tabi olmak hususunda tereddüte düşen yahut ta hakkın bunun dışında olabileceğini kabul eden bir kimse şüphe ve zan küfrü ile kafir olur.

Bir kimse bu küfür türlerinden birisi üzere öldüğü takdirde, ebedi olarak cehennemde kalmasını ve bütün amellerinin boşa çıkmasını gerektirir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Gerçek şu ki; ister kitab ehlinden olsun, isler müşriklerden olsun. O kafir olanlar cehennem ateşindedirler. Orada ebedi kalıcıdır. Yaratılanların en kötülere de işte bunlardır." (el-Beyyine. 98/6)

Yine yüce Allah bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "Sana ve senden öncekilere vahyolundu ki: Eğer şirk koşarsan, andolsun ki amelin boşa çıkar ve muhakkak zarar edenlerden olursun. " (ez-Zümer, 39/65)

B- Dinden Çıkartmayan ve Amelî Küfür Diye de Adlandırılan "Küçük Küfür":

Şari' bu tür küfür hakkında azarlamak ve tehdit etmek maksadıyla "küfür" lafzını kullanmıştır. Bu gibi davranışlar ise cehennem ateşinde ebedi kalmamak üzere ilahi tehdidi hakettiren, gerektiren büyük günahlardandır. Bütün masiyetler bunun kapsamına girer, çünkü bütün masiyetler küfrün hasletlerindedir. Ancak bu küfürden kasıt imanın zıttı olan küfür değildir. Buna verilebilecek misallerin bazıları:

Müslüman kimse ile çarpışmak, Allah'tan başkası adına yemin etmek, inkar ederek değil, cezayı hakettiğini de kabul etmekle birlikte isyan etmek suretiyle Allah'ın indirdiklerinden başkası ile hükmetmek, kahinlere gitmek ve onları doğrulamak, kadına arkadan yaklaşmak,

⁶⁰ Münafıklık da itikadi nifak ve amel-i nifak olmak üzere iki türdür.

İtikadi münafıklık yahut büyük münafıklık kalbinde küfrü gizleyen ve dil ve azaları ile imanı açığa vuran kimseninkidir. Bu şekilde münafıklık eden bir kimse cehennem ateşinin en derin yerindedir. Peygamber'in Allah'tan getirdiklerini, kısmen ya da tamamen yalanlayan, rasûlü yahut onun getirdiklerinin bir kısmını yalanlayan yahut rasûlün dininin zafer kazanmasından hoşlanmayan kimsenin durumu ve buna benzer diğer küfrü gerektiren amelleri içinde gizleyen durumu gibi.

Amelî münafıklık yahut küçük münafıklık ise şeriata aykırı olacak şekilde bir kimsenin yaptığı işlerdir. Bu işi yapan bir kimse dinin dışına çıkmaz. Mesela konuştuğu zaman yalan söyleyen, söz verdiği zaman yerine getirmeyen, kendisine emanet verildiği zaman hainlik eden, tartıştığı zaman işi çığırından çıkartan, sözleştiği zaman sözünde durmayan kimsenin tutumu gibi.

mü'minin mü'min kardeşine ey kafir demesi ve daha başka küçük küfür şekilleri gibi... Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Eğer mü'minlerden iki taife birbirleriyle çarpışarlarsa, siz o ikisinin arasını bulup barıştırın." (el-Hucurat, 49/9)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmuştur: "Mü'mine sövmek fasıklık, onunla çarpışmak küfürdür." (Buharî ve Müslim) Yine Peygamber şöyle buyurmuştur; "Benden sonra biriniz diğermin boynunu vuracak şekilde kafirler olarak gerisin geri dönmeyin." (Buharî ve Müslim)

Yine Peygamber şöyle buyurmaktadır: "Kim Allah'tan başkası adına yemin ederse, şirk koşmuş ya da kafir olmuş olur."

Yine Peygamber şöyle buyurmaktadır: "Zina eden kişi zina ettiğinde mü'min olarak zina etmez. Hırsızlık yapan kimse, hırsızlık yaptığında mü'min olarak hırsızlık yapmaz. İçki içen kişi içki içtiğinde mü'min olarak içki içmez. Tевbe de bundan sonra arzedilmiş haldedir." (Buharî ve Müslim)

DÖRDÜNCÜ ESAS

VAAD ve VAİD (TEHDİT) NASSLARINA İMAN

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat olan selef-i salih'in akidesinin esaslarından birisi de vaad ve vaîd nasslarına iman etmektir. Onlar bu nasslara inanır ve geldiği gibi kabul ederler. Herhangi bir şekilde te'vile kalkışmazlar. Vaad ve vaîd ile ilgili nassların hükmünü kabul ederler. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz Allah kendisine eş koşulmasını mağfiret etmez. Ondan başkasını ise dileyeceğine mağfiret eder. Kim Allah'a ortak koşarsa, muhakkak büyük bir günahla iftira etmiş olur." (en-Nisa, 4/48)

Kulların akıbetlerinin müphem olduğuna ve hiçbir kimsenin son olarak ne halde öleceğini bilmediğine inanırlar. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki bir kimse insanlara görüldüğü kadarıyla cennet ehli amelî ile amel eder. Halbuki o cehennem ehliendir. Yine bir adam insanlara görüldüğü kadarıyla cehennem ehlinin amelî ile amel eder, halbuki o cennetliklerdendir." (Buhari ve Müslim)

Yine şöyle buyurmaktadır: "Sizden herhangi bir kimse cennetliklerin amelî ile amel eder, nihayet kendisi ile cennet arasında sadece bir arşınlık mesafe kalır. Kitab onun aleyhine yerini bulur ve cehennemliklerin amelî ile amel eder, o da cehenneme girer. Şüphesiz sizden bir kimse de cehennemliklerin amelî ile amel eder. Nihayet kendisi ile cehennem arasında sadece bir arşınlık mesafe kalır. Kitabın hükmü hakkında tecelli eder ve cennetliklerin amelî ile amel eder, o da oraya girer." (Buhari ve Müslim)

Fakat İslam üzere ölen kimse hakkında, zahiren müslüman olması sebebiyle -mü'min ve takva sahibi kimseler hakkında- genel olarak inşaallah cennet ehlinden olduğuna tanıklık ederler.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "İman edip salih amel işleyenlere de şunu müjdele: Gerçekten onlar için altından ırmaklar akan cennetler vardır..." (el-Bakara, 2/25); "Muhakkak ki takva sahipleri cennetlerde ve ırmaklar (ın kenarın)dadır. Sidk meclisinde gayet muktedir bir melikin yanındadırlar." (el-Kamer, 54/54-55)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmuştur: "Her kim Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığını bilir halde ölürse, cennete girer." (Müslim)

Kafirlerle müşrikler ve münafıkların da cehennem ehlinden olduklarına tanıklık ederler.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kafir olup ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte bunlar cehennemliklerdir, onlar orada ebediyen kalıcıdırlar." (el-Bakara, 2/39); "Gerçek şu ki ister kitab ehlinden olsun, ister müşriklerden olsun o kafirler cehennem ateşindedirler. Orada ebedi kalıcıdırlar, yaratılanların en kötülerini de işte bunlardır." (el-Beyyine, 98/6); "Şüphesiz münafıklar cehennemden en aşağı tabakasındadırlar." (en-Nisa, 4/145)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in haklarında söylediği şekilde cennetle müjdelenmiş on kişinin cennetlik olduklarına tanıklık ettikleri gibi, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in cennetlik olduğunu söylediği herkesin de cennetlik olduğuna tanıklık ederler.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Ebu Bekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talha cennettedir, Zübeyr cennettedir, Abdu'r-Rahman b. Avf cennettedir, Sad b. Ebi Vakkas

cennettedir, Said b. Zeyd cennettedir, Ebu Ubeyde b. el-Cerrah cennettedir."⁶¹

Cennetlik olduklarına dair ashab-ı kiram'dan pekçok kimse hakkında böyle bir tanıklık sabit olmuştur. Ükaşe b, Mihsan, Abdullah b. Selam, Yasir ailesi, Bilal b. Ebi Rebah, Cafer b. Ebi Talih, Amr b. Sabit, Zeyd b. Harise, Abdullah b. Revaha, Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- 'in kızı Fatıma, Hadice bnt. Huveylid, Aişe, Safiyye, Hafsa, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bütün hanımları ve daha başkaları... Allah hepsinden razı olsun.

Cehennemliklerden olduklarına dair nasların bulunduğu kimseler hakkında da biz böylece şahidlik ederiz. Abdu'l-Uzza b. Abdu'l-Muttalib adını taşıyan Ebu Leheb, onun hanımı Ummu Cemil künyeli Harb kızı Arva ve haklarında böyle bir tanıklığın sabit olduğu diğerleri gibi.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat kim olursa olsun, Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in hakkında kat'î ifade kullandığı kimseler dışında muayyen olarak cennetlik ya da cehennemlik olduğunu kesin ifadelerle söylemezler. Fakat iyilik yapan kimse hakkında cennet ümidini, kötülük işleyenler hakkında da cehennem korkunusu taşırlar.⁶²

Ameli güzel dahi olsa, yüce Allah bir kimseyi lütfuna daldırıp, rahmeti ile onu cennete sokmadıkça cennetin hiçbir kimse hakkında kesin olarak vacib olmadığına inanırlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Eğer Allah'ın üzerinizde lütuf ve rahmeti olmasaydı, sizden hiçbir kimse ebediyyen temize çıkamazdı. Allah herşeyi işitendir, çok iyi inilendir." (en-Nur, 24/21)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmaktadır: *"Ameli kendisini cennete sokacak hiçbir kimse yoktur." Sen de mi ey Allah 'ın Rasülü diye sorulanca, o: "Ben dahi Rabbimin rahmeti ile beni kuşatması hali müstesna." (Müslim)*

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat tehdidin kendisine yöneltmiş olabileceği herbir kimsenin azaba uğramasını gerekli görmezler. Çünkü yapmış olduğu itaatler, tevbe etmesi yahut günahlara keffaret olan bir takım musibet ve hastalıklar dolayısıyla Allah o kimseyi bağışlayabilir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır;

"De ki: Ey nefisleri aleyhine ileri giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları mağfiret eder. Muhakkak o çok çok mağfiret edendir, rahmet edendir." (ez-Zümer, 39/53)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmuştur; *"Bir adam bir yolda yürümekte iken yol üzerinde dikenli bir dal buldu, onu bir kenara çekti. Yüce Allah onun bu davranışını güzel bulduğundan dolayı ona mağfiret etti." (Buharî)*

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat yaratılmış herbir varlığın bir ecelinin bulunduğu, Allah'ın izni olmaksızın ve belirli bir süreye ertelenmiş bir yazı ile olmaksızın hiçbir kimsenin ölmeyeceğine inanırlar. Onların tayin edilen süreleri de geldi mi ne bir an geri bırakılırlar, ne de öne alınırlar, ister ölmüş olsun, ister öldürülmüş olsun. Bu ancak onun için belirlenmiş ecelinin sona ermesi ile olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın izni olmadıkça hiçbir kimse ölemez. O vadesiyle yazılmış bir yazıdır." (Al-i İmran, 3/145)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat yüce Allah'ın mü'minlere cenneti vaad ettiğine, muvahhid isyankarları ve kafir ve münafıkları ise cehennem ateşinde azablandırmak ile tehdit ettiğine, bu tehdidin hak olduğuna inanırlar. Allah vaadinden caymaz. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"İman edip, salih amel işleyenlere gelince, biz onları altından akan ırmaklara, orada ebedi kalıcılar olmak, üzere koyacağız. Bu Allah'ın dosdoğru bir vaadidir. Allah'tan daha doğru sözlü, kim olabilir?" (en-Nisa, 4/122)

Ancak yüce Allah lütuf ve keremiyle günahkar muvahhidleri affedecektir. Yüce Allah muvahhidleri affedeceğini vaatmiş, böyle olmayanlar hakkında bu affin sözkonusu olmayacağını da belirtmiş bulunmaktadır:

"Doğrusu Allah kendisine şirk koşulmasını mağfiret etmez. Ondaki başkasını da dilediğine bağışlar." (en-Nisa, 4/48 ve 116)

⁶¹ el-Elbanî, Sahih-u Sünen-i Ebi Davud.

⁶² Bunlardan bazıları: Ölmüş bir kimse hakkında "merhum" yani "mağfirete nail olmuş" lafızlarının kullanılması caiz değildir. Çünkü böyle bir ifade ölü hakkında söylenmesi gereken dua ifadeleri arasında yer almaz. Aksine bu, kesin kanaat belirten ve yüce Allah hakkında bilgisizce söz söyleme ifadeleridir. Zira bu ifadeler ölenin rahmet ve mağfirete nail oluşunun gerçekleştiği anlamındadır. Doğrusu ise ölen bir kimsenin adının geçmesi halinde ona: Allah ona mağfiret buyursun, Allah ona rahmet buyursun gibi sözlerle dua ve rahmet dileğinde bulunmanın müstehab olduğudur. Aynı şekilde öldürülmüş yahut ölmüş bir kimse hakkında: O şehiddir de denilemez. Çünkü niyeti ancak Allah bilir. Doğru olan ise: Allah'tan şehit olmuş olmasını dileriz, inşaallah şehittir diye zannederiz -bununla birlikte Allah'a rağmen kimseyi de temize çıkarmayız- şeklinde dua ifadeleri kullanılır. Kesinlik belirten ifadeler kullanılmaz. Çünkü kesinlik belirten bu gibi ifadeler yüce Allah hakkında bilgisizce söz söylemektir.

BEŞİNCİ ESAS

EHL-İ SÜNNET AKİDESİNE GÖRE VELİ (DOST) ve DÜŞMAN EDİNMEK

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat olan selef-i salih'in akidesinin esaslarından birisi de Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir. Yani sevgi ve dostluk (velâ) mü'minleredir, buğzetmek ve onlardan uzak oluş müşriklerle kafirleredir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar birbirlerinin velileridirler. Bunlar iyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar. " (et-Tevhe, 9/71)

Yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Mü'minler, mü'minleri bırakıp kafirleri veliler edinmesin. Kim bunu yaparsa, onun Allah'la hiçbir dostluğu kalmaz." (Al-i İmran, 3/28)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat veli edinmek ile düşmanlık etmenin önemli esaslardan olduğuna, bunun şeriatte -aşağıdaki bakımlardan açıkça anlaşılacağı gibi- büyük bir öneminin bulunduğu inanırlar:

1- Evvela bu "la ilahe illallah" şahadetinin bir parçasıdır. Çünkü bunun anlamı Allah'ın dışında kendisine ibadet olunan her bir şeyden uzaklaşmaktır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Andolsun ki Biz her ümmet arasında: Allah 'a ibadet edin ve tağût'tan kaçının diye bir peygamber göndermişizdir. " (en-Nahl, 16/36)

2- Bu iman kulplarının en sağlam olanıdır. Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: *"İman kulplarının en sağlam olanı Allah için veli (dost) edinmek, Allah için düşmanlık etmek, Allah için sevmek, Allah için buğzetmektir."*⁶³

3- Böyle bir tutum kalbin iman tadını, yakînin lezzetini almasına sebeptir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır: *"Üç özellik vardır ki onlar kimde bulunursa, o da iman tadını alır: Allah'ı ve Rasulünü onların dışındaki her şeyden daha çok seven, sevdiği kulu ancak Allah için seven, Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmekten tıpkı ateşe atılmaktan hoşlanmadığı gibi hoşlanmayan kimse."* (Buharî ve Müslim)

4- Bu inancın gerçekleştirilmesi ile iman da tamamlanmış olur. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır: *"Kim Allah için sever, Allah için buğzeder, Allah için verir ve Allah için de engelleyecek olursa, onun imanı kemale ermiş demektir."*⁶⁴

5- Allah'tan ve Allah'ın dininden başkasını sevip, Allah'ı ve O'nun dinini, o dinin mensuplarını sevmeyip onlardan hoşlanmayan bir kimse Allah'ı inkar eden bir kafir olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"De ki; Ben gökleri ve yeri yaratan Allah'tan başkasını mı dost edinecekmişim? Ve o yediyor ama yedirilmiyor. De ki: Ben İslam'a girenlerin ilki olmakla emrolundum ve (bana:) sakın müşriklerden olma (denildi)." (el-En'am, 6/14)*

6- Bu, İslam toplumunun temel aldığı ve üzerinde yükseldiği bir ilişkidir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır: *"Sizden herhangi bir kimse kendisi için sevdiğini, kardeşi için de sevmedikçe iman etmiş olmaz."* (Buharî)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat veli edinmek ile düşman bilmenin⁶⁵ şer'an farz (vacib) olduğuna inanırlar. Hatta bu "lâ ilahe illallah" şahitliğinin gereklerinden ve şartlarından bir şarttır. Akide'nin ve imanın büyük bir esasıdır. Müslümanın buna riayet etmesi gerekir. Bu esası

⁶³ Bk. el-Elbanî, Silsiletu'l-Ehadîsî's-Sahîha, No: 998.

⁶⁴ el-Elbanî, Sahih-u Sünen-i Ebi Davud.

⁶⁵ *Velî edinmek* (müvâlât) sözlükte sevgi beslemek demektir. Bir karşılık sözkonusu olmaksızın sevilen her kimse velî (dost) edinilmiş olur. Velîlik (velayet) dostluk, düşmanlığın zıttıdır. Kısacası velî edinmek sevgi beslemek, yardım etmek ve uymak anlamındadır. Bir şeye yakınlık ve yakınlaşmak hissini verir.

Düşman bilmek (müâdat) ise düşmanlık ve uzaklaşmak anlamındadır. Bu ise zarar vermek kastı ve intikam arzusunun kalbte yerleşip, şuur haline gelmesidir. Düşman (aduvv) dostun zıttıdır. Kısacası düşmanlık uzaklaşmak ve ayrılık içinde olmak demektir. Dostluğun (müvâlât, velî edinmek)in zıttıdır.

Şer'î bir terim olarak müvâlât (veli edinmek, dost bilmek) ile müâdat (düşman bilmek) ise şu demektir: Veli edinmenin esası sevgidir. Düşman bilmenin esası ise nefrettir. Her ikisinde kalbin ve azaların veli edinmenin ve düşman bilmenin gerçek anlamına giren birtakım amelleri orlaya çıkar. Yardım etmek, ünsiyet duymak, yardımlaşmak, cihad ve hicret gibi. O halde müvâlât (veli edinmek) söz, fiil ya da niyet yolu ile bir şeye yakınlaşmak ve yakın olmaktır. Müâdat (düşmanlık) ise bunun zıttıdır.

Burdun şunu anlıyoruz: Her ikisinin de sözlük ve şer'î anlamları arasında hemen hemen bir fark bulunmamaktadır. Yüce Allah mü'minlere tam anlamıyla mü'minleri veli edinmeyi, tam anlamıyla da kafirlere düşmanlık beslemeyi farz kılmıştır. Mü'minleri veli edinmek ise ancak müşriklerden beri (uzak olmak) ile tamamlanır. Bunların ikisi birbirinden ayrılmaz şeylerdir.

pekiştirmek üzere pek çok nass varid olmuştur. Bunlardan birisi olan yüce Allah'ın şu buyruğunda şöyle denilmektedir: *"De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, soyunuz, sopunuz, elinize geçirdiğiniz mallar, durgunluğa uğramasından korktuğunuz ticaret ve hoşunuza giden meskenler size Allah 'tan, Rasûlünden ve O'nun yolundaki cihattan daha sevimli ise, o halde Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyedurun."* (et-Tevhe, 9/24); *"Ey iman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları - kendilerine sevgi ile haber ulaştırarak- veliler (dostlar) edinmeyin..."* (el-Mumtehine. 60/1)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat veli edinmek ile kendilerinden uzaklaşmak (teberri) bakımından insanları üç kısma ayırırlar:

1- Mutlak vela'yı (dostluğu) hakedenler: Bunlar Allah'a ve Rasûlüne iman eden, Allah'a dinlerini halis kılarak dinin belli başlı hükümlerini yerine getiren kimselerdir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Sizin (asıl) veliniz ancak Allah'tır, O'nun peygamberidir ve namazım kılan ve rükü halinde iken zekatını veren mü'minlerdir. Kim Allah'ı, Rasûlünü ve mü'minleri veli edinirse, şüphe yok ki Allah'ın hizbi galib geleceklerin ta kendileridir."* (el-Maide, 5/55-56)

2- Bir bakıma velâyı hakeden, bir bakıma berâya (kendilerinden uzaklaşmaya) layık olanlar: Bazı farzları ihmal eden, küfre kadar ulaşmayan haramları işleyen, isyankar müslüman gibi kimselere nasihatte bulunmak, onların bu tutumlarına karşı tepki göstermek gerekir. Masiyetlerine karşı susmak caiz değildir. Aksine onlara tepki gösterilir, onlara iyilikler emredilir, kötülükler yasaklanır. Masiyetlerinden vazgeçip, kötülüklerinden tevhe edinceye kadar onlara gerekli hadler ve ta'zir cezaları uygulanır. Nitekim Peygamber - sallallahu aleyhi ve sellem- içki içmiş olduğu halde getirilen ve ashab'tan birisi tarafından kendisine lanet okunan Abdullah b. Hımar'a böyle uygulama yapmıştır. Peygamber - sallallahu aleyhi ve sellem- ona lanet edilince: *"Ona lanet etmeyin, çünkü o Allah'ı ve Rasûlünü sever"* diye buyurmuştur. (Buhari) Bununla birlikte de ona gereken cezayı uygulamıştır.

3- Mutlak olarak berâ'yı (kendisinden uzak kalmayı) hakedenler:

İster yahudi, ister hristiyan yahut mecusi olsun, müşrik ve kafir kimseler böyledir. Aynı şekilde bu hüküm küfre götüren işleri yapan müslümanlara da uygulanır. Allah'tan başkasına dua etmek, O'ndan başkasından yardım istemek, O'ndan başkasına tevekkül etmek, Allah'a, Rasûlüne ya da dinine sövmek, dinin bu çağa uygun olmadığı inancı ile dini hayattan ayırmak ya da -kendilerine karşı delili ortaya koyduktan sonra- bu tutumlar içerisinde bulunanlara karşı müslümanların cihad etmeleri ve onları sıkıştırmaları gerekir. Yeryüzünde fesad çıkarmak üzere onları terkedemezler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey Peygamber! Kafirlerle ve münafıklarla cihad et ve onlara karşı sert davran. Varacakları yerleri cehennemdir onların. O ne kötü dönüş yeridir!" (et-Tahrîm, 66/9) Yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Allah'a ve ahiret gününe inanan hiçbir kavmin Allah ve Rasûlü ile sınır mücadelesi yapanlara sevgi beslediklerini göremezsin. İsterse bunlar babaları yahut oğulları yahut kardeşleri ya da soydaşları olsunlar..."* (el-Mücadele, 58/22)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat Allah yolunda veli edinmenin, yerine getirilmesi gereken birtakım haklarının olduğu kanaatindedirler. Bu hakların bazıları şunlardır:

1- Hicret: Kafirlerin ülkesinden müslümanların yurduna hicret etmek gerekir. Mustaz'af olanlar şer'î sebepler dolayısıyla hicret edemeyenler bundan müstesnadır.

2- Müslümanlara yardım etmek canla, malla, dil ile onları desteklemek, sevinç ve kederlerinde onlara katılmak.

3- Kendisi için sevdiği hayrı, şerrin önlenmesi gibi hususları müslümanlar için sevmek, müslümanlarla alay etmemek, onları sevmeye, onlarla oturup kalkmaya, onlarla danışmaya özel gayret göstermek,

4- Hastayı ziyaret, cenazelerinde bulunmak, onlara karşı yumuşak davranmak, dua etmek, onlar için mağfiret dilemek, onlara selam vermek, karşılıklı ilişkilerde onları aldatmamak yahut mallarını batıl yollarla yememek gibi haklarını yerine getirmek.

5- Onlar aleyhine tecessüste bulunmamak, onların haberlerini, sırlarını düşmanlara taşımamak, onlara gelecek eziyet verici şeyleri önlemek, aralarındaki kötü ilişkileri düzeltmek.

6- Müslümanlar cemaatine katılmak, onlardan ayrı düşmemek, birr (iyilik) ve takva esasları üzere onlarla yardımlaşmak, iyiliği emredip, kötülükten sakındırmak.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat, Allah için düşmanlık etmenin birtakım hususları gerektirdiği görüşündedirler. Bunların bazıları:

1-) Şirke, küfre, şirk ve küfür ehline buğzetmek ve onlara düşmanlık beslemek.

2-) Kafirleri dost edinmemek, onları sevmemek, yakın akrabalarından olsalar dahi onlardan tam anlamıyla ayrılmak (gereken şekliyle) ilişkileri kesmek.

3-) Küfür diyarından hicret etmek ve dinin emir ve buyruklarını açıkça uygulayabilme gücü bulmak şartı ile birlikte zaruret olmaksızın oraya yolculuk yapmamak.

4-) Din ve dünya bakımından onların özelliklerinden olan hususlarda onlara benzememek. Din ile ilgili olarak onların dinlerinin şadalarından olan hususlarda, dünya ile ilgili olarak da yemek, içmek, giyinmek şekilleri ve birtakım adetleri ve benzeri hususlar ile müslümanlar arasında yaygınlık kazanmamış hususlar gibi. Çünkü böyle bir tutum içten içe onlara karşı bir çeşit sevgi ve veli edinmeyi doğurur. İçteki sevgi de zahiren onlara benzemeyi ortaya çıkartır.

5-) Kafirlerle yardımlaşmamak, onları övmemek, müslümanlara karşı onlara yardımcı olmamak, onlardan yardım almamak, onlara meyletmemek, arkadaşlıklarını, onlarla birlikte oturup kalkmayı terketmek, kendilerine sırlarını verecek şekilde onları sırdaş edinmemek, en önemli işlerini görsünler diye onlara havale etmemek.

6-) Bayram ve sevinçlerinde onlara katılmamak, bundan dolayı onları tebrik etmemek. Aynı şekilde onları ta'zim etmeyip onlara Efendim ve benzeri hitablarda bulunmamak.

7-) Onlar için mağfiret dilememek, onlara rahmet okumamak.

8-) Dinin aleyhine olacak şekilde onlara yağcılık yapmamak, güzel sözler söylemeye, onları idare etmeye kalkışmamak.

9-) Onların hükümlerine başvurmamak yahut onların verecekleri hükümlere razı olmamak. Hevalarına uymayı terketmek, herhangi bir hususta onlara tabi olmamak. Çünkü onlara uymak, Allah ve Rasulünün hükmünü terketmek anlamındadır.

10-) İslam'ın selamı olan "es-selamu aleykum" diyerek, öncelikle onlara selam vermemek.

ALTINCI ESAS EVLİYÂ'NIN KERAMETİNİ TASDİK ETMEK

Peygamberlikten bir parça olarak değerlendirilen salih rüyayı tasdik etmek ve salihlerin doğru ferasetlerinin hak olduğunu kabul etmek de ehl-i sünnet ve'l-cemaat olan selef-i salih'in akidesinin esaslarından. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Gerçekten ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum. Bak, artık sen ne düşünürsün? Dedi ki: Babacığım emrolunduğun şeyi yap, inşaallah beni sabredenlerden bulacaksın."* (es-Sâffât, 37/102)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmuştur: *"Nübüvvetten geriye sadece mübeşşirât (müjdeleyiciler) kalmıştır"* Ashab, mübeşşirat nedir? diye sorunca, *"salih rüyadır"* diye buyurdu. (Buhari)

Yine akidelerinin esaslarından birisi de evliyanın kerametlerini tasdik etmektir. Keramet kitab ve sünnetin delalet ettiği üzere yüce Allah'ın salih bazı kulları vasıtası ile onlara bir ikram olmak üzere göstermiş olduğu olağanüstü hadiseler demektir.⁶⁶

⁶⁶ Keramet: Bazan olağanüstü bir iş olabilir. Ancak kerametle birlikte ne meydan okumak ne de peygamberlik iddiası söz konusudur. Yüce Allah şeriat ahkâmına bağlı salih birtakım kulları vasıtasıyla Allah'tan onlara bir ikram olmak üzere bu hali gösterebilir. Kehf suresi ile başkalarında belirtildiği gibi geçmiş ümmetlerde de görülmüştür. Bu ümmetin başlangıç neslinde ashab ve tabiîn döneminde de görülmüştür. Nitekim Ömer b. el-Hattab (r.a)'ın: "Ey Sariye dağa doğru yönel" diye seslenmesinde ve başka birçok olayda sorulduğu gibi. Sahih sünen kitapları ile rivayet yoluyla nakledilenlerde yüce Allah'ın kitabı ve peygamberinin sünneti ile amel eden salih kullarına, onları yüceltmek üzere vermiş olduğu pek çok kerametler nakledilmektedir. Binlerce ilim adamının, güvenilir kimselerin rivayet edip, tanık oldukları olaylar da bu türdendir. Bizim ümmetimizde bu kerametler arasında tevatür yoluyla nakledilenleri vardır ve bu kerametler görülmektedir. Yüce Allah'ın dilediği vakte kadar da görülmeye, devam edecektir. Gerçekte kerametlerin meydana gelmesi, peygamberlerin bir mucizesidir. Çünkü bir kimse ancak peygamberine tabi olmanın, onun getirdiği din ve şeriat üzere yaşamının bereketi ile keramet gösterebilir.

Keramet aklen mümkün olan işlerdendir. Yüce Allah'ın mü'min kuluna vermiş olduğu, önünde ilim ufuklarını açması, belki de işitegeldiğimiz ve okuduğumuz maddi bütün olağanüstü olaylardan daha değerli ve daha büyüktür. Geçmişlerimizin açıkça belirttikleri keramet türlerinden birisi de Allah'ın kitabı ve rasulünün sünneti üzere dosdoğru yürümek, bunlara itaat etmek, hükümlerine razı olmak, ilim ve amelde tevfiğe mazhar olmaktır. Bazı müslümanların keramet göstermeyişleri onların imanlarının zayıf olduğuna delil olarak görülemez. Çünkü keramet birtakım sebebler dolayısıyla meydana gelir.

Bazıları: 1- Kulun imanını pekiştirmek. Bundan dolayı birçok sahabe imanlarının kuvveti ve yakınlarının mükemmelliği dolayısıyla herhangi bir keramet göstermemiştir. 2- Bir diğer sebep düşmana karşı delil ortaya koymaktır. Çünkü keramet akli bakımdan kayıt kabul etmez.

Keramet şer'î birtakım ilkelerle kayıtlıdır. Keramet göstermenin de birtakım şartları vardır. Bazıları şunlardır: Şer'î bir hükmü, dini bir kaideyi haram kılmamalıdır. Yaşayan birisi tarafından gösterilmelidir ve bir ihtiyaç dolayısıyla olmalıdır. Bu şartları taşımayacak olursa, o da keramet olmaz. Ya bir hayaldir, ya bir vehimdir yahut şeytanın telkinlerindedir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Haberiniz olsun ki Allah'ın velilerine hiçbir korku yoktur. Onlar kederlenecek de değildirler. Onlar iman edip takvalı davrananlardır. Onlar için dünya hayatında da, ahirette de müjde vardır. Allah'ın sözlerinde asla değişiklik olmaz. İşte bu, en büyük kurtuluşun ta kendisidir."* (Yunus, 10/62-64)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem' de şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah buyuruyor ki: Kim benim bir velime (dostuma) düşmanlık ederse, ben ona savaş ilan etmiş olurum."* (Buharî)

Ancak ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in kerametleri tasdik etmek hususunda şer'î birtakım ilkeleri vardır. Olağanüstü her bir iş keramet olur, diye bir şey yoktur. Aksine bu bir istidrâc (fark ettirmeden yavaş yavaş azaba yaklaşmak) da olabilir yahut göz bağıcılık, büyücülerin, sihirbazların, şeytanların, deccallerin işlerinden olup, keramet kabilinden olmayan şeyler de bu olağanüstü olayların kapsamına girebilir. Keramet ile göz bağıcılık arasındaki fark ise gayet açıktır.

Kerametın sebebi itaattir ve istikamet ehli olan kimselere mahsustur. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Hem onlar onun velisi kimseler de değildirler. Onun velileri ancak takvâ sahipleridir. "* (el-Enfal, 8/34)

Göz bağıcılığın sebebi ise küfür olan işleri ve masiyetleri işlemektir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Gerçekten şeytanlar sizinle mücadele etmeleri için kendi dostlarına telkinde bulunurlar. Eğer onlara itaat ederseniz, elbette siz de müşrikler olursunuz."* (el-En'am, 6/121)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat dünyada sihir ve sihirbazlar olduğuna da inanırlar.⁶⁷

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Nihayet sihirbazlar gelince..."* (Yunus, 10/80); *"Ve böylece büyük bir sihir ortaya koydular. "* (el-A'raf, 7/116); *"Fakat o şeytanlar kafir oldular, insanlara büyüü öğretiyorlardı."* (el-Bakara, 2/102)

Şu kadar var ki, Allah'ın izni ile olmadıkça kimseye zarar veremezler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ın izni olmadıkça onunla hiçbir kimseye zarar verebilecek, değildirler. Onlar ise kendilerine zarar verecek ve fayda sağlamayacak şeyleri öğreniyorlardı."* (el-Bakara, 2/102)

Allah'ın izni olmaksızın kim sihrin zarar ya da fayda verdiği inanırsa kafir olur. Sihir yapmanın mubah olduğuna inanan kimsenin öldürülmesi gerekir. Çünkü müslümanlar sihrin haram olduğunu icma ile kabul etmişlerdir. Sihir yapan kimsenin tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse mesele yok, aksi takdirde boynu vurulur.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat yüce Allah'ın şeytanları ve cinleri yaratmış olduğuna, Ademoğullarına vesvese verip onlara tuzak kurmak, onları şaşırtıp durmak için çalışıklarına

---

Keramet ile herhangi bir şer'î hüküm sabit olmaz. Herhangi bir şer'î hüküm de onunla yürütülemez. Çünkü şer'î hükümlerin Allah'ın kitabı, Rasulünün sünneti ve icma gibi bilinen birtakım kaynakları vardır. Yüce Allah kerameti takva sahibi bir müslüman vasıtası ile gösterecek olursa, o kimsenin bu ilahi lütf dolayısıyla Allah'a şükretmesi ve kerametini gizlemesi onu insanların önünde başkalarına karşı övünmek ve böbürlenmek için bir araç edinmemesi gerekir. Çünkü böyle bir tutum kişiyi helak noktalarına getirir. Şeytan bu yolla onları istidracı (fark ettirmeden, yavaş yavaş azaba yaklaşmak) götördüğü için dünya ve ahiretini kaybetmiş nice insanlar vardır. Bunun sonucunda da bu kerametler o kimselerin sırtına bir yük olmuştur.

Şunu belirtelim ki; Rahman olan Allah'ın veli kullarının yüce Allah'ın birçok ayet-i kerîme'de sözkonusu ettiği birtakım sıfatları vardır. Bu sıfatlar el-Furkan, 25/63-74. ayet-i kerîmelerde birarada sözkonusu edilmiştir. Peygamber de bunları pekçok hadis-i şerifte zikretmiştir. Örnek olmak üzere bu sıfatların bazılarını şöylece sıralayabiliriz: Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, ahiret gününe, hayrı ile şerri ile kaza ve kadere iman etmek. Allah'tan korkmak, peygamberinin sünneti ile amel etmek, ahiret günü için hazırlanmak demek olan takva sahibi olmak. Allah için sevmek, Allah yolunda buğzetmek. Bu veli kullar, görüldüklerinde Allah'ı hatırlatırlar. Bunlar yeryüzünde yumuşak yürürler. Cahiller onlara hitab ettiğinde esenlikli söz söylerler. Gecelerini Rablerine ayakta namaz kılarak, secde ederek geçirirler. "Rabbimiz, bizden cehennem azabına uzaklaştır!" diye dua (ve ibadet) ederler. Harcadıklarında ne israf yaparlar, ne cimrilik ederler. Allah ile birlikte başkasına dua etmezler. Hak ile olması hali dışında Allah'ın haram kıldığı canı öldürmezler. Zina etmezler, yalan şahitlikte bulunmazlar. Boş şeylere yolları uğrayacak olursa onlar şereflice geçer giderler. Rablerinin ayetleri kendilerine hatırlatılacak olursa, sağır ve kör olarak yıkılıp gitmezler. Onlar: Rabbimiz eşlerimizden, soyumuzdan, sopumuzdan bizim için göz aydınlığı olacaklar başıyla, bizi takva sahiplerine önder kıl' diye dua ederler... ve buna benzer kitab ve sünnette sabit olmuş daha başka sıfatları da vardır.

⁶⁷ İbn Kudame el-Makdisî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir:

"Sihir birtakım düğümler, okumalar ve söylenen sözler yahut yazılan ifadeler ya da yapılan birtakım şeylerdir ki bunlar sihir yapılan kimsenin bedenine, kalbine ya da aklına doğrudan bir temas olmaksızın etki bırakır. Sihirin bir hakikati vardır. Kimisi öldürür, kimisi hasta eder. Kimisi kişiyi hanımına yaklaşmaktan alıkoyar, kimisi karı ile kocayı birbirinden ayırır. Birinin diğerine nefret etmesini sağlar, yahut iki kişiyi birbirine sevdirebilir. Bu Şafii'nin görüşüdür... Devamla der ki; Bu husus sabit olduğuna göre sihrin öğrenilmesi ve öğretilmesi haramdır. Bu hususta ilim adamları arasında herhangi bir görüş ayrılığı olduğunu bilmiyoruz. Mezhebimize mensuh ilim adamları şöyle demişlerdir: Sihir yapan bir kimse -haram olduğuna ya da mubah olduğuna inansın farketmeksizin- sihiri öğrenmekle ve yapmakla kafir olur... Daha sonra da sihrin hakikati hakkında şunları söylemektedir: Eğer sihrin bir hakikati olmasaydı, yüce Allah ondan kendisine sığınmayı emretmezdi. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "İnsanlar büyüü ve Babil'deki iki meleğe Harut ile Marut'a indirilen şeyleri öğretiyorlardı... İşte ikisinden kendisi ile koca ve karısının arasını ayıracak şeyleri öğrenirdi..." (el-Bakara, 2/102)" Bk. el-Muğni, VIII, 150-151.

da inanırlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Gerçekten şeytanlar sizinle mücadele etmeleri için kendi dostlarına telkinde bulunurlar. Eğer onlara itaat ederseniz, elbette siz de müşrikler olursunuz." (el-En'am, 6/121)

Yüce Allah onları kulları arasından dilediği kimselere musallat edebilir. Şöyle buyurmaktadır: "Onlardan gücünün yettiği kimseleri sesinle yerinden oynat, onlara karşı atlılarınla, piyadelerinle gürültü çıkararak baskın düzenle, mallarına, evlatlarına ortak ol, onlara vaadlerde bulun. Fakat şeytan onlara bir aldatıştan başka ne vaad eder?" (el-İsra, 17/64)

Kullarından dilediği kimseleri de onların hile ve tuzaklarına karşı korur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Doğrusu iman edip yalnız Rablerine tevekkül edenler üzerinde onun hiçbir hakimiyeti yoktur. O'nun hakimiyeti ancak kendisini dost edinip de onu Allah 'a ortak koşanlar üzerinedir." (en-Nahl, 16/99-100)

YEDİNCİ ESAS

HÜKÜMLERİ ALGILAMAK ve DELİL KULLANMAK HUSUSUNDA EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'İN YÖNTEMİ

Hükümleri algılamak ve delilleri kullanmak yöntemi hususunda ehl-i sünnet ve'l-cemaat olan selef-i salih'in akidesinin esaslarından birisi de yüce Allah'ın kitabında gelen ile peygamberinin sünnetinden sahih olarak gelen şeylere zahiren ve batinen tabi olmak ve bunlara teslimiyet göstermektir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Allah ve Rasülü bir işi hükme bağladığında hiçbir mü'min erkek ve hiçbir mü'min kadına o işlerinde istediklerini yapmak hakları yoktur. Kim Allah'a ve Rasülüne isyan ederse, şüphesiz apaçık bir sapıklıkla sapmış olur." (el-Ahzâb, 33/36)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmaktadır: "Aranızda iki şey bıraktım. Onlara sınımsız sarıldığınız sürece asla sapmayacaksınız, Allah'ın kitabı ve Resülünün sünneti."⁶⁸

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat; "önce Allah'ın kitabı, sonra Rasülünün sünneti" demezler, "Allah'ın kitabı ve Rasülünün sünneti birlikte" derler. Çünkü sünnet Allah'ın kitabı ile birliktedir. Allah da Rasülüne itaati emretmiştir, Rasülünün sünneti de yüce Allah'ın murad ettiği manayı açıklayıcıdır.

Bundan sonra genel olarak muhacir ve ensar'ın oluşturduğu ahab'ın, özel olarak da raşid halifelerin izlediği yolu izlerler. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- özellikle raşid halifelere uymayı tavsiye (ve emr) etmiştir. Daha sonra da onların peşinden gelen ve faziletlerine işaret olunan ilk nesillere uyarlar. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur;

"Benim sünnetime ve hidayet bulmuş raşid halifelerin sünnetine uymaya bakınız. Ona sınımsız sarılın, azı dışlarınızla yapışın. Sonradan uydurulmuş işlerden sakının, çünkü sonradan çıkan herbir uydurma bir bid'attir, her bid'at te bir sapıklıktır."⁶⁹

İşte bundan dolayı anlaşmazlık halinde ehl-i sünnet'in başvurduğu kaynak Allah'ın kitabı ve Rasülünün sünnetidir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Eğer Allah'a ve abiret gününe inanıyorsanız, herhangi bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz, onu Allah'a ve Rasülüne götürünüz. Bu hem daha hayırlı, hem de sonuç itibariyle daha güzeldir." (en-Nisa, 4/59)

Rasülullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashâbı da kitab ve sünnetin anlaşılmasında ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in başvurduğu bir kaynaktır. Onlara göre kitab ya da sahih sünnete, kıyas ile zevk, keşf, şeyhin ya da imamın sözü ile karşı çıkılmaz. Çünkü din Rasülullah -sallallahu aleyhi ve sellem- hayatta iken kemale erdirilmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslam'ı beğenip seçtim." (el-Maide, 5/3)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat Allah'ın kelâmı ile Rasülünün sözünün önüne hiçbir kimsenin sözünü geçirmezler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Allah'ın ve Rasulünün huzurunda öne geçmeyin ve Allah'tan korkun. Muhakkak Allah çok iyi işitendir, çok iyi bilendir." (el-Hucurat, 49/1)

Allah ve Rasülünün huzurunda öne geçmenin de bilgisizce yüce Allah hakkında söz söylemek olduğunu ve şeytanın bu işi süslü göstermesinden kaynaklandığını da bilirler.

Onlara göre apaçık aklı gerçekler sahih nakle uygundur. İçinden çıkılmayacak bir durum olursa, nakle öncelik tanırırlar. Gerçekte ortada içinden çıkılmayacak bir durum yoktur.

⁶⁸ Sahih bir hadistir. Hakim, el-Müstedrek'te rivayet etmiştir. el-Elbanî, el-Mişkâta sahih olduğunu belirtmiştir.

⁶⁹ el-Elbanî, Sahih-u Sünen-i Ebi Davud.

Çünkü nakil aklın kabul etmesi imkansız bir şey getiremez. Ancak akılların hayret edeceği bir şey getirebilir, akıl ise haber verdiği her hususta nakli tasdik eder, aksi ise sözkonusu değildir.

Aklın değerini küçümsemezler. Çünkü onlara göre akıl teklifin kaynağıdır. Ancak şöyle derler: Akıl şeriatın önüne geçemez. Aksi takdirde insanların peygamberlere ihtiyacı olmazdı. Ancak akıl şeriatın çerçevesi içerisinde faaliyet gösterir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in getirmiş olduğu hidayete sınımsız sarılmaları, uymaları ve mutlak olarak teslimiyetleri dolayısı ile onlara ehl-i sünnet adı verilmiştir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Eğer sana cevap vermezlerse, bil ki onlar ancak hevalarına uymaktadırlar. Allah 'tan bir hidayet olmaksızın hevasına uyandan daha sapık kim olabilir ki! Muhakkak Allah zalimler topluluğunu doğruya iletmez." (el-Kasas, 28/50)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat kitab ve sünnetten sonra ümmet alimlerinin icma ile kabul ettiklerini alır ve ona güvenirlir.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz Allah benim ümmetimi sapıklık etrafında biraraya getirmez. Allah'ın eli cemaat üzerindedir. Kim ayrılırsa, ateşe doğru ayrılmış olur."⁷⁰

O halde bu ümmet bir batıl üzerinde icma etmekten yana korunmuştur, hakkı terketmek üzere söz birliğine varması imkansızdır.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- dışında kimsenin masum olduğuna inanmazlar. Gizli kalan (anlaşılamayan) hususlarda zaruret kadarı ile içtihad yapılabileceği görüşündedirler. Bununla birlikte sözü kitab ve sünnete uygun olmadığı sürece hiçbir kimsenin görüşüne taassubla bağlanmazlar. Müçtehidin hata da edebileceğine, isabette edebileceğine inanırlar. İsbet ederse iki ecri yani içtihad etmenin ve isabet etmenin ecrini alır, hata ederse sadece içtihadta bulunma ecrini alır. Onlara göre içtihad meselelerde ayrılık, düşmanlığı ve ilişkileri kesmeyi gerektirmez. Aksine birbirlerini severler, birbirlerini dost bilirler. Fer'î birtakım meselelerdeki ayrılıklara rağmen birbirlerinin arkasında namaz kılarlar.

Muayyen bir fakîhin mezhebine bağlı kalmaya herhangi bir müslümanı mecbur tutmazlar. Bununla birlikte şayet bu taklid⁷¹ yoluyla değil de tabi olmak suretiyle oluyorsa, bir sakınca da görmezler. Müslüman bir kimsenin delilinin kuvvetli olması dolayısıyla bir husustaki mezhepten öbürüne geçmesi gerekir. İlim talep ederken bir kimsenin eğer imamların delillerini bilebilecek bir ehliyeti var ise ona göre amel eder ve bir meselede bir imamın mezhebini kabul ettiği halde delili daha kuvvetli ve fikhî bakımdan daha tercihe değer bulunduğu için bir başka meselede bir diğer imamın görüşüne geçer. Delilini bilmeksizin hiçbir kimsenin görüşünü kabul etmesi caiz olmaz. Çünkü o takdirde bununla mukallit olur. Herhangi bir tercihte bulunabilinceye kadar ayrılıkları elinden geldiğince tetkik etmelidir. Eğer tercih yapabilme imkanını bulamayacak olursa, bu sefer o da avamın hükmünde birisi olur, ilim ehline sorar.

⁷⁰ el-Elbanî, Sahih-u Süneni Tirmizî.

⁷¹ *Taklid*: "Mükellefin, şer'î bir hükümden sözü bizatihi delil olmayan kimsenin mezhebine bağlı kalması demektir." Yahut ta delilini bilmeksizin bir kimsenin görüşünü kabul etmek ya da söyleyenin bir delile dayanmadan söylemiş olduğu birisinin sözüne başvurmadır.

Mukallit ise delilini ister bilsin, ister bilmesin muayyen bir kişiyi taklid eden, onun -aksi sabit olsa dahi- görüşünün dışına çıkmayan kimse demektir. Taklidin bir ilim olmadığı hususunda ilim adamları arasında görüş birliği vardır. Mukallit kimseye de alim adı verilmez.

Yüce Allah taklidi yermiş ve birçok ayetle onu yasaklamıştır: "*Onlara: Allah'ın indirdiğine ve Rasûlüne geliniz denildiği zaman, atalarımızı üzerinde bulduğumuz şey bize yeter dediler, ya ataları hiçbir şey bilmeyen ve doğru yola gitmeyen kimseler idiyse.*" (el-Maide, 5/104)

Selef alimleri ile müçtehid imamlar da aynı şekilde taklidi yasaklamışlardır. Çünkü taklid müslümanlar arasında anlaşmazlıkların ve zayıflıkların sebeplerindedir. Birlik ise tabi oluşta ve anlaşmazlık halinde Allah'ın ve Rasûlünün dediklerine başvurmakla gerçekleşir. Bundan dolayı ahab-ı kiram'ın aralarında bütün meselelerde muayyen bir kişiyi taklid ettiklerini görmüyoruz. Dört mezheb imamı da -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- böyle idiler. Onlar da kendi görüşlerine taassubla bağlanmadıkları gibi, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in hadisi dolayısıyla kendi görüşlerini terkediyorlar. Başkalarını da delillerini bilmeksizin kendilerini taklid etmemelerini söylüyorlardı. İmam Ebu Hanife (Allah'ın rahmeti üzerine olsun): "Hadis sahih olduğu takdirde benim mezhebim odur." dediği gibi: "Bizim nereden aldığımızı bilmediği sürece herhangi bir kimsenin bizim görüşümüzü alıp kabul etmesi helal değildir" demiştir.

İmam Malik -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "Ben bir insanım, hata da ederim, isabet de ederim. Benim görüşüme bakınız, kitab ve sünnete uygun olan herşeyi alınız, kitab ve sünnete uygun olmayan herşeyi de terkediniz."

İmam Şafii'de -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "Nakil ehli tarafından Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'tan sahih olarak gelen bir haber eğer benim söylediğime aykırı ise bu gibi bütün meselelerde ben hayatımda da, ölümümden sonra da (sahih habere) dönüyorum."

İmam Ahmed -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: "Beni de taklid etme, Malik'i de, Şafii'i de, Evza'i'yi de, Sevrî'yi de taklid etme. Onlar nereden aldılarsa, sen de oradan al."

Bu hususta söyledikleri sözler pek çoktur. Çünkü onlar yüce Allah'ın: "Rabbinizden size indirilene uyun, ondan başka velilere uymayın. Ne kadar az öğüt tutuyorsunuz!" (el-Araf, 7/3) buyruğunun anlamını çok iyi biliyorlardı.

Delile bakıp tesbit edemeyen avamın mezhebi ise yoktur. Böylesinin mezhebi ona fetva veren müftinin mezhebidir. O halde bu durumda onların yapması gereken kitab ve sünneti bilen ilim adamlarına soru sormaktır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır; *"Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun."* (en-Nahl, 16/43)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in kanaatine göre dinde fakih olmak ancak ilim ve amel birlikte olduğu vakit tamam olur ve doğru yolda ilerler. Her kim pekçok ilim tahsil etmekle birlikte onunla amel etmez yahut Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın gösterdiği hidayet yolunu izlemez, sünnet ile amel etmezse o kişi fakih değildir.

SEKİZİNCİ ESAS

YÖNETİCİLERE MARUF ÖLÇÜLERDE İTAATIN GEREĞİ

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat olan selef-i salih'in akidesinin esaslarından birisi de şudur: Onlar masiyet ile emretmedikleri sürece müslümanların emir sahiblerine itaati vacib görürler. Masiyet ile emredecek olurlarsa, o hususta onlara itaat caiz değildir. Bunun dışında maruf olan hususlarda onlara itaat gereği devam eder. Bu da yüce Allah'ın şu buyruğunun bir gereğidir:

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygambere de itaat edin ve sizden olan emir sahiblerine de. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, herhangi bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz, onu Allah'a ve Rasülüne götürünüz. Bu hem daha hayırlı, hem de sonuç itibariyle daha güzeldir." (en-Nisa, 4/59)

Rasülullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu buyruğu da bunu gerektirmektedir:

"Kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim bana karşı gelirse, Allah'a karşı gelmiş olur. Emire itaat eden, bana da itaat etmiş olur. Emire isyan eden bana da karşı gelmiş olur." (Buharî ve Müslim); *"Başınıza başı bir kuru üzüm tanesini andıran Habeş'li bir köle dahi tayin edilecek olursa, dinleyip, itaat ediniz."* (Buharî)⁷²

"Sırtına vursa, malını alsa dahi emire dinleyip itaat et, dinleyip itaat et." (Müslim)

"Emirinden hoşlanmadık bir şey gören bir kimse ona katlansın. Çünkü insanlar arasından kim yöneticiye karşı bir karış kadar dahi çıkacak olup da, bu haliyle ölecek olursa mutlaka cahiliye ölümü ile ölür." (Müslim)

O halde maruf olan hususlarda yöneticilere itaat etmek ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in kabul ettiği esaslardan büyük bir esastır. Bundan dolayı selef imamları bunu itikadi esaslar arasına sokmuşlar ve içinde bu hususa dair açıklamanın ve buna dair bilgilerin bulunmadığı bir akaid kitabı hemen hemen çok azdır. Bu her müslüman için şer'î bir farizadır. Çünkü İslam devletinde disiplinin var olması için temel bir esastır.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in görüşüne göre müslüman yöneticilerin arkasında beş vakit: namazı cuma, ve bayram namazlarının kılınacağı, onların yönetimi altında iyiliğin emredilip münkerden sakındırılacağı, cihad edileceği, haccedileceği, iyi ya da kötü olmalarının durumu etkilemeyeceği görüşündedirler. Yine onlara salih olmaları ve doğru yolda yürümeleri için

⁷² *"Habeşistan'lı bir köle'nin görevli olarak tayin edilmesinden kasıt, halife tarafından ülkenin bir bölümü yahut bir askeri birliğe kumandan olarak tayin edilmesi demektir. Buna "küçük emirlik" adı verilir. İbn Hacer, Fet-hu'l-Bari adlı eserinde el-Hattabî'nin şöyle dediğini nakletmektedir: Bazen normal hallerde var olmayan şeyler misal olarak verilebilir. Burada Habeşistan'lı köle tabiri şer'an böyle bir göreve gelmesi düşünülemez olsa bile itaat emrinde mübalağa etmek içindir. Bu hadisin imamet-i uzma (İslam devlet yöneticiliği, halifelik makamı) hakkında kabul edilmesi ise imamlığın Kureyş'ten olacağına delalet eden açık hadislerin varid olması dolayısıyla oldukça uzak bir ihtimaldir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: "İmamlar Kureyş'tendir. Kureyş'in iyileri (diğer insanların) iyilerinin emirleri, kötülerini de diğerlerinin kötülerinin emirleridir. Herbirisinin bir hakkı vardır, her hak sahibine hakkını veriniz. Eğer Kureyş sizin aranızda azaları kesik Habeşistan'lı bir köleyi emir tayin edecek olursa, onu dahi dinleyip, ona itaat ediniz." (el-Elbanî, Sahihu'l-Camî).*

Yine Peygamber şöyle buyurmuştur; *"Onlardan iki kişi dahi kalmış olsa, bu iş Kureyş arasında kalmaya devam edecektir."* (Buharî ve Müslim) Ayrıca Kureyş'e şer'an böyle bir özellik verilmiştir. Buna sebep ise neseb ve cins bakımından sabit bir faziletlerinin olmasından dolayıdır. Bu fazilet ise seçilmiş olmak faziletidir. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz Allah İsmailoğulları arasından Kinane'yi seçti. Kinane'den de Kureyş'i seçti. Kureyş'ten, Haşimoğullarını seçti, Haşimoğullarından da beni seçti."* (Müslim)

Hatta Kureyş'in dini uygulaması dolayısıyla bu iş Kureyş'in arasından çıkacak olsa bile, bu Kureyş'lilerin ebediyen dini uygulayacak kimsenin aralarında kalmadığı anlamına gelmez. Kureyş'li olmayan bir kimse Kureyş'liye galib gelip, imamete gelecek olursa, bu nübüvvet usulüne uygun bir halifelik olmaz. Aksine bu bir hükümdarlık olur. Hafız İbn Hacer, FethU'l-Barî de şöyle demektedir: *"Kadı İyad imamin Kureyş'li olmasının şart olduğu hususunda şöyle demektedir: Bütün ilim adamlarının kabul ettiği görüş budur. Hatta bu icmain gerçekleştiği meseleler arasında sayılmıştır. Bu hususta seleften herhangi bir kimsenin farklı bir kanaat belirttiği nakledilmiş değildir Onlardan sonra da bütün bölgelerde durum aynıdır." (XIII, 127)*

dua edileceği⁷³, zahiren sahih çizgi üzerinde olmaları halinde onlara nasihat edileceği⁷⁴ görüşündedirler. Küfürden daha aşağı mertebede herhangi bir aykırılık işledikleri takdirde kılıçla onlara karşı çıkmayı haram kabul eder ve bunlara sabredileceği görüşündedirler. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- apaçık bir küfürleri ortaya çıkmadıkça masiyet olmayan hususlarda onlara itaat etmeyi fitne zamanında savaşa katılmamayı, birlik iken ümmeti bölmek isteyen kimselerle çarpışmayı emretmiştir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır:

"Sizin en hayırlı yöneticileriniz kendilerini sevdiğiniz ve sizi seven, kendilerine dua ettiğiniz ve size dua eden yöneticilerdir... Kötü yöneticileriniz ise kendilerine buğzettiğiniz, size buğzeden, kendilerine lanet okuduğunuz ve size lanet eden yöneticilerdir. Ey Allah'ın Rasulü! Biz kılıçla bunlara karşı çıkmayalım mı? diye sorulunca, şu cevabı verdi: Aranızda namazı kıldırıkları sürece hayır. Eğer sizler yöneticilerinizden hoşuna gitmeyecek bir şey görecekseniz, onların yaptıklarını hoş görmeyiniz, fakat itaatten de el çekmeyiniz." (Muslim)

Yine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Size birtakım emirler tayin edilecektir. Birtakım uygulamalarını uygun bulacak, bir kısmını uygun bulamayacaksınız. (Uygun olmayan şeyleri) hoş görmeyen bir kimse kurtulur. Ona karşı çıkan kimse esenlik bulur, ancak razı olup (o münkerde onlara) tabi olanlar müstesna. "Ey Allah'ın Rasulü! Onlarla çarpışmayalım mı? diye sordular. Peygamber-sallahu aleyhi ve sellem-: "Namaz kıldıkları sürece hayır" diye buyurdu." (Muslim)⁷⁵

Masiyet olan hususlarda onlara itaat etmek ise caiz değildir. Çünkü bu konuda sünnet-i seniye'den gelmiş olan yasak bunu gerektirmektedir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve

⁷³ Yöneticilerin salah bulmaları, istikamet ve hidayet üzere olmaları için dua etmek selef-i salih'in izlediği bir yoldur. İmam el-Berbehari değerli kitabı Şerhu's-Sünne (s.116) adlı eserinde şöyle demektedir; Sen bir adamın yöneticiye beddua ettiğini görürsen bil ki o bir heva sahibidir. Eğer bir adamın yöneticiye islah olması için dua ettiğini göreceksen, bil ki o -yüce Allah'ın izniyle- sünnete bağlı bir kimsedir. Fudayl b. İyad -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle der: Eğer benim kabul edilecek bir duam olduğunu bilseydim, bunu mutlaka yöneticiye dua için ayırırdım. Çünkü bizler onların islah olmaları için dua etmekle emrolunduk, onlara beddua etmekle emrolunmadık. İsterse haksızlık etsinler, zulmetsinler. Çünkü onların zulüm ve haksızlıkları kendi aleyhlerindedir. Salah bulmaları ise hem kendilerinin, hem müslümanların lehinedir." Diğer taraftan onların salah bulmaları ile ümmet de islah olur. Hasan-ı Basrî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "Şunu bil ki -Allah sana afiyet versin-hükümdarların zulümleri yüce Allah'ın intikamlarından bir intikamdır. Yüce Allah'ın intikamlarına da kılıçlarla karşılık verilmez. Bu intikamlar dua, tevbe, Allah'a dönüş, günahlardan vazgeçmek ile bertaraf edilir ve silinir. Şüphesiz Allah'ın musibetlerine ne zaman kılıçla karşı çıkılacak olursa, Allah'ın intikamı kılıçtan daha keskindir."

Denildiğine göre Hasan-ı Basrî Haccac'a beddua eden bir adamın sözlerini işitince, o da şöyle demiş: Bunu yapma, Allah sana rahmet eylesin. Asıl bu musibetler size bizzat kendi yaptıklarınızdan dolayı gelmiştir. Biz korkarız ki Haccac azledilir yahut ölürse, maymunlar ve domuzlar gelir, size yönetici olurlar." (İbnu'l-Cevzî, Adabu'l-Haseni'l-Basrî, s. 119.)

⁷⁴ İmam Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Müslüman yöneticilere nasihata gelince, hak üzere onlara yardım etmek, bu hususta onlara itaat etmek, yumuşaklıkla ve uygun bir dille onlara hakkı emretmek, onları uyarmak, onlara öğüt vermekle ve unuttukları hususları onlara tekrar bildirmekle olur." (Şerhu Sahih-i Müslim, II. 241)

⁷⁵ Şunu bil ki her kim halifelik görevine gelir, insanlar etrafında toplanır, onun halifeliğine razı olurlarsa yahut ta halife oluncaya kadar kılıcıyla galib gelirse, ona itaat farz olur, ona karşı çıkmak haram olur. İmam Ahmed şöyle demiştir: "Diğer yöneticilere halife oluncaya kadar kılıç ile galib gelen ve emiri'l-mü'minin diye adlandırılan bir kimseye karşı Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimsenin ister iyi, ister kötü bir kimse olsun onu meşru imam görmeyip, geceyi geçirmesi o kimseye helal olmaz." (Ebu Ya'la, el-Ahkamu's-Sultanive, s. 23)

Hafız ibn Hacer, Fetbu'l-Barî de şöyle demektedir: "Fukaha muteğallub yoluyla (güç kullanarak) yönetim başına gelen kimseye itaatin ve onunla birlikte cihad etmenin vacib olduğunu, ona itaat etmenin ona karşı çıkmaktan hayırlı olduğunu icma ile kabul etmişlerdir. Çünkü bu yolla kanların dökülmesi önlenir ve avam teskin edilmiş olur." (XIII, 9)

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: "Otorite sahibi bir imama karşı çıkılıp da bu işten dolayı meydana gelen kötülüğün bu karşı çıkmanın sağlayacağı hayırdan çok daha büyük olmadığı haller çok azdır." (Minhâcu's-Sünne, II, 241)

Yöneticilerden Allah'ın şeriatını yürürlükten kaldırıp onunla hükmetmeyerek, başkasıyla hükmedenlere gelince, bunlar müslümanların kendilerine itaat etmeleri gereken yöneticilerin dışına çıkmışlardır. Çünkü bunlar kendisi sebebiyle emirinin dinlenilip kendilerine itaat edilmesini ve kendilerine karşı çıkılmaması hakkını elde ettikleri ve o göreve getirilmelerine sebep teşkil eden asıl maksadı ortadan kaldırmış oluyorlar. Çünkü yöneticinin bu konumda bulunma hakkını kazanması, ancak müslümanların işlerini yerine getirmek, dini korumak ve yaymak için çalışmak, şeriatın ahkâmını uygulayıp müslümanların sınırlarını sağlamca korumak, davette bulunduktan sonra İslam'a karşı inatlaşanlarla cihad etmek için bütün bu hakları elde eder. Ayrıca o müslümanların dost, dinin düşmanlarını da düşman bilmek zorundadır. Eğer yönetici dini korumayacak yahut müslümanların işlerini yerine getirmeyecek olursa, bu yöneticinin imamet hakkı ortadan kalkar ve İslam ümmetinin -bu hususta durumu takdir etmek üzere kendilerine başvuru olan ehl-i hal ve'l-akd' de müşahhas ifadesini bulan İslam ümmetinin onu görevden uzaklaştırması, imametinin maksatlarını gerçekleştirebilecek bir başka kimseyi tayin etmeleri gerekir.

Buna göre ehl-i sünnet sadece zulüm ve fasıklık sebebiyle -çünkü günahkar olmaları ve zulmetmeleri onların dini zayıf etmeleri anlamına gelmez- imamlara karşı çıkmayı caiz kabul etmezken kastettikleri imam Allah'ın şeriatı ile hükmeden yöneticidir. Çünkü selef-i salih dini korumayan bir yönetim tanıyamıyorlardı. Onlara göre böyle bir emirlik, emirlik değildir. Onlara göre emirlik ancak dini uygulamaya koyandır. Bundan sonra ise bu emirlik iyi emirlik ya da kötü emirlik olabilir.

Ali b. Ebi Talih (r.a) şöyle demiştir: İyi ya da kötü insanlar için bir emirlik, bir komutanın olması kaçınılmaz bir şeydir. Ona: İyi emirliğin ne olduğunu biliyoruz, kötü emirlik de ne oluyor? diye sorulunca şöyle demiştir; O bu emirliği ile yolların güvenliğini sağlar, bunun sayesinde hadler uygulanır, bunun sayesinde düşman ile cihad edilir ve bu yolla da alınan ganimetler hak sahiplerine pay edilir." (İbn Teymiye, Minhâcu's-Sünne, I, 146,)

sellem-şöyle buyurmuştur: *"Hoşuna giden ve gitmeyen hususlarda müslüman kişiye dinleyip itaat etmek düşer. Masiyetle emrolunmadığı sürece. Eğer masiyetle emrolunacak olursa, ne dinlemek, ne de itaat etmek sözkonusudur."* (Buhari)

Yine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: *"Allah'a isyanı gerektiren hususlarda itaat yoktur. İtaat ancak maruf olan hususlardadır."* (Buhari ve Müslim)

İmanın (İslam devlet başkanının) yönettikleri kimselere yaptığı uygulamalarda Allah'tan korkması ve yüce Allah'ın ümmeti gözetmek, Allah'ın dini ve şeriatına hizmet etmek, genel ve özel herkese Allah'ın hükümlerini uygulamak için yüce Allah'ın tayin ettiği bir görevli olduğunu da bilmelidir. İmanın güçlü olması Allah yolunda kınayanın kınamasından çekinmemesi, ümmet, ümmetin dini, kanları, malları, namusları, şeref ve haysiyetleri, menfaatleri, güvenlikleri, onları ilgilendiren hususlar ve yaşayışları konusunda tam anlamıyla güvenilir bir kimse olmalıdır. Kendi adına, kendi nefsi için intikam almaya kalkışmamalı, yalnız Allah için gazablanmalıdır. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın, yönetimi altına birtakım kimseleri verdiği bir şahıs öleceği günde yönetimi altında bulunanları aldatmış olarak ölürse, mutlaka Allah ona cenneti haram kılar." (Müslim)

DOKUZUNCU ESAS

EHL-İ SÜNNET'İN ASHAB-I KİRAM, AL-İ BEYT ve HALİFELİĞE DAİR İNANIŞLARI

Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashabını sevmek, onlara karşı kalblerini ve dillerini tutmak, ehl-i sünnet ve'l-cemaat olan selef-i salih'in akidesinin esaslarındandır. Çünkü iman ve ihsan itibarıyla insanların en mükemmelleri, itaat ve cihat bakımından en büyükleri idiler. Yüce Allah onları Peygamberi -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ashab olmak üzere beğenip seçmiştir. Kendilerinden sonra gelecek herhangi bir kimse ne kadar yüksek bir noktaya ulaşırsa ulaşsın, asla yetişemeyeceği bir özelliğe sahip idiler. Bu ise Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'ı görmek ve onunla oturup kalkmak, birlikte olmak şerefidir.

Sahabe-i kiram'ın hepsi de yüce Allah'ın ve Rasülünün onların adil olduklarını belirtmesi dolayısı ile adaletlidirler. Onlar Allah'ın dostları ve seçkin kullarıdır. İnsanlar arasında seçtiği hayırlı şahıslardır. Onlar Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sonra bu ümmetin en faziletlieleridirler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"İleriye geçen muhacir ve ensar ile güzellikle onlara uyanlardan Allah razı olmuştur, onlar da ondan hoşnut olmuşlardır. Bunlar için orada ebediyyen kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu en büyük kurtuluştur." (et-Tevbe, 9/100)

Onların mü'min ve fazilet sahibi kimseler olduklarına tanıklık etmek dinden olduğu kesinlikle bilinen kat'î bir esastır. Onları sevmek dindir, imandır. Onlara buğzetmek küfürdür, münafıklıktır. Ehl-i sünnet ve'l-cemaat onlardan ancak hayır ile sözederler. Çünkü Rasülullah -sallallahu aleyhi ve sellem- onları sevmiş, onları sevmeyi tavsiye (ve emr) etmiştir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

*"Ashabım hakkında Allah'tan korkun, Allah'tan. Benden sonra onları bir hedef edinmeyiniz. Çünkü onları seven bana sevgisi dolayısıyla sevmiştir. Onlara buğzeden de bana olan buğzu dolayısıyla buğzemiş demektir. Onlara eziyet eden bana eziyet etmiş olur, bana eziyet eden de Allah'a eziyet etmiş demektir. Allah'a eziyet eden kimseyi de aradan fazla geçmeden Allah onu alır."*⁷⁶

Rasülullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile sohbeti olan yahut onu gören ve ona iman eden bir kimse arkadaşlığı bir sene, bir ay, bir gün yahut kısa bir süre dahi olsa o ashab'dandır.

Ağacın altında bey'at etmiş sahabelerden hiçbir kimse ateşe girmeyecektir. Aksine yüce Allah onlardan razı olmuş, onlar da ondan razı olmuşlardır. Sayıları 1400 kişiden fazla idi. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de: *"Ağaç altında bey'at etmiş hiçbir kimse ateşe girmeyecektir."* (Buharî) diye buyurmuştur.

⁷⁶ el-Elbanî, Sahih-u Süneni't-Tirmizî.

Abdullah b. Mes'ud (r.a) der ki: "Ebu Bekir ve Ömer'i sevmek ve onların üstünlüklerini kabul etmek sünnettendir." İmam Malik -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- der ki: "Selef, çocuklarına Kur'an-ı Kerim'in bir suresini öğretircesine Ebu Bekir ve Ömer'i sevmeyi de öğretiyordu." Bu iki rivayeti de el-Lalekaî, Şerhu Usuli İ'tikadi Ehl-i Sünne adlı eserinde zikretmektedir.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat, aralarında meydana gelmiş anlaşmazlıklar hakkında ileri geri konuşmazlar.⁷⁷ İşlerini Allah'a havale ederler. Onlardan isabetli olan kimse için iki ecir sözkonusudur. Aralarından hatalı olan kimseye de tek ecir vardır, inşaallah hatası da bağışlanacaktır.

Onlardan kimseye sövmezler, aksine onları hakettikleri güzel övgülerle anarlar. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Ashabıma sövmeyiniz, ashabıma sövmeyiniz. Nefsim elinde olana yemin ederim ki, sizden herhangi bir kimse Uhud kadar altın infak edecek olursa, onlardan birisinin harcadığı bir müdde yahut onun yarısı kadarına dahi yetişemez." (Müslim)⁷⁸

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat ashab-ı kiram'ın hatadan korunmuş (masum) olmadıklarına inanırlar. Onlara göre yüce Allah tarafından korunmak (masum oluş), Rasullerinden seçtiği kimseler için tebliğ hususundadır. Ayrıca yüce Allah ümmetin genelini -fertleri değil- hata içinde olmaktan korumuştur.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-de şöyle buyurmuştur:

*"Şüphesiz Allah benim ümmetimi bir sapıklık üzerinde biraraya getirmez. Allah'ın eli cemaatin üzerindedir."*⁷⁹

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali -Allah onlardan razı olsun- diye bildiğimiz dört sahabinin Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sonra bu ümmetin hayırlıları olduklarına inanırlar. Raşid ve hidayet bulmuş halifeler de sırasıyla bunlardır. Nübüvvet yolu üzere halifelik el-Hasen b. Ali -radiyallahu anhuma-'ın halifeliği ile birlikte otuz yıl süre boyunca onlarla birlikte devam etmiştir. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: *"Hilafet ümmetim arasında otuz yıldır. Bundan sonra ise mülk (krallık, hükümdarlık) olacaktır."* (Buharî ve Müslim)

Bundan sonra ehl-i sünnet ve'l-cemaat, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in isimlerini verdiği cennetle müjdelenmiş on kişinin diğerlerinden faziletli olduğunu kabul ederler. Bu on kişi de şunlardır: Ebu Bekr es-Sıddîk, Ömer el-Faruk, Osman Zinnureyn, Ali b. Ebi Talih, Talha b. Ubeydillah, ez-Zübeyr b. el-Avvam, Sa'd b. Ebi Vakkas, Said b. Zeyd, Abdu'r-Rahman b. Avf ve bu ümmetin emini Ebu Ubeyde b. el-Cerrah'tır. Allah hepsinden razı olsun.

Daha sonra Bedir'e katılmış olanlar, sonra Rıdvan bey'atinde bulunan ve ağaç altında bey'atte bulunmuş olanlar, sonra da diğer ashab-ı kiram gelir.

Onları seven, onlara dua eden, onların haklarına riayet edip, üstünlüklerini kabul eden kimse kurtuluşa erenlerden olur. Onlara buğzedip, onlara dil uzatan kimse ise helak olanlardandır.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu buyruğunun gereği olarak Ehl-i Beyt'i de severler: "Ehl-i beyt'im hususunda sizlere Allah'ı hatırlatırım. Ehl-i beyt'im hususunda sizlere Allah'ı hatırlatırım." (Müslim); "Muhakkak Allah, İsmailoğullarını seçti. İsmailoğullarından, Kinane'yi seçti. Kinane'den Kureys'i seçti. Kureys'ten de Haşimoğullarını seçti. Haşimoğulları arasından da beni seçti." (Müslim)⁸⁰

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in hanımları -Allah hepsinden razı olsun- da onun ehl-i beytindedir. Aynı zamanda onlar Kur'an-ı Kerim'in nassı ile mü'minlerin anneleridir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Ey Peygamber hanımları, siz diğer kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer takvalı kimseler iseniz, edalı ve yumuşak söylemeyin. O takdirde kalbinde hastalık bulunan kimseler umutlanır. Siz hep uygun söz söyleyin. Evlerinizde oturun, ilk cahiliyeninki gibi açılıp, saçılarak salınıp yürümeyin. Namazı da dosdoğru kılın, zekatı verin. Allah'a ve Rasûlüne itaat edin. Ey ehl-i beyt! Allah sizden ancak kiri giderip, tam anlamıyla sizi temizlemek ister."* (el-Ahzab, 33/32-33)

Huveylid'in kızı Hatice, Ebu Bekir'in kızı Aişe, Ömer b. el-Hattab'ın kızı Hafsa, Ebu Süfyan'ın kızı Ummu Habibe, Ebu Umeyye b. el-Muğire'nin kızı Ummu Seleme, Zem'a b.

⁷⁷ Ashabın büyük çoğunluğu fitneye karışmamışlardır. Fitne alevlendiği sırada Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashabı onbinleri geçiyordu. Bu fitneye onlardan yüz kişi dahi katılmış değildir, hatta otuz kişiyi dahi bulmazlar. Nitekim İmam Ahmed, Müsned'inde sahih bir sened ile İbn Sîrin'den Abdu'r-Rezzak da Musannef'inde, İbn Kesir de el-Bidaye ve'n-Nihaye adlı eserinde böylece rivayet etmektedirler.

⁷⁸ Ubeydullah b. Ömer ile el-Mikdad arasında bir tartışma meydana gelmiş. Ubeydullah, Mikdad'a ağır söz söylemişti. Bunun üzerine Ömer -radiyallahu anh- şöyle demişti; "Bana usturayı getirin, bunun dilini keseyim. Bundan sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashabından kimseye dil uzatmak cesaretini gösteremesin." (el-Lalekaî, Şerhu İ'tikadi Ehl-i Sünne)

⁷⁹ el-Elbanî, Sahih-u Süneni't-Tirmizî.

⁸⁰ Her namazda Rasûlümüze salat ve selam getirdikten sonra onlara salat ve selam getirdiğimize göre onları nasıl olur da sevmeyiz!

Kays'ın kızı Sevde, Cahş kızı Zeyneb, Haris kızı Meymune, Haris b. Ebu Dırar kızı Cuveyriye ve Huyey b. Ahtab kızı Safiye (Allah hepsinden razı olsun) onlardandır.

Yine ehl-i sünnet ve'l-cemaat hepsinin bütün kötülüklerden tertemiz ve arındırılmış olduklarına, dünyada da, ahirette de Peygamber efendimizin hanımları olduklarına inanırlar. Allah hepsinden razı olsun.

En faziletliyelerinin Huveylid kızı Hadice ile siddîk'ın kızı Aişe es-Siddîka olduğunu kabul ederler. Yüce Allah aziz kitabında Aişe -radiyallahu anhüma-'nın kendisine yapılan iftiradan çok uzak olduğunu bildirmiştir. Dolayısıyla Allah'ın uzak olduğunu belirttiği şey ile ona iftirada bulunan kimse kafir olur. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Aişe'nin diğer kadınlara üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir." (Buhari)

ONUNCU ESAS

HEVA ve BİD'AT EHLİNE KARŞI EHL-İ SÜNNETİN TUTUMU

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat olan selef-i salih'in akidesinin esaslarından birisi de şudur: Onlar dinde, dinden olmayan şeyleri ortaya çıkartmış bulunan heva ve bid'at ehline buğzederler. Onları sevmezler, onlarla arkadaşlık etmezler. Sözlerini dinlemez, onlarla oturup kalkmaz, din hususunda onlarla tartışmaz, onlarla münazaraya girmezler. Kulaklarını onların batıl sözlerine karşı korumayı, onların durumlarını ve kötülüklerini açıklamayı, ümmeti onlardan sakındırıp, insanların onlardan uzak kalmalarını sağlamayı da uygun görürler. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

*"Benden önceki ümmetler arasında Allah'ın gönderdiği ne kadar peygamber varsa, mutlaka onun ümmeti arasından sünnetini alan, emrine uyan birtakım havarileri ve ashabı olmuştur. Daha sonra onların yerine birtakım kimseler gelir, yapmadıkları şeyi söyler, emrolunmadıkları işleri yaparlar. Bunlara karşı eliyle cihad eden kimse mü'mindir, diliyle cihad eden mü'mindir, kalbiyle cihad eden mü'mindir. Bunun ötesinde ise imandan hardal tanesi kadar dahi bir şey yoktur."*⁸¹

Yine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: *"Ümmetimin sonlarında sizlere ne sizin, ne babalarınızın duymadıkları şeyleri söyleyecek kimseler olacaktır. Onlardan sakınabildiğiniz kadar sakınınız."* (Müslim)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'ın bid'at tarifi:

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat bid'ati şöylece tarif ederler: Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sonra ortaya çıkartılmış hevâlar ile din kemale erdikten sonra din diye uydurulan şeylerdir. Yapılmasına kitab ve sünnetten şer'î bir delil bulunmayan herbir iş bid'attir. Aynı zamanda taabbüd ve yüce Allah'a yakınlaşmak maksadıyla şeriate benzer, din diye ortaya konulan herbir yol da bid'attir. Bundan dolayı bid'at sünnetin karşıtıdır. Şu da var ki sünnet hidayettir, bid'at dalalettir.

Onlara göre bid'at tevhidin kemaline aykırıdır. Şirke giden yollardan bir yoldur. Bid'at Allah'ın teşri' kılmadığı bir şekilde Allah'a ibadet etmek maksadını güder. Bir maksada ulaşmak için ortaya atılan yollar da o maksadın hükmünü taşırlar. Yüce Allah'a ibadet hususunda şirke götüren herbir yolun kapatılması ve dinde ortaya çıkan herbir bid'atin önünün tıkanması gerekir. Çünkü din kemale erdirilmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslam'ı beğenip seçtim." (el-Maide, 5/3)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmuştur: *"Her kim bizim bu işimizde ondan olmayan bir şeyi sonradan ortaya çıkartırsa, o red olunmuştur."* (Buhari ve Müslim)

Yine Peygamber şöyle buyurmaktadır: *"Her kim bizim bu işimize uymayan bir amel işleyecek olursa, o merduttur."* (Müslim); *"Şüphesiz sözün en hayırlısı Allah'ın kitabı, yolun en hayırlısı da Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötülükleri ise sonradan uydurulanlardır, her bid'at bir sapıklıktır."* (Müslim)⁸²

⁸¹ el-Elbanî, Sahih-u Sünen-i Ebî Davud.

⁸² Dinde ortaya çıkmış ilk bid'at namaz ile zekat arasında ayırım gözetmek ve zekatın ancak Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'a ödeneceğini iddia etmektir. Ebu Bekr es-Siddîk -radiyallahu anh- onlara karşı çıkmış, onlarla savaşmış ve güçlenme imkanı bulamadan onların sonlarını getirmiştir. Şayet onları halleri üzere bırakmış olsaydı, onların bu iddiaları günümüze kadar din oluverecekti. Ömer -radiyallahu anh- döneminde ise küçük bazı bid'atler ortaya çıkmış, o da bunların sonlarının gelmesini sağlamıştı. Osman -radiyallahu anh- döneminde büyük fitnenin başlangıcı meydana gelmişti. Bu ise

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in görüşüne göre bid'atler aynı mertebede değildir. Aksine bid'atler farklı farklıdır. Kimisi dinden çıkartır, kimisi büyük günahlar seviyesindedir. Kimisi de küçük günahlardan sayılır. Fakat hepsinin ortak niteliği sapıklık olmasıdır. Genel bir bid'at onlara göre cüz'î bir bid'at gibi değildir. Birkaç bid'atten meydana gelen karmaşık bir bid'at sade, basit bir bid'at gibi değildir. Gerçek bid'at izafi (göreceli) bid'at gibi değildir. Hem zati itibariyle bir değildir, hem hükmü itibariyle.

Bid'atler hükümleri itibariyle farklı olup, kimisi küfür, kimisi fasıklık olduğu ve bundan dolayı da hükümleri arasında farklılık bulunduğu gibi, o bid'atleri işleyen hüküm de farklıdır. İşte bundan dolayı ehl-i sünnet bid'at ehli olan kimseler hakkında tek bir hüküm vermezler. Aksine kişiden kişiye bid'atine göre hüküm farklılık arzeder. Cahil ve te'vilci bir kimse, neye davet ettiğini bilen bir kimse gibi değildir. İctihad edebilen alim bir şahıs, bid'atine davet eden ve hevasına uyan bir alim gibi değildir. Yine bundan dolayı bid'atini açıktan açığa işleyen kimseye yahut ta o bid'ate davet edip propagandasını yapan kimseye muamele ettikleri gibi, bid'atini gizleyen kimseye davranmazlar. Çünkü bid'atinin propagandasını yaparak ona çağırın bir kimsenin zararı başkasına da erişir. Böyle birisinin alıkonulması, açıktan açığa yaptığının reddedilmesi gerekir. Böyle bir kimsenin bu halini sözkonusu etmek gıybet olmaz. Ayrıca bu işten vazgeçmesini sağlayacak şekilde cezalandırılması gerekir. Bu, bid'atinden vazgeçinceye kadar onun için bir cezadır. Çünkü böyle bir kimse münker şeyleri açıkça ortaya koyduğundan cezalandırılmayı hak etmiştir.

Bundan ötürü ehl-i sünnet herkese karşı diğerinden farklı bir tutum takınırlar. Genel olarak bid'at ehline ve onları taklid edenlere acırlar, onlara hidayet bulmaları için dua ederler. Sünnete bağlanmalarını, hidayete uymalarını ümid ederler. Tevbe edinceye kadar da bu hususta onlara açıklamalarda bulunur, zahirlerine göre haklarında hüküm verirler. Kalblerini ise -eğer bid'atleri küfre götürmeyecek türden ise- Allah'a havale ederler.

Heva ve Bid'at Ehlinin Alametleri:

Heva ve bid'at ehlinin üzerlerinde görülen ve kendileri vasıtasıyla tanındıkları birtakım alametleri vardır. Yüce Allah onlar hakkında kitab-ı kerim'inde, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-de sünnetinde bize haber vermiş bulunmaktadır. Bu da ümmeti onlardan sakındırmak, onların izledikleri yolları izlemekten uzak tutmak içindir. Onların alametlerinin bazıları Şeriatın maksadlarını bilmemek, ayrılık, dağınıklık, cemaatten uzak kalmak, tartışmak, düşmanlık etmek, hevaya uymak, akli nakilden öncelemek, sünneti bilmemek, müteşabihlere dalmak, Kur'an'ı sünnete karşı koymak, şahısları ta'zimde aşırıya gitmek, ibadette sınırı aşmak, kafirlere benzemeye çalışmak, ehl-i sünnette lakablar uydurmak, hadis ve rivayet ehline buğzetmek, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in haberlerini taşıyanlara düşmanlık edip, onları hafife almak, delilsiz olarak kendilerine muhalefet edenlerin kafir olduklarını söylemek, hak ehline karşı yönetici ve sultanların yardımını almak.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in görüşüne göre bid'atin esasları dörttür:

Rafizilik, haricilik, kaderiye'nin ve mürcie'nin görüşleri. Sonra da bu fırkaların herbirisinden pekçok fırkalar dallanıp, budaklanmış ve nihayet yetmişiki fırkayı bulmuşlardır. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in haber verdiği gibi.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in bu heva ve bid'at ehline cevap vermek hususunda oldukça güzel gayretleri olmuştur. Onlara karşı daima tetikte bulunmuşlardır. Bid'at ehline dair söyledikleri sözleri gerçekten çoktur. Hepsini kaydetmek maksadıyla değil de örnek olmak üzere bu sözlerin bir bölümünü zikrederim:

İmam Ahmed b. Sinan el-Kattan -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dedi ki:

"Dünyada ne kadar bid'atçi varsa, mutlaka hadis ehline buğzeder. Çünkü adam bid'at ortaya koydu mu kalbinden hadisin lezzeti sökülüp, alınır."⁸³

İmam Ebu Hatim el-Hanzalî er-Razî -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- der ki:

"Bid'at ehlinin alameti rivayet alimlerine dil uzatmaktır. Zındıkların alameti ise rivayet ilmiyle uğraşanlara Haşviye adını vermeleridir. Onlar böylelikle rivayetleri iptal etmek istediler. Cehmiye'nin alameti ise ehl-i sünnete müşebbihe adını vermeleridir. Kaderiye'nin alameti ise ehl-i sünnet'e Cebriyeciler adını vermeleridir. Mürcie'nin alameti, ehl-i sünnet'e

---

hak olan imama kılıç ile karşı çıkmak bid'ati idi. Onların bu bid'atleri onu öldürmekle son buldu. Bu ise günümüze kadar devam eden Haricilerin fitnesinin başlangıcını teşkil ediyordu.

Daha sonra bid'atler arka arkaya geldi. Kaderiye, Mürcie, rafiziler, zındıklık, batini fırkaları, Cehmiye isim ve sıfatları inkar ederler... ve daha başka bid'atler ortaya çıktı.

Bid'atler ortaya çıktıkça ehl-i sünnet de onlara karşı tetikte duruyordu. Hala hak ehli ile batıl ehli arasındaki mücadele günümüze kadar devam etmekte, kıyamete kadar da sürecektir. Ehl-i sünnet her zaman ve mekanda Kur'an'a, sünnete ve ümmetin icmaina muhalif olan herbir söz yahut davranış üzerindeki perdeyi kaldırır.

⁸³ Nevevî, et-Tezkire.

muhallifler ve noksancılar adını vermeleridir. Rafızilerin alameti, ehl-i sünnete Nevâsib adını vermeleridir. Ehl-i sünnet'e ise ancak bir isim uygun düşebilir. Bütün bu isimlerin onlar hakkında kullanılmalarına imkan yoktur."⁸⁴

İmam Ahmed b. Hambel'e, Mekke'de İbn Kuteyle'ye ashabu'l-hadis'ten söz edilince, onun: Ashabu'l-hadis kötü bir topluluktur dediği söylenince, Ahmed b. Hambel elbisesini silkeleyerek kalktı ve bu arada: "O zındık birisidir, zındık birisidir, zındık birisidir" sözlerini eve girinceye kadar tekrarlayıp durdu."⁸⁵

Yüce Allah hadis ehli ve sünnet ehlini kendilerine nisbet edilen bütün bu kusurlardan korumuştur. Onlar ancak sünnet-i seniye ehlidirler. Onların yaşayışları beğenilen bir yaşayıştır, yolları düzgündür, onlar güçlü ve tartışılmaz delillerin sahipleridir. Yüce Allah kitabına uymak, peygamberinin sünnetine bağlanmak muvaffakiyetini onlara vermiş, kendisinin din önderlerinin ilimleriyle amel eden ümmetin alimlerinin muhabbetine kalblerini genişletmiştir. Bir kavmi seven bir kimse ise onlardandır. Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-: "*Kişi sevdiği ile beraberdir.*" (Buharî) diye buyurmuştur.

Buna göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-ı ve onun ashabını, onlara güzel şekilde tabi olanları, hidayet önderlerini, şeriat alimleri, hadis ve eser ehli olup faziletleri belirtilen ilk üç nesilde gelip, daha sonra da günümüze kadar onlara tabi olan kimseleri sevenler, bilelim ki onlar sünnet sahibi kimselerdir."⁸⁶

Bid'at Ehliinden Sakındırmak Hususunda Selef İmamlarından Tavsiyeler:

Emîru'l mü'minîn Ömer b. el-Hattab -radiyallahu anh- şöyle demiştir: "Kur'an-ı Kerîm'in müteşabihleri ile sizlerle tartışacak birtakım kimseler gelecektir. Siz de onları sünnetlerle susturunuz, çünkü sünnete tabi olan kimseler Allah'ın kitabını en iyi bilen kimselerdir."⁸⁷

Abdullah b. Ömer'den gelen rivayete göre ona kaderi inkar eden kimseler hakkında soru soran kimseye şöyle cevap vermiştir: "Bunlarla karşılaştığın zaman onlara şunu bildir ki İbn Ömer onlardan uzaktır, onlar da ondan uzaktırlar -ve bu sözlerini üç defa tekrarlamıştır.-"⁸⁸

Abdullah b. Abbas -radiyallahu anhüm- da şöyle demiştir: "Heva ehli olanlarla oturup kalkma, çünkü onlarla oturup kalkmak kalbleri hasta eder."⁸⁹

Büyük ilim adamı zahid el-Fudayl b. İyad -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir: "Bid'at sahibi kimseye dinin hususunda sakın güvenme, işlerinde onunla istişare etme. Onun yanında oturma, bid'at sahibi kimsenin yanına oturan bir kimsenin yüce Allah kalbini kör eder."⁹⁰

İmam Hasan-ı Basrî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "Şanı yüce Allah heva sahibi bir kimseye tevbe etmeye izin vermeyi kabul etmemiştir."⁹¹

İmam Abdullah b. el-Mubarek -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir: "Allah'ım, bid'at sahibi bir kimsenin bana bir iyilik yapmasına ve bunun sonucunda kalbimin ona sevgi beslemesine imkan verme."⁹²

Hadiste mü'minlerin emiri olan Süfyan es-Sevrî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir; "Her kim bir kimsenin bid'at sahibi olduğunu bildiği halde o kimseye kulak verecek olursa, Allah'ın koruması üzerinden kalkar ve kendi haline terkedilir."⁹³

İmam el-Evzaî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir: "Bid'at sahibi kimsenin

⁸⁴ er-Razî, Aslu's-Sünneti Va'tikadu'd-Din.

⁸⁵ Ebu Muhammed el-Hasen b. Halef el-Berbehârî, Şerhu's-Sünne.

⁸⁶ *Bid'at ehli arkasında namazın hükmü*: Bu mesele ile ilgili olarak ehl-i sünnet'in görüşlerinin özeti şöyledir: Aslen kafir ve mürteci olan bir kimsenin arkasında namaz caiz değildir. Durumu açık olmayan kimse ile akidesi bilinmeyen kimsenin arkasında namaz kılmayı terketmek seleften hiçbir kimsenin söylemediği bir bid'attir. Aslanan bid'atinin çirkinliğini ortaya koymak ve başkalarının ondan uzaklaşmasını sağlamak için bid'atçı kimsenin arkasında namaz kılmanın nehyedilmesidir. Bununla birlikte böyle bir namaz kılınacak olursa sahihtir.

Bid'at Ehline Rahmet Okumayı ve Namazlarını Kılmayı Terketmenin Hükmü:

Aslen kafir yahut dininden irtidat etmiş bir kimse ya da bid'ati dolayısıyla tekfir olunup, muayyen olarak ona karşı delil ortaya konulan kimsenin cenaze namazını kılmak, ona rahmet okumak caiz değildir. Bu hususta icma vardır.

İsyankar yahut dinden çıkartmayan bir bid'atin bid'atçisi olarak ölen bir kimseye gelince, imamın ve ona uyan ilim ehlinin insanları işlediği masiyetten ve bid'atten alıkoymak maksadıyla namazını terketmek meşrudur. Ancak bu herkes için namazını kılmanın haram olduğu anlamına gelmez. Aksine onun namazını kılmak ve ona dua etmek, ebedi olarak cehennemde kalacakları şeklinde haklarında hüküm verilmiş kafirlerden bir kafir olarak ölmediği sürece farz-ı kifaye'dir.

⁸⁷ el-Lalekaî, Şerhu Usuli İ'tikadi Ehli's-Sünneti ve'l-Cemaa: İbn Batta, el-İbane.

⁸⁸ Aynı yerler.

⁸⁹ Aynı yerler.

⁹⁰ Aynı yerler.

⁹¹ el-Lalekaî, aynı yer.

⁹² el-Lalekaî, aynı yer.

⁹³ İbn Vaddah, el-Bidau ve'n-Nehyu an bâ.

tartışmasına imkan vermeyiniz. O vakit fitnesi dolayısıyla kalbinize şüphe sokar."⁹⁴

İmam Muhammed b. Şîrîn de bid'atlerden sakındırarak şöyle demektedir: "Bir bid'at ortaya koyup da sünnete başvuran hiçbir kimse yoktur."⁹⁵

İmam Malik b. Enes -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: "Bid'at ehli kimse nikahlanmaz, bid'at ehli kimseye kız verilmez ve onlara selam da verilmez."⁹⁶

İmam Şaffî -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun-den rivayete göre o, kelam meselelerinden herhangi bir husus hakkında konuşan bir topluluk görmüş, yüksek sesle bağırarak şöyle demiş: "Ya hayır ile bize komşuluk edersiniz, yahut yanımızdan kalkar gidirsiniz."⁹⁷

Ehl-i sünnet'in imamı Ahmed b. Hambel -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: "Şüphesiz bid'at ve heva ehlinden müslümanlara ait herhangi bir iş hakkında yardım istememek gerekir. Çünkü böyle bir şey yapmak, dine en büyük zarardır."⁹⁸

Yine şöyle demiştir: "Bütün bid'atlerden sakın. Bid'at ehli hiçbir kimseye dinin hakkında istişare etme."⁹⁹

İmam Abdu'r-Rahman b. Mehdî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir: "Heva sahibi kimseler arasında cehm'in taraftarlarından daha kötülere yoktur. Bunlar semada hiçbir şey yoktur diyecek kadar ileri gidiyorlar. Allah'a yemin ederim, onlarla evlenilmeyeceği ve onlardan miras alınıp, miras bırakılmayacağı görüşümdedir."¹⁰⁰

Ebu Kilâbe el-Basrî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir: "Heva ehli olanlarla oturup kalkmayınız, çünkü sizler onların içine daldıklarına girmeyecek olsanız dahi, bildiğiniz şeyleri sizin için içinden çıkılmayacak şekilde karıştırırlar."¹⁰¹

Eyyub es-Sahtiyânî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir: "Muhakkak ki heva ehli sapık kimselerdirler. Görüşüme göre onlar ancak cehenneme gideceklerdir."¹⁰²

Kadı Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir: "Ben Cehmiyecinin, Rafizinin ve kaderiyeci kimsenin arkasında namaz kılmam."¹⁰³

Şeyhu'l-İslam Ebu Osman İsmail es-Sabunî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "Bid'at ehli olan kimselerin alametleri üzerlerinde açıkça görülür. Onların alamet ve belirtilerinin en açık olanı ise Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in haberlerini taşıyan kimselere düşmanlık etmeleri, onları küçümsemeleri, onlara Haşviye, cahil, zahiriye ve müsebbibe adını vermeleridir. Çünkü onlar Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e dair haberlerin ilimle ilgisi olmadığına inanırlar. Onlara göre ilim şeytanın bozuk akıllarının sonuçları ile karanlık kalblerinin vesveseleri arasından kendilerine telkin etmiş olduğu şeylerdir."¹⁰⁴

İmam Şaffî -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bid'at ve heva ehlinin hükümlerini şu sözleriyle açıklamaktadır: "Kelamcılar hakkındaki hükmüm şu ki: Onlar sopalarla dövülür, develere bindirilir. Aşiret ve kabileler arasında dolaştırılarak Kitab ve sünneti terkedib kelama dalan kimselerin cezası budur, diye teşhir edilirler."¹⁰⁵

İmam Muhammed el-Huseyn b. Mes'ud b. el-Ferra el-Beğavî de şöyle demektedir: "Sahabe, tabiûn ve onlara tabi olanlar ile sünnet alimleri bid'at ehline düşmanlık etmek ve onlarla ilişkileri kesmek şeklinde tavır takına gelmişlerdir."¹⁰⁶

İsmail es-Sabunî değerli kitabı "Akidetu's-Selefi Ashabi'l-Hadis " adlı eserinde ehl-i sünnet'in bid'at ehli olan kimseleri kahredip, zelil kılmanın gerektiği üzerinde icma ettiklerini nakletmiş ve şöyle demiştir:

"Bu kitabçıkta kaydettiğim ifadeler onların hepsinin benimsediği bir inanç idi. Bu hususta birbirlerine muhalefetleri yoktu. Hatta bunların hepsi üzerinde icma etmişler, bununla birlikte bid'at ehlini kahretmek, onları zelil etmek, hakir düşürmek, uzaklaştırmak, uzakta

⁹⁴ Aynı yer.

⁹⁵ Müslim, Mukaddime'de rivayet etmiştir.

⁹⁶ İmam Malik, el-Müdevvenetu'l-Kübrâ..

⁹⁷ Nasr b. İbrahim el-Makdisî, Muhtasarı Kitabı'l-Hucceti alâ Terki'l-Mehacceti.

⁹⁸ İbnu'l-Cevzî, Menakıbu'l-İmami Ahmed.

⁹⁹ Aynı yer.

¹⁰⁰ Abdullah b. İmam Ahmed, Kitabı 's-Sünne.

¹⁰¹ İbn Batta. el-İbâne.

¹⁰² Aynı yer.

¹⁰³ el-Lalekaî. Şerhu Usuli İ'tikadi Ehl-i Sünneti ve'l-Cemaati.

¹⁰⁴ Bk. Şeyhu'l-İslam Ebu Osman es-Sabunî, Akidetu's-Selefi Ashabi'l-Hadis.

¹⁰⁵ İmam Beğavî, Şerhu's-Sünne.

¹⁰⁶ Aynı yer.

tutmak, onlardan ve onlarla arkadaşlıktan, oturup kalkmaktan uzaklaşmak, onlara uzak kalıp, onlardan uzaklaşmak ile yüce Allah'a yakınlaşmak gereği üzerinde de sözbirliği etmişlerdir."

ONBİRİNCİ ESAS

YAŞAYIŞ ve AHLAK HUSUSUNDA EHL-İ SÜNNET'İN YOLU

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat olan selef-i salih'in akidesinin esaslarından birisi de onların iyiliği emredip, kötülükten alıkoymalarıdır.¹⁰⁷ Bu ümmetin hayırlı olma özelliğinin bu yolla kalacağına, İslam'ın şiarlarının en büyüklerinden biri olduğuna, İslam cemaatinin korunmasının sebebi olduğuna da inanırlar. İyiliği emretmek, güç ve imkan oranında vacibtir. Bu hususta maslahat gözönünde bulundurulur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Siz insanlar için çıkartılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten vazgeçirirsiniz. Siz Allah'a da iman edersiniz." (Al-i İmran, 3/110)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmaktadır: *"Sizden kim bir kötülük (münker) görürse, onu eliyle değiştirsin, gücü yetmezse diliyle, gücü yetmezse kalbiyle (değiştirsin). Bu imanın en zayıf halidir." (Müslim)*

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat emir ve yasaklamada bulunurken yumuşaklığa öncelik tanınacağı, hikmetle ve güzel öğütle davette bulunulacağı görüşündedirler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle davet et. Onlarla en güzel yolla mücadeleyi yap..." (en-Nahl, 16/125)

İyiliği emredip, münkerden alıkoymak yüce Allah'ın şu buyruğunun bir gereği olarak insanların verecekleri eziyetlere katlanmanın vacib olduğu görüşündedirler:

"İyiliği emret, kötülükten alıkoyma, sana isabet edene de sabret. Çünkü bunlar kesin olarak emredilen işlerdendir." (Lukman, 31/17)

Ehl-i sünnet iyiliği emredip, münkerden alıkoymak aynı zamanda cemaati korumak, kalbleri birbirine ısındırmak, sözbirliğini gerçekleştirmek, ayrılığı ve tefrikayı ortadan kaldırmak diye ifade edebileceğimiz bir başka esası da gözönünde bulundururlar.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat her müslümana nasihatta bulunur, birr (iyilik) ve takva ölçüleri içerisinde yardımlaşır.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: *"Din nasihattir." Biz: Kime diye sorduk, şöyle buyurdu: "Allah'a, kitabına, rasülüne, müslümanların yöneticilerine ve onların hepsine." (Müslim)*

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat cuma namazı, farz namazların cemaatle kılınması, hac, cihad ve iyi ya da kötü olsunlar yöneticilerle birlikte -bid'atçıların hilafına- bayramların yapılması gibi İslam'ın şiarlarının uygulanmasına dikkat ederler.

Farz namazları eda etmeye ve vaktinin başında cemaatle kılmaya gayret eder ve bu hususta ellerini çabuk tutarlar. Namaz vaktinin başı sonundan daha efdaldir. Namazda huşu ve itmi'nan (tadil-i erkan)'a riayet edilmesini söylerler. Bu da yüce Allah'ın şu buyruğunun gereğidir:

"Mü'minler gerçekten felah bulmuşlardır. Onlar ki namazlarında huşu içindedirler." (el-Mu'minun, 23/1-2)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat geceleyin namaz kılmayı birbirlerine tavsiye ederler. Çünkü bu Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın izlediği bir yoldur. Yüce Allah da peygamberine gece namazı kılmasını ve yüce Allah'a itaat hususunda bütün gayretini ortaya koymasını emretmiştir.

Aişe -Radiyallahu anha- dan gelen rivayete göre Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ayakları çatlayacak hale gelinceye kadar gece namaz kıları. Aişe ona: Ey Allah'ın Rasulü! Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamış olduğu halde, niçin böyle yapıyorsun? deyince, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-: "İşte bundan dolayı benim Allah'a çokça şükreden kul olmayı sevmem gerekmez mi?" diye cevap vermiştir. (Buhari)

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat imtihana maruz kaldıkları konumlarda sebat gösterirler. Bu da belalar karşısında sabır ile rahatlık ve bolluk halinde şükür ile ilahi kaza ve takdirin acı

¹⁰⁷ Münker'in değiştirilmesi için bazı şartlar aranır. Bunların bir kaçı: Münkerden uzaklaştırmaya çalışan kimse, kendisinden uzak tutmak istediği şeyi bilmeli; bir ma'rufun terk edilip bir münkerin işlendiğinden emin olmalı; münkeri bir başka münker ile değiştirmemeli; bu münkeri değiştirmesi, daha büyük bir münkeri götürmemeli.

olanlarına da sabır ile olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Sabredenlere de ecirleri hiç şüphesiz hesapsız verilir."* (ez-Zümer, 39/10)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz ki mükafatın büyüklüğü belanın büyüklüğü ile birlikte sözkonusudur. Muhakkak Allah bir topluluğu sevdi mi onlara bela verir. Kim razı olursa, onun için de (ilahi) rıza vardır. Kim de razı olmazsa, onun için de razı olmayış sözkonusudur."*¹⁰⁸

Ehl-i sünnet belayı temenni etmezler ve Allah'tan bela istemezler. Çünkü onlar bu belalara karşı sebat gösterip gösteremeyeceklerini bilemezler. Ancak belalara maruz kaldıklarında da sabrederler.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır:

"Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz, Allah'tan afiyet dileyiniz. Onlarla karşılaştığınız takdirde ise sabrediniz." (Buharî ve Müslim)

Ehl-i sünnet mihnet ve sıkıntı zamanlarında Allah'ın rahmetinden ümit kesmezler, çünkü yüce Allah bunu haram kılmıştır. Ancak bela günlerinde pek yakın bir kurtuluş ümidi ve kesin ilahi yardımı ümit ederek yaşarlar. Çünkü onlar Allah'ın vaadine güvenirlere, zorlukla birlikte kolaylığın olduğunu bilirler. Karşılaştıkları mihnetlerin sebeplerini kendi nefislerinde araştırırlar, kendilerine isabet eden mihnet ve musibetlerin ancak ellerinin kazandıkları sebebiyle gelip çıktığı kanaatinde olurlar. Yardımın bazen masiyetlere düşmek yahut şeriata tabi olmaktadır kusur sebebiyle gecikmiş olabileceğini düşünürler. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Size isabet eden her musibet ellerinizle kazandıklarınız sebebiyledir."* (eş-Şûrâ, 2/30)

Mihnetlerde ve din uğrunda çalışmalarında yeryüzü sebeplerine ve dünyevi aldanışlara güvenmezler. Ancak kevnî sünnetlerden gafil olmazlar. Yüce Allah'a karşı takvalı olmanın, günahlardan dolayı mağfiret dilemenin, Allah'a güvenip rahatlık zamanlarında şükretmenin zorluktan sonraki kurtuluşun çabuklaştırılması için önemli sebepler arasında olduğunu kabul ederler.

Ehl-i sünnet nimete karşı nankörlük etmenin cezasından korkarlar. Bundan dolayı insanlar arasında yüce Allah'a en çok şükreden ve hamdedenlerin küçük ya da büyük her nimet halinde bu hallerini sürdürmeye çalışanların onlar olduğunu görürsün. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

*"Sizden daha aşağıda bulunana bakınız, sizden daha yukarda olanlara bakmayınız. Çünkü böylesi Allah'ın üzerinizdeki nimetlerini küçümsememeniz için daha uygundur."*¹⁰⁹

Ehl-i sünnet güzel ahlaki değerler ve güzel amellerle bezenmeye çalışırlar. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

*"Mü'minler arasında imanı en mükemmel olanları ahlakı en güzel olanlarıdır."*¹¹⁰ ; *"Şüphesiz aranızda benim en sevdiğim ve bana kıyamet gününde konumu itibarıyla en yakınınız ahlakı en güzel olanınızdır."*¹¹¹ ; *"Mizana konulacaklar arasında güzel ahlaktan daha ağır hiçbir şey yoktur. Şüphesiz güzel ahlak sahibi bunun sayesinde çokça oruç tutan, namaz kılan kimsenin mertebesine bile ulaşır."*¹¹²

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Olan Selef-i Salih'in Bazı Ahlaki Esasları:

İlim ve amelde ihlaslıdırlar. Bu işlerine riyanın girmesinden korkarlar. Yüce Allah: *"Uyanık olun, halis olan din yalnız Allah'ındır."* (ez-Zümer, 39/3) diye buyurmuştur.

Yüce Allah'ın haram kıldığı hususlara gereken saygıyı gösterirler. Haram kıldıkları şeyler çiğnendiği vakit rahatsız olurlar. Allah'ın din ve şeriatinin zaferi için gayret gösterirler. Müslümanların saygı duyulması gereken haklarını çokça ta'zim eder, onlar için hayrı çokça isterler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kim Allah'ın şeriatini ta'zim ederse, şüphesiz ki o kalblerin takvâsındandır."* (el-Hac, 22/32)

Hayır işlerken içleri ile dışları arasında hiçbir fark olmayacak şekilde münafıklığı terketmeye, yaptıkları amelleri gözlerinde küçük görmeye, ahiret amellerini her zaman için dünya işlerinden önde tutmaya gayret ederler.

Kalbleri incedir, yüce Allah'ın haklarına karşı kusurlu olduklarından ötürü -Allah onlara merhamet eder ümidiyle- çokça ağlar, bir cenaze gördüklerinde yahut ölümü ve ölüm sekeratını son nefesin kötü bir halde verilmesini hatırladıklarında ise çokça ibret alır, ağlar, kalbleri adeta yerinden oynarcasına ölüm işine gereken önemi verirler.

¹⁰⁸ El-Elbânî, Sahîhu Süneni't-Tirmizî

¹⁰⁹ Aynı eser.

¹¹⁰ Aynı eser.

¹¹¹ Aynı eser.

¹¹² Aynı eser.

Herhangi birileri Yüce Allah'a yakınlık derecesinde ne kadar ileri mertebeye gitmişse, alçak gönüllülüğü o derece fazla olur.

Gece gündüz çokça tevbe ederler, mağfiret dilerler. Çünkü onlar itaat hallerinde dahi günahtan kurtulamadıklarını görürler. Bundan dolayı itaatlerindeki huşularının azlığından yüce Allah'ın gözetimi altında olduklarını az düşünmelerinden ötürü mağfiret dilerler, herhangi bir amelleri dolayısı ile kendilerini beğenmeye (ucb) kalkışmazlar. Meşhur olmaktan hoşlanmazlar, aksine günahları bir tarafa, itaat hallerinde bile eksiklik ve kusurlarının bulunduğu görüşündedirler.

Takva hususunda işi çokça sıkı tutarlar, onlardan herhangi bir kimse takva sahibi olduğunu iddia etmez, yüce Allah'tan çokça korkarlar.

Sonları kötü olur korkusuyla Allah'tan çokça korkarlar. Allah'ı anmaktan gafil olmazlar. Dünya onlara göre değersizdir, dünyayı şiddetle reddederler. Allah'ı pullamaksızın ihtiyacı karşılayacak kadarı müstesna -evler yapmaya pek önem vermezler. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır: *"Allah'a yemin ederim, ahirete göre dünya ancak sizden herhangi bir kimsenin parmağını ne alır diye bakmak üzere şu denize daldırıp, çıkarması gibidir."* (Müslim)

Dine yahut dindarlara zararı dokunan hataları kabul etmezler. Aksine bu gibi hataları reddederler ve böyle bir söz söyleyen kimse için de mazur görülebileceği bir sebep bulmaya çalışırlar. Müslüman kardeşlerinin hatalarını çokça örtmeye çalışırlar. Kendi nefisleri adına münakaşaya girmemeye çokça gayret ederler. Herhangi bir kimsenin bir hatasının ortaya çıkmasını sevmezler. İnsanların ayıpları ile uğraşmaktansa kendi kusurları ile meşgul olurlar. Başkalarının kusurlarını örtmeye de, sırlarını gizlemeye de gayret ederler.

Bir kimse hakkında duyduklarını ona ulaştırmazlar. İnsanlara düşmanlığı terkederler ve onları idare etmeye, herhangi bir kimseye kötülükle karşılık vermemeye dikkat ederler. O bakımdan onlar kimseye (şahsi) düşmanlık beslemezler. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır: *"Cennete başkasının lafını alıp götürün hiçbir kimse girmez."* (Buhari ve Müslim)

Meclislerinde giybetin kapısını kapatırlar, meclislerini bir günah meclisine dönüşmemesi için giybet etmekten dillerini alıkoymazlar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kiminiz kiminizin giybetini yapmasın. Sizden biriniz ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz."* (el-Hucurat, 49/12)

Çokça haya, edeb, sevgi, ağırbaşlılık ve vakar sahibidirler. Az konuşur, az güler, çokça susar ve hikmetle konuşurlar. Böylelikle bir şeyler öğrenmek isteyenini işini kolaylaştırırlar. Dünyalık sebebiyle sevinmezler, bu ise akıllarının kemalinden ötürüdür. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır:

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimse ya hayır söylesin yahut sussun." (Buharî ve Müslim) Yine şöyle buyurmuştur: *"Susan kimse kurtulur."*¹¹³

Dövmek, mallarını almak, şeref ve haysiyetlerine dokunmak yahut buna benzer bir yolla kendilerine eziyette bulunan herkesi çokça affedip bağışlarlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Öfkelerini yutanlar ve insanları affedenlerdir onlar. Allah iyilik edenleri sever."* (Al-i İmran, 3/134)

İblis'e karşı savaşta gaflete düşmezler. Onun hile ve tuzaklarını, avlanma usullerini bilmeye çokça gayret eder, abdest, namaz ve diğer ibadetlerde kendilerini vesveseye kaptırmazlar. Çünkü bütün bunlar şeytandandır.

İhtiyaçlarından arta kalan mallarından gece gündüz, gizli açık çokça sadaka verirler. Arkadaşlarının durumlarını çokça sorup araştırırlar. Buna sebep ise onların gerek duyacakları yiyecek, giyecek, mal gibi hususlarda onları gözetmektir. Buldukları takdirde, helalde de israfa gitmezler.

Cimriliği yerdikleri gibi çokça cömerttirler, mallarını fedakarca harcar, yolculukları halinde de ikamet ettikleri zamanlarda da kardeşlerini gözetirler. Böylelikle asıl maksat olan dinin zaferi hususunda yardımlaşma ve dayanışma gerçekleşir. Kardeşlere iyilikte bulunmayı, birbirlerini sevindirmeyi çokça arzu ederler ve bu hususta kardeşlerini kendilerine tercih ederler.

Şer'î bir mazeret olması hali dışında, misafire ikramda bulunur ve bizzat kendileri ona hizmet ederler. Bununla birlikte kendilerinde kalması, ona yemek yedirmek ve ona hizmet etmekle, ona gereken mükafatta buldukları kanaatine sahip olmazlar, ona hüsn-ü zan beslerler. Yemeği haram olan kimse yahut ta fakirleri dışarıda tutup, sadece zenginleri davet

¹¹³ Aynı eser.

eden ya da ziyafet mahallinde herhangi bir masiyet işlenmesi hali dışında, kardeşlerinin davetlerine icabet ederler.

Büyük bir tarafa küçüklemeyle bile, yakın bir tarafa uzaklarla, alim bir tarafa cahillerle bile, güzel edeb ile geçinirler.

İnsanların arasını düzeltmeye çalışırlar. Çünkü bu hayır kapılarının en güzeli, iyiliğin zirvesidir. Çünkü insanların aralarının düzeltilmesi ile; müslümanlar arasında düşmanlığı körüklemek, kini harekete getirmek ve ilişkilerini bozmak şeklindeki şeytanın plan ve amaçlarını bozar.

Kıskançlığı kabul etmezler. Çünkü kıskançlık düşmanlık ve kin doğurur, imanı zayıflatır, dünyayı ve dünyada bulunan şeyleri -şer'î bir maksat sözkonusu olmaksızın- sevdirebilir.

Anne-babaya iyilikte bulunmayı, onlara karşı güzel davranmayı emrederler. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Biz insana anasına babasına iyi davranmayı tavsiye (emr) ettik."* (el-Ankebut, 29/8)

Güzel komşuluk ilişkilerini, Allah'ın kullarına karşı yumuşak davranmayı, akrabalık bağına gözetmeyi, selamı yaygınlaştırmayı, fakir, yoksul, yetim ve yolculara merhametli olmayı emrederler.

Övünüp, böbürlenmeyi, kendisini beğenmeyi, haksızlık yapmayı, haksız yere insanlara karşı çıkmayı yasaklarlar. Her hususta adaletten ayrılmamayı emrederler.

Şeriatın işlerimizi teşvik ettiği faziletli hiçbir işi küçümsemezler. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: *"Kardeşini güleç bir yüzle karşılamak dahi olsa, iyilik namına hiçbir şeyi küçümseme."* (Müslim)

Kötü zan beslemeyi, gizlilikleri araştırmayı (tecessüs), müslümanların kusurlarının peşine takılmayı yasaklarlar. Çünkü böyle bir tutum toplumsal ilişkileri bozar, kardeşlerin arasını ayırır, fesadı eker. Kendi nefisleri için kızmazlar, çünkü onlar gazabın fıkhını iyi bilirler.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Öfkelerini yutanlar ve insanları affedenlerdir onlar. Allah iyilik edenleri sever."* (Al-i İmran, 3/134)

...Ve buna benzer nebevî ahlakın diğer hususları... ¹¹⁴

ŞERİATE TABÎ OLMAK ve BİD'ATLERDEN UZAK DURMAK HAKKINDA EHL-İ SÜNNET İMAMLARININ SÖZ ve TAVSİYELERİ

1- Muaz b. Cebel -radiyallahu anh- şöyle demiştir:

"Ey insanlar! İlim kaldırılmadan önce, ilim öğrenmeye bakınız. Şunu biliniz ki ilmin kaldırılması ilim ehli olan kimselerin gitmesidir. Bid'atlerden, bid'at ortaya koymaktan, aşırıktan sakınınız, siz eski halinize uymaya bakınız." ¹¹⁵

2- Huzeyfe b. el-Yeman -radiyallahu anh- şöyle demiştir;

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın ashabının ibadet diye yapmadığı hiçbir şeyi siz de ibadet diye yapmayınız. Çünkü önce gelen, sonra gelene söyleyecek söz bırakmamıştır. Ey Alimler topluluğu! Allah'tan korkunuz. Sizden öncekilerin izlediği yolu tutunuz." ¹¹⁶

3- Abdullah b. Mes'ud -radiyallahu anh- dedi ki: "Sizden kim başkalarının izinden gidecekse, ölmüş olanların sünnetine uysun. Bunlardan kastım Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın ashabıdır. Onlar bu ümmetin en hayırlıları idiler. Kalpleri en iyi, ilimleri en derin, kendilerini külfete sokmaları en az olanlardı. Allah tarafından Peygamberinin arkadaşlığı, dinini taşımaları için seçilmiş bir topluluklardı. Sizler de ahlakınızı onların ahlakına, yolunuzu onların yoluna benzetiniz. Çünkü onlar dosdoğru hidayet üzere idiler." ¹¹⁷

¹¹⁴ Selef-i Salih'in yoluna davet etmenin hedefi Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın öğrenciliğini yapmış olan birinci nesle uygun bir nesil inşa etmektir. Yüce Allah, Rasûlünü: *"Şüphesiz sen çok büyük bir ahlaka sahibsin."* (el-Kalem, 68/4) diye övmektedir. Bu yola davet etmenin maksadı her ne kadar itikad birinci ve en önemli esas ise de -yalnızca itikadi konularda uygunluk değildir. Maksat büyük dinimizin bütün emirlerinde onlara uygunluktur. Çünkü bizim insanları kendisine davet ettiğimiz selef'in yolu zihinde yer alan soyut bir bilgi değildir. Bu yol onların akide, düşünüş, yaşayış ve ahlak hususlarındaki yollarını, yöntemlerini kapsar. Maalesef günümüzde selef'in yolunun önemli bir yanını teşkil eden bu hususun gereken önemi, itina ve bu doğrultudaki terbiyeyi hak ettiği kadarıyla elde etmediğini görmekteyiz. İşte bu yanın önemi dolayısıyla Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-: *"Ben ancak ahlakın üstün değerlerini tamamlamak için gönderildim"* diye buyurmuştur. Selef, Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'a uydular, onun ahlakıyla ahlaklandılar, onun emirlerini yerine getirdiler. Yüce Allah'ın: *"Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz."* (Al-i İmran, 3/110) buyruğunda dile getirdiği gibi idiler. Bizler eğer kurtulmak istiyor isek, selet-i salihimizin -Allah hepsinden razı olsun- izlediği yolu izlememiz gerekir.

¹¹⁵ İbn Vaddâh, el-Bidau ve'n-Nehyu anhâ.

¹¹⁶ İbn Batta, el-İbane.

¹¹⁷ Beğavî, Şerhu's-Sünne.

Yine şöyle demiştir: "Tabi olunuz, bid'at ortaya koymayınız. Çünkü ona ihtiyacınız yoktur. Siz eski yola uymaya bakınız."¹¹⁸

4- Abdullah b. Ömer -radiyallahu anh- da şöyle demiştir: "İnsanlar öncekilerin izlerine uydukları sürece doğru yol üzere kalmaya devam edeceklerdir."¹¹⁹ ; "Herbir bid'at bir sapıklıktır, isterse insanlar onu güzel görsünler."¹²⁰

5- Büyük sahabi Ebu'd-Derda -radiyallahu anh- da şöyle demiştir: "Sen öncekilerin izini izlediğin sürece asla sapmazsın."¹²¹

6- Emîru'l mü'minin Ali b. Ebi Talib -radiyallahu anh- şöyle demiştir: "Eğer din görüşe göre olsaydı, mestlerin iç taraflarının meshedilmesi, üst taraflarının meshedilmesinden daha uygun olurdu. Fakat ben Rasulullah -sallallahu aleyhi vesellem-'ı mestlerin üst taraflarına meshederken gördüm."¹²²

7- Abdullah b. Amr b. el-Âs (r.anhumâ) dedi ki: "Bir bid'at ortaya kondu mu mutlaka daha da uygulama alanı bulur. Bir sünnet de ortadan kalktı mı mutlaka o sünnetin kaçı da artarak devam eder."¹²³

8- Abis b. Rabia'dan dedi ki: Ben Ömer b. el-Hattab'ı Hacer-i Esved'i öperken ve bu arada şunları söylerken gördüm: "Ben senin fayda veremeyen, zararı da olmayan bir taş olduğunu çok iyi biliyorum. Eğer Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'ı seni öperken görmemiş olsaydım, ben de seni öpmezdim." (Buharî ve Müslim)

9- Adaletli halife Ömer b. Abdu'l-Aziz -radiyallahu anh-şöyle demiştir: "O kavmin durduğu yerde sen de dur. Çünkü onlar bilerek durmuşlardır. Derin bir görüş ile uzak kalmışlardır. O durdukları noktayı açığa çıkarmakta onlar daha güçlü idiler. Eğer bu işte bir fazilet olsaydı, onu yapmaya da daha layık idiler. Şayet sizler "onlardan sonra meydana geldi" diyecek olursanız, şüphesiz onların yollarına muhalefet eden ve sünnetlerinden yüz çevirenden başkası bu yeni şeyi ortaya çıkarmış değildir. Onlar şifa için yeterli olacak kadarını söylediler, yetecek kadar söz söylediler. Onlardan öteye giden aşırıya kaçmış, onlardan geriye kalan kusur yapmış olur. Birtakım kimseler onlardan geriye kaldı, bundan dolayı onlar uzak düştüler. Bazıları da onları geride bıraktı, bundan dolayı aşırıya kaçtılar. Onlar ise bu ikisi arasında hiç şüphesiz dosdoğru bir hidayet üzerinde idiler."¹²⁴

10- İmam Evzaî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: "İnsanlar seni reddetseler dahi sen selefin izinden gitmeye bak. Sözleriyle sana süslü gösterecekler dahi, insanların görüşlerinden uzak dur. Çünkü böyle yapacak olursan, sen dosdoğru yol üzere olduğun halde mesele senin için açıklık kazanır."¹²⁵

11- Eyyub es-Sahtıyanî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-şöyle demektedir: "Bid'at sahibi bir kimsenin gayreti ne kadar artarsa, mutlaka Allah'tan daha da uzaklaşır."¹²⁶

12- Hassan b. Atiyye -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "Bir topluluk dinleri hakkında bir bid'at ortaya koydular mı mutlaka onun benzeri olan bir husus sünnetleri arasından çekilip alınır."¹²⁷

13- Muhammed b. Şîrîn -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-şöyle demiştir: "Şöyle diyorlardı: Kişi öncekilerin izi üzere yürümeye devam ettikçe, doğru yol üzerinde devam ediyor demektir."¹²⁸

14- Süfyan es-Sevrî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "İblis, bid'ati masiyetten daha çok sever. Çünkü masiyetten tevbe edilir, bid'atten ise tevbe edilmez."¹²⁹

15- Abdullah b. el-Mubarek -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Güvenip, dayandığın eser (öncekilerin izi) olsun. Sen,sana hadisi açıklayacak kadarını görüşlerden al."¹³⁰

16- İmam Şafii -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Sünnete muhalif

¹¹⁸ Darimî, Sünen.

¹¹⁹ el-Lalekaî, Şerhu Usuli İ'tikadi Ehli 's-Sünneti ve'l-Cemaa.

¹²⁰ Aynı yer.

¹²¹ İbn Batta, a.g.e.

¹²² İbn Ebi Şeybe, el-Musannef.

¹²³ İbn Batta, a.g.e.

¹²⁴ İbn Kudame, Lum'atu'l-İ'tikadi'l-Hâdi ilâ Sebili'r-Reşad.

¹²⁵ Hatib, Şerefu Ashabi'l-Hadis.

¹²⁶ İbn Vaddah, a.g.e.

¹²⁷ el-Lalekaî, a.g.e.

¹²⁸ Aynı yer.

¹²⁹ Beğavî, Şerhu's-Sünne.

¹³⁰ Beyhakî, es-Sünenu'l-Kübra.

olarak hakkında söz söylediğim ne kadar mesele varsa, ben ondan hayatımda olsun, ölümünden sonra olsun dönüyorum, vazgeçiyorum."¹³¹ er-Rabî b. Süleyman'dan dedi ki: Şafiî bir gün bir hadis rivayet etti. Bir adam ona: Ey Abdullah'ın babası sen de bunu kabul ediyor musun? deyince, şöyle dedi: "Ben Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sahih bir hadis rivayet edip de onun gereğini kabul etmeyecek olursam, şahit olunuz ki aklımlı başımdan yitirmişim demektir."¹³²

17- Nuh el-Camî'den dedi ki: Ebu Hanife -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-'ye şöyle dedim: İnsanların araz ve cisimlere dair söz söylemeye başlamaları hakkında ne dersin? Şöyle dedi: "Bunlar filozofların görüşleridir. Sen esere ve selefin izlediği yola uymaya bak. Sonradan ortaya çıkartılmış, herbir şeyden sakın. Çünkü o bir bid'attir."¹³³

18- İmam Malik b. Enes -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-şöyle demiştir: "Sünnet ruhun gemisidir. Ona binen kurtulur, ondan geri kalan suda boğulur."¹³⁴

Yine şöyle demiştir: "Şayet kelam bir ilim olsaydı, ashab ve tabiin de ahkam hakkında konuştukları gibi o hususta da konuşurlardı. Fakat bu bir batıla delalet eden bir batıldır."¹³⁵

İbnu'l-Macişûn'dan, dedi ki: Ben Malik'i şöyle derken dinledim: "Her kim İslam'da güzel görerek bir bid'at ortaya çıkartırsa, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in risaleti eda etmekte hainlik ettiğini iddia etmiş olur. Çünkü yüce Allah: "Bugün sizin için dininizi tamamladım." diye buyurmaktadır. O bakımdan o gün din olmayan hiçbir şey bugün de din olamaz."¹³⁶

19- Ehl-i sünnet'in imamı, İmam Ahmed b. Hambel -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: "Bize göre sünnetin esasları Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın ashabının izlediği yola sımsıkı sarılmak, onlara uymak, bid'atleri terketmektir. Çünkü herbir bid'at bir sapıklıktır."¹³⁷

20- Hasan-ı Basrî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir kimse eğer ilk gidenlere (selef'e) yetişmiş olup da, sonra bugün diriltilmiş olsaydı, İslam'dan tanıdık hiçbir şey göremezdi. -Bu arada elini yanağına koyduktan sonra sözlerine şöyle devam etti: Ancak şu namaz müstesna -Sonra şunları söyledi- : Allah'a yemin ederim, ancak şu tanınmadık hal içerisinde yaşayıp da o selef-i salih'e de yetişmemiş olan bir kimse bir bid'atçinin bid'atine dünyalık isteyen bir kimsenin dünyasına davet ettiğini görmekte birlikte, Allah bu işten o kişiyi koruyup da kalbinin o selef-i salih'e arzu duymasını sağlar, böylece o kimse onların yollarını sorup, izlerini takib etmeye, yollarını izlemeye koyulursa, hiç şüphesiz bunların (bid'at ve dünyalığın) yerine ona pek büyük bir ecir verilecektir. Yüce Allah'ın izniyle siz de böyle olunuz."¹³⁸

21- İlmiyle amil el-Fudayl b. İyad -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-in su sözleri ne kadar güzeldir: "Hidayet yollarına uy. O yolu izleyenlerinin azlığının sana zararı yok. Sapıklık yollarından ise sakın. Helak olanların çokluğuna da aldanma."¹³⁹

22- Abdullah b. Ömer -r.a- kendisinde bir mesele hakkında soru sorup da Baban bu işi yasaklamıştı, diyen kimseye şunları söylemişti: "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in emrine uyulması mı daha uygundur? Yoksa babamın emrine mi?"¹⁴⁰

Abdullah b. Ömer, ashab-ı kiram arasında bid'ate en çok tepki gösteren, sünnete en çok tabi olan bir kimse idi. Bir adamın aksırıp, elhamdülillah ve's-salatu ve's-selamu ala rasûlillah dediğini duymuş, İbn Ömer ona şöyle demişti: "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bize böyle öğretmedi. O: "Sizden biriniz aksırdı mı elhamdülillah desin" diye buyurdu. Rasûlullah'a salat ve selam getirsin, demedi."¹⁴¹

23- İbn Abbas -radiyallahu anh- sünnete karşı Ebu Bekir ve Ömer (r.anhuma)'nın sözleri ile karşı çıkana şöyle demişti: "Bu gidişle fazla geçmeden semadan üzerinize taş yağacaktır. Ben sizlere Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu diyorum, siz bana Ebu Bekir ve

¹³¹ Hatib, el-Fakihu ve'l-Mütefakkih.

¹³² İbn Batta, a.g.e.

¹³³ Hatib, a.g.e.

¹³⁴ Suyutî, Miftahu'l-Cenne fi'l-İ'tisami bi's-Sünne.

¹³⁵ Beğavî, Şerhu's-Sünne.

¹³⁶ Şatibî, el-İ'tisam.

¹³⁷ el-Lâlekâî, a.g.e.

¹³⁸ İbn Vaddah, a.g.e.

¹³⁹ Şatibî, a.g.e.

¹⁴⁰ İbnu'l-Kayyim, Zadu'l-Meâd.

¹⁴¹ Tirmizî, Sünen'de sahih bir sened ile.

Ömer dedi, diyorsunuz."¹⁴²

İbn Abhas -radiyallahu anhum- sünneti nitelendirdiği şu sözlerinde gerçekten doğruyu dile getirmiştir: "Sünnet ehli olan kimseye bakmak, sünnete davet eder, bid'ati de yasaklar."¹⁴³

24- Süfyan es-Sevrî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- söyle demiştir: "Doğuda olan bir adamın sünnete bağlı olduğuna dair sana bir haber ulaşır, sen de ona selam gönder. Çünkü sünnet ehli (sünnete bağlı) kimseler azalmıştır."¹⁴⁴

25- Eyyub es-Sahtiyânî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-şöyle demiştir: "Bana sünnet ehli bir adamın ölümü haber verildiğinde sanki organlarımdan birisini kaybetmiş gibi oluyorum."¹⁴⁵

26- Cafer b. Muhammed dedi ki: Ben Kuteybe'yi -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle derken dinledim: "Bir adamın Yahya b. Said, Abdu'r-Rahman b. Mehdî, Ahmed b. Hambel, İshak b. Rahaveyh -ve daha başka kimseleri de zikrederek- gibi hadis ehli olan kimseleri sevdiğini görürsen, şüphesiz ki o kişi sünnete uyan bir kimsedir. Bunlara muhalefet eden kimse de bil ki o bid'atçı birisidir."¹⁴⁶

27- İbrahim en-Nehaî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dedi ki: "Eğer Muhammed'in ashabı bir tırnağı meshetmişlerse dahi ben onu onlara uymanın faziletini elde etmek maksadıyla yıkamam."¹⁴⁷

28- Abdullah b. el-Mubarek -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir: "Ey kardeşim, şunu bil ki bugün ölmek; sünnet üzere yüce Allah'ın huzuruna çıkacak herbir müslüman için bir lütuf, bir ikramdır. Elbette biz Allah'a aidiz, şüphesiz O'na döneceğiz. Yalnızlığımızdan, kardeşlerin gidip bizi bırakmasından, yardımcıların azlığından, bid'atlerin ortaya çıkmasından ötürü Allah'a şikayet ederiz. İlim adamlarının, sünnet ehlinin gitmesi, bid'atlerin ortaya çıkması gibi, bu ümmetin başına gelen büyük musibetlerden dolayı da şikayetimiz Allah'adır."¹⁴⁸

29- el-Fudayl b. İyad -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-şöyle demiştir: "Şüphesiz Allah'ın kendileri vasıtası ile ülkelere hayat verdiği kulları vardır. Bunlar sünnet ashabı kimselerdir."¹⁴⁹

30- İmam Şafii'nin ehl-i sünnet'i nitelendirdiği şu sözleri ne kadar doğrudur; "Ben hadis ashabından bir adamı gördüm mü sanki Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashabından birisini görüyor gibi oluyorum."¹⁵⁰

31- İmam Malik sözünü ettiğimiz bütün imamların sözlerini özetleyen büyük bir kaideyi şu sözleriyle ortaya koymuş bulunmaktadır: "Bu ümmetin başı ne ile salah bulmuş ise, bu ümmetin sonu da ancak onunla düzelir. O gün din olmayan hiçbir şey bugün de din olamaz."¹⁵¹

Bunlar ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in selef-i salih'inin önderlerinden olan bazılarının söyledikleri sözlerdir. İnsanlar arasında ümmetlerinin iyiliğini en çok isteyen, ümmetlerine en çok iyilikleri dokunan, onların ne ile düzeleceklerini, nerede hidayet bulacaklarını en iyi bilenler onlardır. İşte onlar yüce Allah'ın kitabı ile Rasûlünün sünnetine sımsıkı sarılmayı tavsiye etmekte, sonradan ortaya çıkmış işlerden, bidatlerden sakındırmakta, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in onlara haber verdiği şekilde kurtuluş yolunu bildirmektedirler. Bu yol ise Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnetine ve hidayetine sımsıkı yapışmaktır.

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'IN SELEF-İ SALİH'İN AKİDESİNE DAVETİN ŞART ve İLKELERİ

Müslüman kardeşim! Şunu bil ki selef-i salih'in akidesine davet etmek ancak şu üç şartın

¹⁴² Abdu'r-Rezzak, el-Musannef, sahih bir sened ile.

¹⁴³ el-Lalekaî, a.g.e.

¹⁴⁴ el-Lalekaî, a.g.e.

¹⁴⁵ el-Lalekaî, a.g.e.

¹⁴⁶ el-Lalekaî, a.g.e.

¹⁴⁷ Ebu Davud, Sünen.

¹⁴⁸ İbn Vaddah, a.g.e.

¹⁴⁹ el-Lalekaî, a.g.e.

¹⁵⁰ Hatib, Şerefu Ashabi'l-Hadis.

¹⁵¹ Kadı İyad, eş-Şifâ, II, 88.

gerçekleşmesi ile mümkündür:

1- İtikadın Doğruluğu: Onların rububiyetin tevhidi, ulûhiyetin tevhidi, isim ve sıfatların tevhidi ile sair akide meselelerinde inandıklarının aynısına inanmamız.

2- Yöntemin Doğruluğu: Yani kitab ve sünneti onların ortaya koymuş oldukları usul ve tesbit etmiş oldukları kaideler ışığında anlamak.

3- Sağlıklı Amel: Yani amel ile ilgili herhangi bir bid'at ortaya koymamalıyız. Amelimiz yalnızca Allah için ihlasla olmalı ve ister itikadi, ister fiili, ister kavî olsun, mutlaka O'nun şeriatına uygun olmalıdır.

Yüce Allah'a davet etmek amellerin en şerefli, ibadetlerin en yücesi olduğundan, Rasûllerin en önemli özellikleri Allah'ın salih kullarının, en seçkin ve en önemli dostlarının en bariz görevi olduğundan dolayı, yüce Allah bu daveti yapanlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Allah 'a davet eden, salih amel işleyen ve Şüphesiz ki ben müslümanlardanım diyen kimseden daha güzel sözlü kim olabilir!" (Fussilet, 41/33)

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bizlere daveti insanlara nasıl taşıyacağımızı, onu nasıl tebliğ edeceğimizi öğretmiş bulunmaktadır. Onun sîretinde bunu bulmak isteyen kimseler için pekçok dersler vardır.

Selef akidesine davet eden kimselerin davette Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yöntemine uymaları gerekir. Şüphesiz ki onun yöntemi yüce Allah'a davet üslubu hususunda doğru ve gerekli açıklamaları ihtiva eder. İnsanların onun yöntem ve sîretine uymayan, bid'at olarak ortaya koymuş oldukları birtakım yöntemlere de ihtiyaç bırakmaz.

İşte bundan dolayı davetçilerin bizim salih selefimizin davet ettiği gibi -zaman ve mekanı göz önünde bulundurmakla birlikte- Allah'a davet etmeleri gerekir.

İşte bu doğru anlayıştan hareketle davetçi için birtakım ilke ve hareket noktalarını tesbit etmeye gayret ettik. Bunların istenen şekilde ve doğru olacağını ümit ederiz:

Davetçinin İlke ve Hareket Noktaları:

1- Şunu bil ki yüce Allah'ın yoluna davet etmek dünya ve ahiretle kurtuluş yollarından bir yoldur. Allah'ın senin vasıtan ile tek bir kişiye hidayet vermesi, senin için kırmızı tüylü develerden hayırlıdır. Mükafat almak için sadece davette bulunmak yeterlidir. Ayrıca o davetin kabul edilmesine bağlı değildir. Davetçiden İslam'ı zafere kavuşturması istenmez. Bu Allah'a ait bir iştir, fakat ondan bu uğurda bütün gayretini ortaya koyması istenir.

Gerekli hazırlıkları yapmak davetçi için bir şarttır, zafer de Allah'ın vaadidir. Davet de cihad şekillerinden birisidir. Hedef ve sonuç itibarıyla savaşmakla ortaktır.

2- Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in yönteminde müşahhas ifadesini bulan, vasat oluşuyla, kapsamlılığıyla, itidaliyle, ifrat ve tefritten uzak oluşu ile tanınan bu ümmetin selefinin yöntemini vurgulamak ve onu derinleştirmek.

Kitab ve sahih sünnete bağlı şer'î ilimden hareket etmek, yüce Allah'ın izniyle düşüğe karşı koruyucudur. Peygamberlerin yolu üzerinde yürümekte kararlı olan kimseler için de yolu aydınlatıcıdır.

3- Kelime-i tevhid, kelimenin tevhidinin (söz birliğinin) esasıdır, ilkesi ile hareket eden, yöntemden kalkarak müslüman cemaati meydana çıkarmak ve hak üzere onların sözbirliği etmeleri için gayret harcamak. Bununla birlikte bugün müslüman cemaati darmadağın eden, müslümanları dağıtıp biraraya toplamayan, hiziblere ayrılmanın olumsuz yanlarından da uzak kalmaya çalışmak.

Yüce Allah'a davet yolunda biraraya gelişin sağlıklı bir şekilde anlaşılması, müslüman cemaatten bir parçadır. Müslüman cemaatin tümü değildir.

4- Bağlılığın şahıslara değil, dine olması gerekir. Çünkü hak kalıcıdır, şahıslar geçicidir. Hakkı bil, hak ehlini de bilirsin.

5- Yardımlaşmaya ve buna götüren her bir şeye çağırarak, ayrılık noktalarından, ayrılığa götüren her bir husustan da uzak durmak gerekir. İttifak ettiğimiz hususlarda birbirimize yardım ederiz, ihtilaf ettiğimiz hususlarda ise birbirimize kin duymamakla birlikte karşılıklı nasihatla bulunuruz.

Müslüman cemaatler arasında geçerli olan ilke karşılıklı ilişki ve birliktir. Şayet buna imkan olmazsa, yardımlaşma olmalıdır. Buna da imkan olmazsa birlikte yaşamaya çalışmalıdır. Dördüncüsü ise helak oluşturmaz.

6- Kişi mensub olduğu cemaate taassubla bağlanmamalı, başkalarının ortaya koydukları her bir çaba ve gayreti şeriate uygun, ifrat ve tefritten uzak olduğu sürece sevinçle karşılamalıdır.

7- Şeriatın fer'î meselelerinde ayrılık karşılıklı nasihati ve diyalogu gerektirir, düşmanlık

ve savaşmayı değil.

8- Öz eleştiri, sürekli gözden geçirmek ve sürekli yanlışlıkları doğrultmaya çalışmak gerekir.

9- İhtilafın edebini öğrenmek, diyalogun esaslarını derinleştirmek ve bunların önemlerini, gerekli araçlarına sahip olmanın zorunluluğunu kabul etmek gerekir.

10- Hüküm verirken genelleştirmekten uzak durmalı, bunun tehlikelerinden sakınmalıdır. Kişileri hep aynı ölçü ile ya siyah, ya da beyaz diye değerlendirmemelidir. Lafızlara değil de manaya göre hüküm vermek insafın bir gereğidir.

11- Amaç ile aracı birbirinden ayırdedebilmek gerekir. Mesela davet hedeftir, fakat hareket, cemaat, konum gibi şeyler ise bir araçtır.

12- Hedefler üzerinde sebat, araçlarda ise şeriatın müsaade ettiği ölçüler içerisinde esneklik gerekir.

13- Öncelikler ilkesine riayet etmek ve işleri önemine göre sıralamak gerekir. Fer'î ya da cüz'î bir mesele kaçınılmaz bir hal alırsa, bunun gereken yerde, zamanda ve uygun şartlarda yerine getirilmesi gerekir.

14- Davetçiler arasında karşılıklı olarak tecrübelerden yararlanmak, geçmişlerin deneyimlerini esas almak önemli bir iştir. Davetçi boşluk bir noktadan işe başlamaz. Bu dine hizmet etmek için ilk kalkışan kişi o değildir, bu işe kalkışanların sonuncusu da olmayacaktır. Çünkü hiçbir kimse nasihat ve irşadın üzerinde olmamıştır, olmayacaktır. Yahut doğrunun tamamını kimse kendi tekeline almamıştır, aksi de böyledir.

15- Sünnete sıkı sıkı sarılmak, güzel akide sahibi olmakla tanınan ümmet alimlerine saygı duymak, onlardan ilim öğrenmek, onlara saygılı olmak, onlara dil uzatmamak, şeref ve haysiyetlerine dokunmamak, niyetleri hakkında şüphe uyandırmaya, onları itham altında bulundurmaya kalkışmamak, bununla birlikte de onlara taassubla bağlanmamak gerekir. Çünkü herbir alim hata da edebilir, isabet de edebilir. Hata kişinin kendisine -müçtehid olduğuna göre fazilet ve değeri kalmakla birlikte- kişiye aittir.

16- Müslümanlar hakkında güzel zanlar beslemeli, onların söyledikleri sözler mümkün olan en güzel şekilde yorumlanmalı, kusurları örtülmelidir. Bununla birlikte bunları kişinin kendisine açıklamayı da ihmal etmemelidir.

17- Bir kimsenin iyi tarafları daha fazla ise bir maslahat olmadıkça, onun kötülüklerinden sözedilmez. Bir kimsenin kötülükleri daha ağır basıyor ise bilmeyenler için işin içinden çıkılmaz hale gelmesi korkusuyla iyiliklerinden de sözedilmez.

18- İncelikleri ve sağlamlıkları dolayısıyla kullanılmaları gerekir, buna karşılık eğri büğrü, ithal edilmiş lafızlardan uzak kalmalıdır. Mesela demokrasi değil de şura tabirini kullanmak gerekir.

19- Fikhî mezheblere karşı sağlıklı tavır takınmalıdır. Fikhî mezhepler bizim için büyük bir fikhî servettir. Onu inceler, ondan yararlanır, fakat onlara taassub göstermeyiz. Toptan onu reddetmeyiz, fakat zayıf taraflarından uzak kalırız. Kitab ve sünnetin ışığında ümmetin selefinin anlayışı çerçevesinde doğru ve hak olanları alırız.

20- Batıya ve batı uygarlığına karşı sağlıklı tutumumuzu belirleriz. Öyle ki onların deneysel ilimlerinden yüce dinimizin ilke ve kaideleri çerçevesinde yararlanırız.

21- Şura ve ona çağırmanın önemini kabul ederiz, davetçi istişare fikhini iyice öğrenmelidir.

22- Güzel bir önderlik ve davetçi, davetin aynası, onu ifade eden güzel bir örneğidir.

23- Hikmet ve güzel öğüt vermek yolunu izleyerek yüce Allah'ın: "*Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle davet et. Onlarla en güzel yolla mücadeleni yap.*" (en-Nahl, 16/125) buyruğunu davetin ve davet yolunda ilerlemenin hikmetli ilkesi olarak kabul etmelidir.

24- Sabırla bezenmelidir. Çünkü sabır peygamber ve rasûllerin niteliklerindedir, davetlerinin başarılı olmasının esasıdır.

25- Şiddet ve aşırı gitmekten uzak durup, onun afet ve olumsuz sonuçlarından çekinmeli, şeriatın müsaade ettiği sınırlar çerçevesinde kolaylık ve yumuşaklıkla amel etmelidir.

26- Müslüman hakkı arayan kimsedir. Hak yolunda kahramanlık, davet uğrunda zorunlu bir gerekliliktir. Eğer hakkı söylemekten aciz isen batıl söyleme.

27- Usanmaktan, olumsuz sonuçlarından çokça çekinmeli, bunun sebeplerini ve tedavi yollarını araştırmaktan gaflete düşmemelidir.

28- Asılsız haberlerin yaygınlaşmasından, bunların propagandalarından, İslam toplumunda doğuracağı olumsuz etkilerden sakınmalıdır, onlara karşı uyanık olmalıdır.

29- Faziletin ölçüsü takva, salih amel ile bölge taassubu, aşiret, taife ya da cemaat taassubu gibi bütün cahili asabiyet duygularından uzak kalmaktır.

30- Davette en üstün yöntem öncelikli olarak İslam'ın hakikatlerini ve yollarını sunmaktır. Yoksa şüpheleri ortaya koyup, bunları cevaplandırmaya kalkışmak değildir, insanlara hak ölçüsünü verip, onları dinin esaslarına davet etmeli, akıllarına göre onlara hitab etmeli, onları hidayete iletmek için ruhen onları hangi yollardan etkileyebileceğini bilmelidir.

31- Davetçiler ve İslamî hareketler sürekli yüce Allah'a bağlanmaya gayret göstermeli, beşerî çalışma ve gayretleri ortaya koyup, yardımı yüce Allah'tan istemeli, işleri idare edenin Allah olduğuna, daveti yönlendirenin, davetçileri doğruya iletenin O olduğuna, dinin ve emrin bütünüyle yalnızca yüce Allah'ın olduğuna kesin inanmalıdır.

Bu ilke ve faydalı hatırlatmalar birçok ilim adamı ile yüce Allah'a davet eden davetçinin deneylerinin meyvesi ve özüdür. Kesinlikle bilelim ki Allah'a davet edenler eğer bu ilkeleri gereği gibi fikhedecek olurlarsa, bunun davetin yoluna pekçok hayırları dokunacaktır.

Bütün davetçiler şunu bilmelidir ki; onların doğruyu bulmaları, davetlerinin başarılı olması, ancak yüce Allah'a bağlanmak, bütün işlerde ona tevekkül etmek, niyeti halis kılmak, hevâdan soyutlanmak ve işi bütünüyle Allah'tan bilmekle olur.

SELEF-İ SALİH'İN AKİDESİ ile İLGİLİ TE'LİFLER:

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in eşsiz ilim adamları selef akidesine dair pekçok eser yazmış, bu akidenin esaslarına dair kaideleri ortaya koymaya itina göstermiş, kitab ve sünnetten onlara dair deliller getirmiş, bid'at ehlinin görüşlerini reddedip, onların yanlışlıklarını açığa çıkarmış, hak ile batıla karşı durmuş, cehalete karşı ilim ile, bid'ate karşı sünnet ile çıkmışlar, bid'at ehlinin ellerindeki silahlarını almışlar, hakkı üstün kılıp, batılı çürütmüşlerdir. Bütün bunları ise ancak dini korumak maksadı ile yapmışlardır.

Burada şu "veciz: özlü" eseri hazırlarken başvurduğum eserlerden bir bölümünü kaydetmem faydalı olacaktır ta ki -değerli müslüman kardeşim- akiden ile ilgili ilim ve basiret sahibi olasın, bu akidenin -selef-i salih akidesinin- esas olduğunu ve sonraki asırlarda karşı karşıya kaldığı tahrif ve değişiklikleri bilesin. Bu değişiklikler selef-i salihimizin -ashab, tabiin ve onlara güzel bir şekilde uyanların- şeriat sahibi ve bu büyük dinin Rasülünden almış oldukları akideye sonradan girmiş hususlardır.

Ümmetin ilim adamlarından çok sayıda kimseler eserlerinde selef-i salih'in akidesini açıklamış bulunmaktadır. Bunların hepsini zikretmek için değil de örnek olmak üzere bir kısmını kaydedelim:

1. Ahmed b. Hanbel (v. 241 h.), Kitabu's-Sünne.
2. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (v. 290 h.), Kitabu's-Sünne.
3. Ebu Bekr Ahmed b. Yezid el-Hallal (v. 211 h.), Kitabu's-Sünne.
4. Hafız Ebu Bekr b. Ebi Asım (v. 287 h.), Kitabu's-Sünne.
5. Muhammed b. Naşr el-Mervezî (v. 294 h.), Kitabu's-Sünne.
6. İmam Hasen b. Ali el-Berbehârî (v. 329 h.), Şerhu's-Sünne.
7. İmam Hüseyin b. Mes'ud el-Begavî (v. 436 h.), Şerhu's-Sünne.
8. İmam Ebu Bekr Muhammed b. el-Hüseyin el-Acurrî (v. 360 h.),
9. İmam Ebu Hatim er-Razî (v. 327 h.), Kitabu's-Sünneti ve'tikadi'd-Din.
10. İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî (v. 310 h.), Sarihu's- Sünne.
11. Ebu Hafz Ömer b. Ahmed b. Osman b. Şahin (v. 279 h.), Şerhu Mezahibi Ehli's-Sünneti ve Marifetu Şeraii'd-Dinî ve'Temessuki bi's-Sünen.
12. İmam İbn Ebi Zemeneyn el-Endelusî (v. 399 h.), Usulu's- Sünne.
13. İmam Hafız Ali b. Ömer ed-Darakutnî (v. 385 h.), Kitabu'n-Nuzul; Kitabu's-Sıfat ve Kitabu'r-Ru'ye.
14. İmam Ebu Bekr Muhammed b. İshak b. Huzeyme (v. 311 h.), Kitabu'l-Tevhid ve İsbatu Sıfati'r-Rabbi Azze ve Celle.
15. Abdullah b. Ebi Zeyd el-Kayrevanî (v. 386 h.), Mukaddimetu İbn Ebi Zeyd el-Kayrevanî fi'l-Akide.
16. İmam Ebu Abdullah b. Batta el-Ukberî el-Hanbelî (v. 387 h.), el-İbânetu an Şeriatil-Fırkati'l-Naciyeti ve Mucanebetul-Fıraki'l-Mezmuneti.
17. İmam Ebu Bekr el-İsmailî (v. 371 h.), İ'tikadu Eimmeti'l-Hadis.
18. İmam Ebu'l-Hasen el-Eş'arî (v. 320 h.), el-İbane an Usuli'd-Diyane; Risaletun ila Ehli's-Suğur ve Makalatu'l-İslamiyyîn.
19. İmam Ebu Osman İsmail b. Abdi'r-Rahman es-Sabunî (v. 449 h.), Akidetu's-Selefi Eshabi'l-Hadis.
20. İmam Ebu Ali el-Hasen b. Ahmed b. el-Benna el-Hanbelî el-Bağdadî (v. 471 h.), el-Muhtaru fi Usuli's-Sünne.

21. İmam Ebu'l-Kasım Hibetullah b. el-Hasen b. Mansur et-Taberîel-Lalekaî (v. 418 h.), Şerhu Usuli İ'tikadi Ehli's-Sünneti ve'l-Cemaati.
22. Ebu İsmail el-Herevî (v. 481 h.), Kitabu'l-Erbain fi Delaili't-Tevhid.
23. Ebu's-Çeyh el-İsfahanî (v. 369 h.), Kitabu'l-Azama.
24. Ebu Bekr Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî (v. 458 h.), el-İ'tikadu ve'l-Hidaye.
25. Ebu'l-Kasım İsmail b. Muhammed et-Temimî el-İsfahanî (v. 535 h.), el Hucdetu fi Beyani'l-Mahacceti ve Şerhu Akideti Ehli's-Sünneti.
26. İmam Ahmed b. Muhammed b. Selame Ebu Cafer et-Tahavî el-Ezdî el-Hanefî (v. 321 h.), el-Akidelu't-Tahâviye.
27. İmam Muvaffaku'd-Din Ebu Muhammed Abdullah b. Kudame el- Makdisî (v. 620 h.), Lum'atu'l-İtikadi'l-Hadî ila Sebili'r-Reşad.
28. İmam Ebu Muhammed Abdullah b. Yusuf el-Cuveynî (v. 438 h.), en-Nasihatu fi Sifati'r-Rabbi Celle ve Ala.
29. İmam Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buharî (v. 256 h.), Kitabu't-Tevhid.
30. İmam Muhammed b. İshak b. Mende (v. 395 h.), Kitabu't-Tevhid ve Marifeti Esmailahi ve Sifatihi.
31. İmam Ebu Ubeyd el-Kasım b. Sellam (v. 224 h.), Kitabu'l-İman.
32. Hafız Muhammed b. Yahya b. Ömer el-Adenî (v. 243 h.), Kitabu'l-İman.
33. Hafız Ebu Bekr b. Muhammed b. Ebi Şeybe (v. 235 h.), Kitabu'l-İman.
34. Hafız Muhammed b. İshak b. Mende (v. 395 h.), Kitabu'l-İman.
35. el-Hafız Ebu Abdullah el-Halimî el-Buharî (v. 403 h.), Şuabu'l- İman.
36. Kadı Ebu Ya'la (v. 458 h.), Mesâilu'l-İman.
37. İmam Hafız İbn Mende (v. 359 h.), er-Reddu ale'l-Cehmiyye.
38. İmam Osman h. Said ed-Darimî (v. 280 h.) er-Reddu ale'l-Cehmiyye.
39. İmam Ahmed b. Hambel (v. 241 h.), er-Reddu ale'l-Cehmiyyeti ve'z-Zenadika.
40. İmam Hafız Ebu Naşr Ubeydullah b. Sad es-Seczî (v. 444 h.), er-Raddu ala men Enkera'l-Harfe ve's-Savt.
41. İmam Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî (v. 276 h.), el-İhtilafu fi'l-Lafzi ve'r-Raddu ale'l-Cehmiyyeti ve'l-Müşebbibeti.
42. İmam Buharî (v. 256 h.), Halku Ef'ali'l-İbadi ve'r-Raddu ale 'l-Cehmiyyeti ve Ashabi't-Ta'til.
43. Hafız Ebu'l-Fadl Muhammed b. Tahir el-Makdisî el-Maruf -bi. İbni'l-Kayseranî- (v. 507 h.), Mes'eletu'l-Uluvvî ve'n-Nuzuli fi'l-Hadis.
44. İmam ez-Zehabî (v. 748 h.), el-Uluvv li'l-Aliyyi'l-Azim ve İdahu Sahihi'l-Abbari min Sakimiba ile el-Erbain fi Sifa-ti Rabbi'l-Alemin.
45. Hafız Muhammed b. Osman b. Ebi Şeybe el-Absî (v. 297 h.), Kitabu'l-Arşi ve ma Ruvi'ye fih.
46. İmam Muvaffaku'd-Din İbn Kudame el-Makdisî (v. 620 h.), İsbatu Sifati'l-Uluvv.
47. İmam Zeynu'd-Din Mer'î b. Yusuf el-Kermî el-Makdisî el-Hanbelî (v. 1033 h.), Ekavilu's-Sikat fi Te'vili'l-Esmai ve's-Sifat.
48. İmam Beyhakî (v. 458 h.), Kitabu'l-Esmai ve's-Sifat, el-Ba'su ve'n-Nuşûr ile İsbatu Azabi'l-Kabr.
49. İmam Ebu Bekr el-Acurrî (v. 360 h.), el-Tasdiku bi'n-Nazari ilallahi Teala fi'l-Ahireti.
50. İmam Alau'd-Din b. el-Attar (v. 724 h.), el-İtikadu'l-Halisu mine's-Şekkî ve'l-İntikad.
51. İmam Abdu'l-Bakî el-Nevahilî el-Hanbelî (v. 1071 h.), el-Uyunuve'l-Eser fi Akaidi Ehli'l-Eser.
52. İmam Muhammed b. Ali es-Şevkanî (v. 1250 h.), el-Tuhfetu fi Mezahibi's-Selef.
53. Muhammed Siddik Han el-Kannûcî (v. 1307 h.), Kutûfu's-Simar fiBeyani Akideti Ehli'l-Eser ile ed-Dinu'l-Hâlis.
54. Allame Muhammed b. Ahmed es-Sefarî (v. 1188 h.), Levamiu'l-Envari'l-Behiyye ve Sevatiu'l-Esrari'l-Eseriyye ile Levaihu'l-Envari's-Seniyye ve Levakihu'l-Efkari's-Sünniyye Şerhu Kasideti Ebi Davud el -Haiyye.
55. İmam Ahmed b. Ali el-Makrizî (v. 845 h.), Tecridu't-Tevhidi el-Mufid.
56. Ayrıca, Ehl-i sünnet'e mensub iki kişinin dahi hakkında farklı kanaat belirtmediği, akaid ilmindeki te'lifin atlısı Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye (v. 728 h.) bu ilmi tertib etmiş, esas kaidelerini, yöntemlerini ortaya koymuş birisi olup, bu hususta pekçok eser vermiştir. Bunların bazıları:
Minhacu's-Sünneti'n-Nebeviyye, Der'u Tearuzi'l-Akli ve'n-Nakl, Buğ'yetu'l-Mürtad fi Reddi ale'l-Mütefelsifeti ve Ehli'l-İlhâd, İktidau's-Sirati'l-Müstakim li Muhalefeti Ashabi'l-Cahîm, es-

Sarimu'l-Meslûl ala Şatimi'r-Rasûl, Kitabu'l-İman, er-Risaletu't-Tedmuriyye, Kaidetun Celiyye fi't-Tevessûli ve'l-Vesile, er-Reddu ale'l-Mantikiyyin, el-Akidetu'l-Vasitiyye, el-Akidetu'l-Hameviyye, er-Risaletu't-Tis'iniyye, Beyanu Telbisi'l-Cehmiyye, en-Nubuvvât, Şerhu'l-Akideti'l-İsfehâniyye, Şerhu Hadisi'n-Nuzûl.

Ayrıca te'liflerinin çoğunun biraraya getirildiği büyükçe otuzüç cilt teşkil eden ve önemli çoğunluğu akaid bahislerini ele alan Mecmuu'l-Fetâvâ adlı eseri.

57. Birinci süvarinin öğrencisi, te'lifin ikinci atlısı olan ikinci Şeyhu'l-İslam, Rabbani ilim adamı, sapık fırkalara red alanında güzel gayretleri bulunan İbnu'l-Kayyim el-Cevziyye (v. 752 h.)'nin bu alandaki bazı eserleri:

es-Savaiku'l-Mursele ale'l-Cehmiyyeti ve'l-Muattile, İctimau'l-Cuyuşu'l-İslamiyye ala Ğazvi'l-Muattileti ve'l-Cehmiyye, el-Kasidetu'n-Nuniyye, Şifau'l-Alil fi Mesaili'l-Kadai ve'l-Kaderi vel-Hikmeti ve't-Ta'lil, Tariku'l-Hicreteyn ve Babu's-Saadeteyn... ve buna benzer değerli diğer eserleri.

Sözünü ettiğimiz bütün te'lifler ve eserler yüce Allah'a hamdolsun ki basılıdır. Sözünü etmediğimiz ve kimisi basılı, kimisi henüz yazma olan daha pekçok eser de vardır.

SONUÇ

İşte bu ümmetin ilk neslinin akidesi budur. Bu, oldukça saf ve sağlam bir akidedir. Kitab ve sünnetin yolu bu ümmetin selefinin görüşleri ile imamlarının gittiği yola uygun, dosdoğru ve sağlam bir yoldur. Bu ümmetin ilk neslinin kalblerini diriltten yol bu yoldur.

Bu selef-i salih'in, kurtuluşa eren (fırka-i naciye) fırkanın ilahi yardıma mazhar taifenin, hadis ehlinin, ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in akidesidir. Bu tabi olunan dört mezheb sahibi, dört mezheb imamının, fukahanın, muhaddis'inin, ilim adamlarının ve bugüne kadar onların yolunu izleyenlerin büyük çoğunluğunun akidesidir. Bu durum kıyamete kadar böylece devam edecektir. O halde bizim akide hususunda salih selefimizin hayırlılarının kana kana içtiği saf kaynağa dönmemiz, onların söz söylemedikleri hususlarda bizim de konuşmayıp, ibadetlerini eda ettikleri gibi, bizim de ibadetlerimizi eda etmemiz kitaba, sünnete, ümmetin selefinin ve imamlarının icmaına, yeni ortaya çıkan hususlarda sahih kıyasa ve onların anlayışları ışığında bağlı kalmamız gerekmektedir.

Emîrul Mu'minîn Ömer b. el-Hattab -radiyallahu anhu- şöyle demiştir: "Ben insanların ne zaman ıslah olup, ne zaman işlerinin bozulacağını biliyorum. Eğer küçük yaştakiler anlayış sahibi olur ise büyükler bu işin içinden çıkamazlar. Fakat yaşı ilerlemiş kimseler meseleleri kavrar, küçükler de onlara uyacak olurlarsa her ikisi de hidayet bulurlar."¹⁵²

Emîrul Mu'minîn Ali b. Ebi Talib -radiyallahu anh- da şöyle demiştir; "Bu ilmi kimden öğrendiğinize iyi bakınız, çünkü bu, dinin kendisidir."¹⁵³

Büyük sahabi Abdullah b. Mes'ud -radiyallahu anh- da şöyle demiştir: "İnsanlar ilmi büyüklerinden öğrendikleri sürece hayır içerisinde kalmaya devam edeceklerdir. Onu küçüklerinden ve şerhlerinden öğrenecek olurlarsa, helak olurlar."¹⁵⁴

Müslüman kardeşim! -Allah bizi de, sizi de hakka iletсин- şunu bil ki, Allah'ın kitabı, Rasûlünün sünneti ve selef-i salih'in anlayışı dışında bir yerde hidayeti arayan yahut Allah'ın koyduğu şeriatın dışında bir iş ortaya koyan kimse, hiç şüphesiz apaçık bir sapıklık içindedir, dosdoğru yoldan uzaktır. Mü'minlerin izlemeleri gereken yolun dışındaki bir yolu izlemektedir.

Bizler kesinlikle inanıyoruz ki bütün, sünnetleri en mükemmel şekliyle eksiksiz yerine getirmeden önce öleceğiz, O halde din hususunda bid'at niçin?

Yüce Allah'ın rahmeti İmam Malik'e olsun, o şu beyti çokça okurdu:

"Dinin en hayırlı olanı sünnet olanıdır,

En kötü işler ise sonradan ortaya çıkmış bidatlerdir."¹⁵⁵

İbadet edenlerin en faziletlisinin Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- olduğunda görüş birliği vardır. Onun ibadetine uymayan her bir ibadet elbette bir bid'attir. O ibadet kişiye Allah'a yakınlaştırmaz, aksine onun ancak Allah'tan uzaklaşmasını artırır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Sonra biz seni dinden bir şeriate sahip kıldık. Sen de artık ona uy, bilmeyenlerin hevalarına uyma.*" (el-Casiye, 45/18); "*Kendini bilmezden başka kim İbrahim'in dininden yüz çevirebilir.*" (el-Bakara, 2/130). "*İyilik yaparak kendisini Allah'a*

¹⁵² İbn Abdi'l-Berr, Camiu Beyani'l-İlm, s. 247.

¹⁵³ Hatib, el-Kifâye fi İlmi'r-Rivâye, s. 196.

¹⁵⁴ İbn Abdi'l-Berr, Camiu Beyani'l-İlm, s. 248.

¹⁵⁵ Bk. İmam Şatıbî, el-İ'tisam.

teslim eden ve İbrahim'in hanif dinine uyan kimseden daha güzel din sahihi kim olabilir?" (en-Nisa, 4/125)

Müslümanların birlik olmalarının yolunun akide birliğinden geçtiğinde hiçbir şüphe yoktur. Tertemiz akide ise bu ümmetin selefi olan ilk neslin inandığı esaslardır. Onlar bu akide ile dünyaya adaletle ve itidal ile hükmettiler.

Sözün özü şudur; Bizler önemliden önce daha önemli olan ile işe başlamadığımız sürece ne ıslah olabilir, ne de davetimiz başarılı olabilir. Bu da bizim davetimize tevhid akidesinden başlayarak siyasetimizi, hükümlerimizi, ahlakımızı, adabımızı ve ilişkilerimizi onun üzerinde yükseltmekle mümkün olur.

Bütün bunları yaparken de kitab ve sünnetin hidayet yolundan ümmetin selefinin anlayışına uygun olarak yola koyulmalıyız. İşte yüce Allah'ın bize bağlanmayı emretmiş olduğu dosdoğru yol ve sağa sola sapmayan yol budur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz ki bu benim dosdoğru yolumdur. O halde ona uyun, başka yollara uymayın. Sonra sizi onun yolundan ayırırlar. İşte sakınasınız diye Allah size bunları tavsiye etti." (el-En'am, 6/153)

Ümmetin halinin kendisiyle düzeleceği biricik yol selefin akidesidir. Selef-i Salih'in yolunun bize gösterdiği gibi, bizi onlardan kılmasını, yaratıkların efendisi, şefaahat edecek ve şefaati kabul olunacak olan Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'ın sancağı altında onlarla birlikte bizi de haşretmesini, bizi hidayete ilettikten sonra kalblerimizi saptırmamasını, onun yolunda çalışan muvahhid ve salih kullarından kılmasını niyaz ederiz. Şüphesiz ki O buna güç yetirendir, O herşeyi işitendir, duaları kabul edendir.

Peygamberimiz Muhammed'e, onun aile halkına ve bütün ashabına Allah salat ve selam eylesin.